



Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Trithemij, Spanheimensis, Et Postea Divi Jacobi apud Herbipolim Abbatis, Viri suo aevo doctissimi. Tomus ... Annalivm Hirsavgiensivm

Opus nunquam hactenus editum, & ab Eruditis semper desideratum.
Complectens Historiam Franciae Et Germaniae, Gesta Imperatorum,
Regum ...

Trithemius, Johannes

S. Galli, 1690

Joannes Abbas XLII. ejusque nominis secundus, ordinatur Anno Domini
MDIII. & præfuit hactenus annis IX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38573

Blasius Ab-
bas invidia
amulorum
non caruit.

Blasius
Abbas
Hirsaugiensis
XLII.

Qui cum talis esset tam utilis Monasterio, tantisque prudentia circumspicione rerumque penè omnium experientia insignis praelatus, invidia tamen pravorum hominum simul & quorundam odio Fratrum carere non potuit, quorum improbitate ad tempus graviter exercitatus fuit. Ad hunc Blasium Abbatem ego Joannes Trithemius cum Abbas Spanheimensis librum Πεντηκοντὸν de ordinis nostri ruina lucubravi, & scripsi ab eo rogatus, qui liber ad mensam legebatur Abbatum, quando Capitulum Provinciale ante decennium hic agebatur in Hirsaugia.

De Joanne secundo, hujus Monasterij Hirsaugiensis Abbate XLII. qui hactenus praefuit XIII. annis.

Joannes
Hafmann
Abbas Hir-
saugiensis
XLII.



Anno Domini nostri Jesu Christi praenotato millesimo quingentesimo tertio, Indictione Romanorum sextâ, post mortem & sepulturam Blasij Abbatis aeternâ memoriâ digni, qui sicut diximus obierat in die sanctae Mariae Magdalenaë, hoc est vigesima secundâ die mensis Julij, Prior & Fratres hujus Monasterij Pastoris solatio destituti, ne viduitatis suae incommoda diutius deploraret Ecclesia, diem mensis Augusti secundum pro electione novi statuerunt Abbatis. Vacavit interim Abbatia diebus decem, quibus absentium à Monasterio praesolabatur adventus. Instante autem termino praefixo jejunium Fratres triduanum juxta morem Ordinis praemisissent. Et in ipso electionis die Missâ de Spiritu Sancto solemniter devotione cantatâ, singulis quoque Sacerdotibus sacrificium Deo Patri offerentibus, communicatis non celebrantibus, ad locum Capitularem DEI nomine se contulerunt: ubi praemissis iterum orationibus, & factis juramentis conclusit feliciter negotium incaperunt.

Via com-
promissi
mixta ser-
utinio in
electione
pro-
cesserunt.

Complacuit autem omnibus per viam compromissi mixto scrutinio ad electionem procedere: propterea quod hic eligendi modus & communior sit, & securior. In tres ergo de Conventu Fratres compromiserunt seniores viros per omnia maturos, boni testimonij & Religiosissime conversationis, de quorum integritate nihil fuerat dubitandum; Joannem videlicet de Rodt Priorem quondam in Reichenbach, & in Schönrein, Joannem quoque Gächinger procuratorem in Gilsteia, & Conradum de Rudlingen custodem & praepositum S. Aurelij transpontem. His tribus ceteri omnes scrutandi vota singulorum commiserunt officium, sub eo videlicet moderamine conditionis, ut singulorum votis in secreto receptis, & per notarium coram duobus testibus in scedulam signatis illum vice & nomine totius Conventus eligerent nominarent, & publicarent Abbatem, qui multitudine votorum excelleret; quod si duo vel plures paribus convenirent in votis, non habentes in numero superantem, penes compromissarios ipsos maneret auctoritas, quem judicaverint magis idoneum eligere ac nominare pastorem. Scrutatis igitur per Ordinem votis singulorum pars major numero & potior Auctoritate Conventus in Abbatem hujus Monasterij Hirsaugiensis quadagesimum secundum concorditer elegit Joannem cognomine Hafmannum de Calve majorem cellerarium, virum ingenio mitem placidum & mansuetum moribus

Joannes
Abbas ele-
ctus est co-
gnomine
Hafmann
ante major
cellerarius.

moribus integrum Religiosum & honestum, qui ut se nominari audiret in Abbatem esse Conventualiter electum, obstupuit, & electioni consentire recusavit. Nihil enim minus cogitaverat, quam se futurum Abbatem, non quod alicujus malefacti eum terreret conscientia, sed quia semper de sua humilitate contentus maluit subesse humiliter alteri, quam alijs præesse cum periculo. Tamen victus tandem precibus Fratrum præbuit electioni de se factæ consensum, confirmatusque à Ludovico Spirensium Episcopo, & per ejus in Pontificalibus Vicarium ex more benedictus, cum debita solemnitate, hodie agit in Abbatia annum decimum.

Abbas iste Joannes natus in oppido Leonberg parentibus liberis & honestis, sed majori vitæ suæ parte nutritus in oppido Calve, patriæ Suevus, in pueritia positus ad studium litterarum, cum esset ingenio docilis, brevi tempore multa discendo profecit. Deinde Spiritu Sancto indubitanter vocante, venit ad Monasterium anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, & Monachus factus est sub Bernardo Abbate, qui cum esset Juvenis ingenio naturali præditus bono, & memoria vicensingulari, citò apprehendit docente Magistro, quicquid ad institutionem Novitiorum pertinet simul, & quomodo Monachum vivere oporteat secundum intentionem sanctissimi Legislatoris nostri Benedicti, Patrumque sanctiones observantiæ Bursfeldensis. Hæc Juvenis cum in Noviciatu simul & primo tyrocinio Monachatus sui perfectè didicisset, memoriæque tenacissimè mandasset, ne videretur otiosus auditor legis, in cujus verba juravit, summo studio summoque conatu & maximâ diligentia, quantum fieri potuit annis est, ut non minus opere quam scientiâ Monachus evaderet. Unde sicut audivimus ab ijs, qui hominem intus & in cute noverunt, pluribusque annis cum eo in Domo Dei ambulantes conversati sunt; ex eo tempore quo semel habitum & conversationis assumpsit, & deinceps usque in horam, quâ fuit Abbas electus, tam purè tam Religiosè, tam humiliter tamque innocenter in medio Fratrum conversatus est, ut monasticæ virtutis exemplar cunctis non minus esset quàm socius. Enimverò considerans, quare venerit ad Monasterium, & cupiens voto satisfacere, quod distinxerant Deo labia ejus, pacificè tranquillè & irreprensibiliter transivit ante faciem suam, nulli gravis, nulli molestus, nulli onerosus, sed obsequiosus omnibus, humilis obediens, & ob id dilectus universis. Nemo illum vidit sine ratione iratum, nemo risu aut levitate resolutum, nemo unquam expertus est illum injuriosum. Verùm ne videar hominem adhuc in carne viventem, aut nimio favore, aut adulacionis studio laudare contra inhibitionem Viri sapientis, impetum dicendi cohibeo, & his qui post me finem ejus, & quod restat vitæ, reliquum scripturi sunt, gesta & virtutes tanti viri posteris imitanda relinquo, paucis tamen adjectis, quæ ad rationem ipsius historiæ videntur pertinere.

Monachus igitur factus cum velut alter Aoth ambidexter haberetur & esset, quod paucis contingit, primò per Abbatem Blasium magister coquorum institutus est, in quo ministerio biennio Fratribus diligentissimè & inculpatè servavit. Deinde major cellerarius ab eodem Abbate Blasio factus Marthæ officium strenuè gessit nonum in annum, qui juxta Pauli sententiâ bene ministrando providentiâ Dei haud dubium ordinantè gradum optimum ascendit. Jam nunc Lector, si placet auiscuta, & ne fias

G g g g

Judex

Joannes Abbas Patriæ Suevus erat.

Joannes Abbas conversatione vitæ verè fuit Monachus.

Joannes Abbas in medio Fratrum sine querela vitæ tam peregit suam.

Joannes ve ut Aoth ambidexter ad omnia natus est.

Judex temerarius, ſi ego ſatis faciam officio meo honeſtâ neceſſitate compulſus.

Ordinatus Abbas Joânes iſte, de quo nobis eſt ſermo, qualis erga Deum fuerit, qualis erga ſeipſum, qualis erga ſibi Fratres comiſſos, & qualis erga proximum, brevisiter poſteritati, ſi poſſum, litteris faciam manifeſtum, non meâ opinione, non relatione vagâ, non intentione adulandi perverſâ, ſed narratione, informatione, & ſcriptis quondam chariſſimi apud Spanheimenſis Monasterij gymnoſophiſtas Diſcipuli mei Fratris Nicolai Baſelij ex Durckheim oppido Comitum de Liningen Monachi Hirſaugienſis, & memorati Abbatis docti Magiſtri epistolatum, cujus ego verba ſubjungam, qui neſcit mentiri, & adulari non conſuevit. *Venerabilis*, inquit,

Joannes
Abbas qualis
ſit Nicolaus
Baſelii aperit.

Pater Joannes Haſmann de Calve, poſteaquam novem annis Maribæ officium (majoris videlicet Cellerarij) ſtrenuè utiliter & inculpate ſub moderamine Blaſij Abbatis recolenda memoria adminiſtraſſet, quarto nonas Auguſti, qua ſui ſolemnitate ſancti Stephani Pape & Martyris feſtiva, in Abbatem eligitur. Vir magnæ humilitatis, animo conſtans integer & ſincerus, ſine dolo, ſine fraude, ſine malignitate, devotus purus, & piendiſſimus in Deum: durus, circumſpectus, ac vigilantiffimus circa ſemetipſum in omnibus, qua ad conſcientiæ ſerenitatem pertinent: in obſervantia Diſciplinæ Regularis tam in ſe, quam in alijs ſubditis ſuis omni tempore ſtudioſiſſimus, in corrigendis Fratrum delictis juxta præceptum ſanctæ Regula ſummâ diſcretionem utitur, bonis factus per humilitatem ſocius, malis autem, & qui verba Paternæ admonitionis deſpiciunt, durus, & ſeverus. Diſtumulare neſcit ſclera ſubditorum, ſed mox radicibus amputare nititur, Patremſe benevolis & modèſtis verbis & operibus exhibens piendiſſimum. Duris autem corde auſterum magiſtrum, durum correctorem. Super omnia pacem diligenter Fratres, nec ullâ ratione patitur, ut alter ab altero quâlibet occasione perturbetur. Qui licet curam ſecularium negotiorum neceſſariò gerat pro communi utilitate continuam, tamen internæ converſationis ſtadium nullatenus intermiſit. Ad Deum eſt in amore fervidus, ad ſe in conſcientiâ ſerenus & purus, ad ſubditos juſtus rectus pius & manuſctus, in pauperes miſericors, & munificus; quem in bono conſervare propoſito ſemper dignetur aliſſimus.

Conradus
de Leon-
berg Prior
Hirſaugienſis de-
votiſſimus.

Priorem habuit Conventus nomine Conradum Patriâ Suevum ex Ducali oppido Leonberg oriundum, virum in obſervantia Regularis diſciplinæ ſtudioſum, cujus adjutorio ut dexteræ manus non mediocriter relevatus, & interiora componit ſecurior, & exteriora majori tranquillitate diſpenſat. Magna res eſt, & ſingulis quibûſque Abbatibus multum neceſſaria, ſi Priores & Cellerarios habeant bonæ rationis, intelligentes Zelofos, atque fideles, in quorum miniſterio ſecurè quieſcant. Talis certè eſt Conradus Prior memoratus Religionis monaſticæ zelofus, amator cuſtos & ſervator in ſe, & Fratribus omni tempore ſtudioſus, diligens & integerrimus, in quo Abbas ſecurè poſſit quieſcere, utpote qui verbo & exemplo talem ſe gerit in omnibus, qualem & Regula & obſervantia noſtra Priorem requirit. Andream quoque Cellerarium conſequutus fidelem, intelligentem, & morum integritate venerabilem, ſecura interna reſpicit, quia miniſterio ejus in exterioribus adjutus in ſe redire frequentius poſt occupationes & multas & varias permittitur.

Georgius
Bavariæ
Dux cognomēto
dives moritur.

Anno prænotato, mortuus eſt Georgius Dux Bavariæ cognomento dives, unicam relinquens filiam nomine Eliſabeth, nuptam Ruperto filio Philippi

Hirſaugienſe

An Hirſaugienſe

To. II

SV
16

Philippi Comitis Palatini Bavariæque Ducis ac Principis Electoris . quem admodum supra diximus anno nonagesimo nono supra quadringentissimum atque millesimum. dispensatione Romani Pontificis, quia juncti fuerant in secundo gradu consanguinitatis. Mater enim Ducis Ruperti soror fuerat Ducis Georgij, qui Dux Georgius re simul, & cognomine dives tantum in auro, argento, unionibus & lapidibus pretiosis, reliquit thesaurum, quòd ei nullus in Germania Princeps æstimatione poterat comparari.

Hanc ejus mortem infinita penè mala subsequuta sunt. Prius enim quàm moreretur, generum suum Ducem Rupertum de Heidelberga cum uxore & liberis ad se vocavit in Bavariam, cupiens cum hæredem instituere Ducatus sui, & omnium quæ possidebat. Venit ad socerum generum cum uxore & liberis anno fermè prius, quàm obiret, habitavit cum eo in Bavaria, & oppida quædam atque munitiones socero mandante in dedicationem accepit. Moriturus autem Dux Georgius sæpe dictum Rupertum generum suum ex testamento hæredem universorum instituit, eumque violenter ad Bavariæ Ducatum introduxit. Quæ res Alberto Bavariæ Duci, ut hæredi proximiori displicuit, & testamentum Ducis Georgij reclamavit. Sed Georgius Dux quam diu vixit, manu tenuit Generum, & sedulo ne discederet à testamento, se mortuo, admonebat. Quo tandem vita defuncto cum Dux Albertus postulando nihil proficeret, Regis judicium imploravit.

Inter Albertum & Rupertum Bavariæ Duces dissensio.

Rex igitur Maximilianus vocatis ad se partibus, ut verus amator pacis & cultor justitiæ conabatur summo studio inter Duces reformare concordiam: propositisque multis & varijs remedijs nihil apud Ducem Rupertum (quem tamen singulari prosequeretur favore) profecit. Erat autem Dux Rupertus amabilis, inclitus, mansuetus, & humanus valdè, qui Regis non detrectasset in omnibus sequi decretum, si res in ejus posita fuisset arbitrio. Annum ætatis tum agebat vicesimum secundum. Habebat in consilio quosdam à Patre sibi deputatos in directores, quorum arbitrio agere cuncta oportebat. Hi fiduciam ponentes in multitudine thesaurorum, Regis contempserunt sententiam, non prævidentes mala, quæ sequenti anno ex tali sequuta fuerunt inobedientia. Non semel sed sæpius Rex Maximilianus pietate motus Adolescentem admonuit, ut propositas sibi æquas condiciones acceptaret concordie & pacis: ubi cum semper reperit contumacem, Banno tandem imperiali cum omnibus ei adherentibus notavit, quod anno sequenti cum contigerit, temporis ordini scribendum reservamus.

Maximilianus Rex conabatur inter eos reformare concordiam.

Dux Rupertus concordiam à Rege propositam contempnit.

MDIV.

Anno Joannis Abbatis I. Indictione Romanorum septimâ, Provinciale sive generale Ordinis nostri Capitulum, quod juxta recessum in Monasterio Fuldensi ante triennium scriptum hoc anno debuerat celebrari apud S. Udalricum in Augusta, propter maliciam temporum & imminencia bella, quæ jam tunc miserunt in altum radicem inter Maximilianum cum Principibus & civibus Regni. & Rupertum Comitem Palatinum & Patrem ejus Philippum Principem Electorem, necessariò fuit intermissum, & usque in annum Christi millesimum quingentesimum sextum suspensum.

Capitulum Ordinis nostri provinciale biennio propter bella suspenditur.

G g g g 2

Eodem

Bellum totius Regni Germanici contra Palatinum instituitur.

Eodem anno, posteaquam Maximilianus Rex Germaniæ Romanorumque electus & destinatus Imperator singulari benignitate, multâ clementiâ, & labore conatus suos frustra consumpsisset in eo displicentiarum negotio, quod pro Ducatu Baviaræ mortui Ducis Georgij, ut paulò ante diximus, hærebat inter Duces Rupertum & Albertum, & Duxiste Rupertus testamento inniteretur foceri, & non vellet obedire decretis Regalibus consilio suorum deceptus, imperiali banno cum omnibus sibi adhærentibus notatur. Verùm non attendens interdictum Regale Dux Rupertus contractis undique copijs munitiones Ducatûs foceri nonnullas occupat, & omnia quæ illius fuerant, sua esse testatur. Requisite & præmonitus edicto Regio Philippus Comes Palatinus genitor Ducis Ruperti, ne filio exbannito faciat assistentiam, dubius & anceps diu animo fluctuabat: ex altera parte affectu paterno urgebatur ad subveniendum filio, ex altera verò Regio terrebatur edicto. Et quid faceret in tali Patris necessitatis articulo constitutus? Si filium deseruerit, iudicabitur impius atque crudelis. Si adhæserit, si consilium, vel auxilium pro eodem dederit, inobediens Regiæ Majestati censetur meritò atque rebellis. In tali ambiguitate nutans vicè tandem affectus in eo paternus, & dissimulatâ interim, quam Regiæ Majestati debebat obedientiâ, naturam prætulit legibus humanis.

Comes Palatinus propter adhesionem filij exbannitur à Rege.

His recognitis Maximilianus Rex totius Regni Principes, & cives unâ cum ministerialibus in bellum contra Ducem Rupertum, ejusque genitorem Philippum Comitem Palatinum & omnes cum eis sentientes convocat: bellumque indicit Regni commune eisdem, tanquam in eos, qui mandatis Regalibus inobedientes fuerant atque rebelles contumaces, & ob id omni privilegio nudatos. Concessit etiam ut unicuique liberè & impunè liceret eos ut Regiæ Majestatis contemptores, & exbannitos invadere, spoliare, trucidare, & interficere.

Nomina Principum contra Palatinum personaliter moventium.

Et ecce conveniunt ad mandatum Regis mox in unam sententiam Principes multi. Cives quoque penè omnes in vicinia Regni, Comites simul & nobiles, & quasi ex condicto in Palatinum Comitem, & filium ejus unanimi consensu arma contulerunt. Et hæc sunt nomina Principum. Rex, Fridericus Marchio Brandenburgensis, Albertus & Wolfgangus fratres Baviaræ Duces, & in causa Principales, & Wilhelmus Landgravius Hassiæ, Udalricus Dux Wirtenbergensis, Alexander Comes Palatinus Baviaræque Dux & Comes Veldentiæ, Henricus Dux Brunsvvicensis: auxilia miserunt Regi Maximiliano contra Palatinum, Episcopus Augustensis, Joachim quoque Marchio Brandenburgensis Princeps Elector; Cives insuper Regni, Argentinenses, Augustenses, Ratisbonenses, Nürenbergenses, Ulmenenses, ex tota Liga Sævica cum alijs multis nobilibus & Comitibus in perniciem Palatini unanimiter conspirantes arma moverunt. Plures etiam Comites & Militares, qui prius cum Palatino senserant, hæc superveniente necessitate Regis que urgente Imperio ab eo defecerunt.

Quatuor contra Palatinum producuntur exercitus.

Rege itaque Maximiliano præcipiente, quatuor à locis in Palatinum movetur expeditio, quam ipse primam ordinavit in Bavaria. Secundam Udalricus Wirtenbergensium Dux. Tertiam Wilhelmus Hassiorum Landgravius, & quartam Alexander Dux Baviaræ & Comes in Veldentiâ.

tia, qui tamen parum fecit, quia multum non potuit. Bertholdus Archiepiscopus Moguntinus, Laurentius Episcopus Herbipolensis, & Albertus Episcopus Argentinenfis, Ludovicus Episcopus Spirensis, Reinhardus Episcopus Wormatiensis, Christophorus Marchio Badensis, Joannes Dux Bavariae & Comes Spanheimensis: Cives quoque Spirenses & Wormatienses, quia conterminant finibus Palatini Comitis terrae, ne se periculo involverent, quod eis è vicino iminebat, permissione seu dissimulatione Regis à tumultu bellico quieverunt.

Initium sicut dictum est, hæc mala sumpserunt in Bavaria contra Ducem Rupertum Regio decreto inobedientem atque rebellem, in quem arma moverunt Maximilianus Rex Germanorum, Albertus & Wolfgangus Duces Bavariae, Fridericus Marchio Brandenburgensis, Episcopus Argentinenfis, & tota confœderatio Suevica cum Regni Civibus in circuitu universis. Qui omnes in unum convenientes numero & viribus magni & formidabiles nimium, ducatum qui aliquando fuerat Ducis Georgij, hinc inde per gyrum vastarunt, incendio & ferro cuncta desolantes, munitionesque castella & oppida non pauca obtinuerunt. Nûrenbergenses denique proprium exercitum ducentes contra Philippum, multa ei damna circa oppidum Amberg in Bavaria fecerunt, utpote qui & viciniore erant, & se lætos aliquoties ab eo graviter animis ferebant. Miserat in Bavariam Philippus equites filio, qui ferrent auxilium in necessitate constituto, quanquam conduxerint parum.

Primus ex
exercitus fuit
Regis Maxi-
miliani in
Bavaria.

Ex Bohemia etiam non parvum exercitum mercede pugnantium conductum Rupertus evocaverat, contra quos Rex Maximilianus non longè à Ratisbona personaliter properavit ad bellum, habens in Comitatu Fridericum Marchionem Brandenburgensem, & Albertum Bavariæ Ducem cum alijs Comitibus atque Nobilibus multis. Facto igitur congressu bellum atrox committitur; & aliquandiu ambiguo Marte pugnatur. Victoria tandem Regi cessit Maximiliano, & Bohemorum exercitus ab eo contritus est, è quibus in ore gladij ceciderunt mille sexcenti viri, capti fuerant similiter sexcenti, reliqui fuga lapsi necessarium salutis per fugium quaesiverunt. Rex autem Maximilianus obtentâ contra Bohemos victoriâ milites plures creavit auratos, & partes hostiles in eo conflictu valdè infirmavit & contrivir.

Rex Maxi-
milianus
fudit exer-
citus Bohemorum
in Bavaria.

Eodem anno durantibus in Bavaria guerris, Monasterium Cisterciensis Ordinis Waltaxa nuncupatum jussu cujusdam tyranni militis & Capitanei Marchionis Friderici fuit incensum, & majori ex parte igne consumptum, sine scitu vel consensu Principis sui, quemadmodum ejus ab ore proprio audivi, & credidi probationibus necessarijs sufficienter informatus. Mox enim ut principi factum innotuit, de curia sua incendiarium ejecit, cujus caput fecisset amputari, si non precibus multorum à sententia fuisset retractus. Verùm Domino Deo sibi factas ulciscente injurias non diu auctor incendij mansit impunitus, sed veniens cum alio quodam in contentionem, ab eo fuit interemptus, & sicut timendum est, duplici morte damnatus; scriptum est enim: *Qui templum Dei destruit, & ipse à Domino destruitur.* Liberet, si conducere aliquid, tempestatis nostrae mores detestari humanos, quos hodie tam enormiter cernimus depravatos, in his maximè, qui de generis nobilitate gloriantur, quos rectius dumerinos

Monaste-
rium Walt-
axa in Ba-
varia cre-
matur ab
hostibus.

Incendia-
rium Mona-
sterij vin-
dicta Dei
consum-
ptis.

Gggg 3

Equites

Equites Maximilianus Rex appellare conſuevit quàm nobiles, qui latrocinia & rapinas ſequentes nec Deum timent, nec homines reverentur. Sed de his poſtea dicemus.

Maximilianus Rex contra Palatinum venit in Alſatiam.

Rex autem Maximilianus poſt habitam de Bohemis victoriam exercitum diſiſit, cujus alteram partem cum Duce Alberto & Marchione Frederico dimiſit in Bavaria contra Ducem Rupertum, cujus vires jam tunc multum fuerant debilitatæ & imminutæ, alteram verò ſecum duxit in Alſatiam, Philippum Comitem Palatinum Ruperti Ducis genitorem impugnaturus. Qui cùm debellaretur à multis ſimul & ſemel in diverſis locis, non potuit ſingulis ad pugnam occurrere, ſed cogebatur patientiam in tribulationibus prudenter exhibere. Contractis enim mercede copijs duos habebat exercitus, quorum alterum filio miſit in Bavariam ſerre auxilium, alterum Heidelbergæ ſecum retinuit, quem contra incurſores hinc inde per Palatinum Ducatum, prout requirebat neceſſitas negotiorum, ordinavit. Unde cùm reſiſtere omnibus non poſſet, in multis prudenter diſſimulavit, confidens de manſuetudine Regia, quòd gladium ſuum non ad internecionem extenderit omnimodam, ſed ad paternam correctionem. Munierat jam ante ſatis fortiter principaliora oppida ſua Heidelberg, Germersheim, Alzen, & alia per Principatum Caſtella, præceperatque commorantibus in rure ſubditis, ut res ſuas omnemque ſupelleſtilem, & quicquid à facie inimici optarent remanere ſecurum, in viciniora ſibi oppida atque caſtella transferrent, domos in villis ſtramine tectas operimento nudarent, ut nulla relinqueretur hoſtibus, aut ſpoliandi, aut incendiendi facultas. Erant autem dies miſeriarum pleni, & nuſquam tuta fides in terra.

Maximilianus multa obtinuit per Alſatiam.

At verò Maximilianus Rex poſteaquam in Alſatiam, ſicut eſt dictum, traduxit copias, Argentinenſium auxilio regni terras & oppida impignorata Palatinatui, ſine ſanguinis effuſione in vaſis & obtinuit, Geroldſeck Caſtellum & Comitatum, Offenbourg, Ortenberg, Gengenbach, & quidquid in circuitu Juris fuerat Palatini. Poſt hæc Rheno tranſmiſſo, Hagenavve, Luzelſtein, Weiſſenburg, & omnem Regionem, quam noſtri die Landt vogtey nuncupant, ſuæ ſubjecit ditioni nullo reſiſtente, ſed cunctis eum ut verum, & proprium dominum ſuum cum reverentia & honore ubique ſuſcipientibus. His peractis Chriſtophorus Marchio de Baden vices ſuas interpoſuit, & Regem, ne contra Palatinum progredereſſet ulterius, precum inſtantiâ revocavit. Rex autem, qui Comitem Palatinum corripere & humiliare animo deſtinaverat, non delere, facilius acquievit, & retracto pede humiliatû ad gratiam recepit, quem ſi voluiſſet, in brevi totaliter deſtruxiſſet, viribus totius regni adjutus. Non enim poſſibile fuit, ut unus Regni Princeps (alioquin ſatis potens) impetum tot principum non læſus ſufferret, qui duobus, vel tribus indubiè reſtiſſet.

Secundum contra Palatinum exercitum duxit Wirtenbergenſis.

Interea dum Rex Maximilianus cum Principibus & civibus Regni bellum contra Philippum Comitem Palatinum, & ejus filium Ducem Rupertum gereret in Bavaria, Udalricus Dux Wirtenbergenſis cum juſſu Regio, tum propriam adverſus memoratum Principem habens actionem, anno prænotato in menſe Majo ſe litteris Heidelbergam publicè miſiſſis, hoſtem & inimicum, ut fieri ſolet, manifeſtat ejuſdem. Deinde contractis copijs ad numerum, ut ferunt viginti millium pugnatorum pedum, & octingen-

oñgentorum equitum, terras Palatini Comitis ingreditur, & in primis Monasterij Mulbrunnensis (quod Cisterciensis est Ordinis) possessiones & villas igne & ferro devastavit, quæ sub tuitione fuerant ipsius Philippi Comitis memorati. Wersen villam dicti Cœnobijcum alijs incendio cremavit, pecora rusticorum abegit, eisq̄ue plura incommoda & damna fieri permisit.

Postea ipsum Cœnobium Mulbrunnense, quod in modum Castellifatis erat munitum, obsidione vallavit, in quo Palatinus Comes trecentorum virorum præsidium collocaverat. Abbas cum Fratribus ad urbem secesserat Spirensis, paucis senioribus in Monasterio relictis. Construxerat in monticulo ex opposito Monasterij paulo prius Comes Palatinus pro defensione loci fortalitium quoddam in arcis modum fortiter munitum, non sine multis impensis, quod Dux Udalricus in primis aggressus est, quassatumque machinis cepit, & opus inchoatum sine intermissione jaciendo lapides continuavit. Videntes autem, qui erant in Monasterio, quòd tantæ potentie Ducis non possent resistere, quòdque nullum de suo principe haberent auxilium, quamvis sæpius implorassent, sub certis conditionibus Duci Monasterium tradiderunt. Dux itaque Monasterium introgressus potenter obtinuit, & eos, qui fuerant de parte Comitis Palatini, juxta conditum liberè, quo vellent abire permisit, susceptaque loci Advocatiâ Monachos revocavit. Inde progrediens fortissimum Knielingenium agrum potenter subegit, & Palatini oppidum Bretheim obsidione cinxit, castra ponens ab ejus parte versus aquilonem. Obsidione firmatâ confestim muros, turres, & ædificia oppidi quæque bombardarum ictibus fortiter cepit impellere ad ruinam, & magno conabatur annisu potentie suæ viribus obtinere victoriam. Sed qui erant in oppido & numero & audaciâ viri potentes in papiliones Ducis machinas direxerunt, & se constanter & oppidum fortiter defensarunt. Erant enim pugnatōres in oppido ad res bellicas instructi, quos nec metus in fugam, nec pusillanimitas Mulbrunnensium instar facile converteret in traditores; unâ namque dierum cum Wirtenbergenses bombitonantes atque machinarum custodes otio, vino & somno dediti nihil minus, quàm oppidanorum suspicarentur excursum, Palatinenses de oppidulo otio homines memoratos vacantes quasi securos inveniunt, aggrediuntur, cædunt occiduntque, & bombardas nonnullas hostium violenter secum abducunt; ingens fit subito clamor, & grandis sub confusione tumultus, dum præ gaudio Palatinenses atcollunt in æra voces, Wirtenbergenses autem ex subita incurfione attoniti vociferantes, quid paterentur eorum tonantes, nescirent. Ex quibus nonnulli post excursum Palatinarum partium retrocedentes minus caute secuti, cum portam inveniissent apertam, introgressi sunt, protinusque clausis valvis crudeliter occisi, sed & plures in captivitatē abducti.

Ceciderunt in eo tumultu ex utraque parte viri ducenti, & supra, plures tamen de Wirtenbergensium exercitu quàm Palatinorum. Sedatis postremò tumultibus Suevi mortuos suos in cameterio quodam non longè posito sepelierunt. Duravit ista oppidi Bretheim per Ducem Udalricum obsidio diebus uno atque viginti, quibus effluxis venit in papiliones Ludovicus filius Philippi Comitis Palatini primogenitus, quem Dux Udalricus

Mulbronna-
Cœnobium
à Duce
Udalrico
obsidetur
& capitur.

Bretheim
oppidum à
Duce Udal-
rico obse-
ditum non
capitur.

Oppidani
faciunt ex-
cursum in
Ducis exer-
citurum.

Udalricus de Wirtenberg cum honore ſuſcepit, & in tentorium ſuum lætanter introduxit. Quid inter ſe tractaverint, aut quas conditiones pacis dederint, & acceperint, me lateo uſque in præſentem diem: ſolum hoc habeo compertum, quòd Udalricus Dux Wirtenbergienſis mox poſt Ludovici reſeſſum obſidionem amovit.

Pefeckheim oppidum à duce Udalrico & obſidetur & capitur.

Brethemij obſidione ſolutâ inde movit exercitum Udalricus Dux, & munitiſſimam arcem Palatini Comitis Pefeckheim firmiſſimâ obſidione coarctavit, lapides ſine intermiſſione bombardarum violentiâ intromittens, quibus haud parùm tribulavit obſeſſos. Qui cùm impetum machinarum ferre diutius non poſſent, neque auxilium ſe ſcirent aliunde habituros, communi decreto munitionem Duci Udalrico ſub conditione ſalutis tradiderunt. Dux autem oppidulo cum arce obtento victor ingreditur, & abire traditores permittuntur. Ultra progreſſus contra Ludovicum Comitem de Leuenſtein, qui erat in parte Comitis Palatini, quia ex patruo nepos, omnem Comitatum ejus incendio & vaſtatione hoſtili deſtruxit penitusque deſolavit. Caſtrum quoque memorati Comitis Leuenſtein obſedit, & in quatuor diebus obtinuit, ipſo Comite Ludovico in Bavaria cum Duce Ruperto exiſtente. Verum poſt annos quatuor Dux Udalricus quorundam nobilium precibus ad miſericordiam flexus caſtellum Leuenſtein cum cæteris ablatis omnibus prædicto Comiti ſub certis conditionibus reſtituit, unâ villâ duntaxat exceptâ, cujus incolæ nullâ ratione poterant induci, ut jam deinceps conſentirent ſub ditione Comitis eſſe Ludovici, cauſas habentes varias. Conſequenter Dux Udalricus in Comitatum de Winsberg movit exercitum, & incenſis per circuitum villis magnam terris intulit deſolationem. Poſt Comitatus hoſtilem vaſtationem ipſum Caſtellum Winsberg obſidione vallavit, quod ſimiliter expugnavit in paucis diebus, & per deditionem obtinuit. Ruſſusque progrediens novam Civitatem Palatini Comitis oppidulum ſimili facilitate capiens in ſuam redegit poteſtatem. Deinde Meckmul cinxit obſidione, quod etiam brevi ſuâ poteſtati ſubjecit.

Leuenſtein Caſtrum à Duce Udalrico obſidetur & capitur.

Winsberg Caſtrum à Duce Udalrico & obſidetur & capitur.

His per tempus, quo inter Regnum & Palatinum capta duravit contentio, per Ducem Udalricum xviii. annum ætatis agentem glorioſè imò nullo reſiſtente peractis, mandato Regali ſubſecuta ſunt treugæ, à bello ceſſatum, & tandem ſicut dicemus, facta concordia. Animus in Adoleſcente fuit Principe magnus, cujus impetum niſi Regia cohibuiſſet auctoritas, damna Palatinis graviora intuliſſet. Laudamus eum, quoniam in ea parte Chriſtianum ſervavit modum pugnandi, quo & Monasterijs & Eccleſijs Deo conſecratis pepercit, quippe qui neque incendio conſecrata Domino templa ſubvertit, neque ſervorum Dei Cœnobia ſpoliavit, ſed animo ſtrenuus, potentiâ virtuoſus, ac pius in Deum, quoad fieri potuit, Eccleſiæ miniſtris pepercit.

Tertium contra Palatinum exercitum ducit Alexander Comes Veldentia.

Tertium contra Palatinum circumduxit exercitum Alexander Comes Palatinus Baviaræque Dux & Comes in Veldentia Moſellanus, qui morabatur in Gemino ponte, filius Ludovici quondam cognomento Nigri. Hic anno Dominicæ Nativitatis prænotato, in Vigilia ſancti Petri & Pauli Apoſtolorum Capitaneum ſuum cum exercitu parvo ruſtico & magis ad prædam idoneum quàm ad pugnam, in terras miſit Palatini, Spanheimenſi conjunctas atque vicinas Comitatu, qui Monasterium Wilhelmitarum,

mitarum, quod Mariæ porta nuncupatur parùm distans à Spanheim, intrantes crudeliter spoliarunt, abigentes pecora, & omnia, quæ invenire poterant, secum in Meisenheim oppidum abduxerunt. Erat autem Feria sexta & Vigilia sicut diximus Apostolorum, nihilominus quidam in exercitu petrones repertas, quæ præcedente vespere superaverant, carnes devorabant. Spoliato Cœnobio retrocesserunt, & quasdam in itinere villas de Palatini dominio igne supposito incenderunt, Merxheim, Nusbäum, & alias per circuitum oppidi Sobernheim. A Priore nihilominus & Fratribus memorati Cœnobij Wilhelmitarum ducentos extorsere florenos, ut ab incendio, quod minabantur Monasterio, temperarent. Quis hic modus bellorum, ubi & Deo dicatis locis minatur incendium? Inde capitaneus exercitus Ducis Alexandri copias contra Palatinum, duxit in partes Westrasia, atque per provinciam discurrens instabilis villulas quasdam incendio cremavit, pecunias à Monasterijs & Ecclesijs in Ottenburg, Clingenmünster, Uthersthal, Hartvichshausen, sancti Lamberti Monialium, & alijs in circuitu, ne incendio perirent, extorsit, spoliavit, & sine commiseratione graviter afflixit. Posthæc Buleckheim villam Comitis Palatini ab oppido Landavv Spirensis Diœcesis uno duntaxat milliario distantem obsedit, & fortiter ut potuit impugnare cepit. His autem, qui fuerant in præsidio collocati, villam constanter defendentibus, omnes hostium defecere conatus. Interea Comes Palatinus exercitus sui partem in auxilium misit obsessis, quorum adventu territus hostis obsidione solutâ discessit, plura passus incommoda, quam hostibus forsitan suis potuerit inferre.

Dum hæc agerentur, Dux Alexander morbo laborans non fuit in exercitu, cujus absentia factum est, ut milites conductitij prædam sitientes plus hostem spoliare contenderent, quàm vincere. Discurrentes enim per totam regionem in circuitu Novæ Civitatis oppidi omnia per violentiam rapuerunt non solum in domibus & possessionibus rusticorum, sed etiam in Monasterijs & Ecclesijs Sanctorum. Non tamen omnes, qui fuerunt in exercitu, in hunc modum rapacitatis vitio intendebant, sed viri perditionis duntaxat, quibus nihil de timore Dei, nihil de publica honestate, sed totum de avaritia constabat. Quòd timor Dei non fuerit ante oculos eorum, ex eo fecerunt manifestum, quia neque Deo dicatis locis pepercerunt, neque Monachis, neque Ecclesiæ Dei ministris, utpote qui avaritiæ facibus insanabili desiderio inflammati sacrilegas manus in res divino cultui consecratas temere miserunt, spoliarunt templa Dei ornatis cunctis, altaria pallis & linreamentis benedictis, & quod eatenus in Christianorum publicis bellis nusquam reperi factum, lintheos tactu Domini pretioso Corpore sanctificatos (qui corporalia nuncupantur) rapuerunt de sacrosanctis Ecclesijs, & in suos usus illicitos deputarunt, ex quibus alij suis uxoribus fecerunt pepla, alij sibi applicuerunt ad pectoralia.

Anno prænotato, 9. die mensis Augusti, pedites cum equitibus Alexandrinorum, qui erant in oppido Meisenheim (quod duobus ferme à Monasterio Spanheim distat milliariibus) circa solis ortum mane irruerunt in villam Budesheim juxta oppidum Creuzenach inopinatè, raptimque omnibus inventis eam ignibus incenderunt. Fumo per aëra surgente

H h h

in

Villam Buleckheim obsident Alexandri, sed capere non possunt.

In absentia Ducis male habet exercitus.

Inauditum nefas! ex corporalibus pannibus facere pepla mulierum.

Budesheim villa prope Creuzenach ab Alexandrinis incenditur.

in altum, Palatinenſes, qui erant in oppido jam dicto, turmatim contra hoſtes exiverunt uſque ad villam procedentes ardentem. Sed Alexandrini mox ut villam incenderant, fugerunt, & abductis nonnullis ex Budesheim & Huffelsheim ruſticis una cum inventis pecoribus & ſpolijs ad Meiſenheim præſidium ſuum reverſi ſunt,

Windesheim villa
120. florenſis
ſervatur ab
incendio.

Die undecimo menſis Auguſti, Capitaneus Ducis Alexandri Henricus de Schvvarzenburg æques auratus ruſticolas villa Windesheim Cœnobio Spanheimenſi vicina pro 120. florenſis, ab incendio liberos dixit atque ſecuros, noluit enim incendere villam, quamvis ſub ditione Palatini conſtitutam, propterea quòd Dux Alexander patronus & collator eſſet Eccleſiæ Parochialis. Villam quoque Waldenhaufen, quæ Juris eſt nobilium de vicino caſtello Dalburg, pro 300. florenſis liberam ab incendio fore promiſerunt Alexandrini.

Alexandri-
ni pecora
incolarum
villæ Bickelheim
abigunt.

Die quarto menſis Septembris, mane ante ſolis ortum exeuntes de Meiſenheim Alexandrini ſilenter intraverunt Comitatum Spanheimenſem, vaccasque 120. & porcos 20. juxta villam paſcentes abegerunt. Villam quidem capere niſi ſunt, ſed non potuerunt, quam incolæ prius foſſatis ſepibus, & propugnaculis munitam die & nocte diligentius cuſtodiebant. Die autem ſequente mane furgentes viri de Bickelenheim numero viginti auxilio quorundam de oppido Sobernheim ante ſolis ortum ſe haud procul ab oppido Meiſenheim in nemore abſconderunt, donec pecora egrederentur ad paſcua, quibus more ſolito egreſſerunt de inſidijs, qui latuerunt viri, pecora non ſuſpicantibus Alexandrinis abigunt, & Bickelenheim velociter introducunt.

Sobernheimenſium
pecora abiguntur.

Unde nono die menſis memorati Septembris Alexandrini ruruſus de oppido Meiſenheim turmatim exeunt, & circa nonam horam de mane in agrum Sobernheimenſis oppidi cum ſilentio irruentes omnia, quæ invenerant, pecora, nullo percipiente in oppido, ſecum ducentes ad Meiſenheim minaverunt. Eſt autem inter Sobernheim, & Meiſenheim unius duntaxat milliaris diſtancia.

Caſtellum
Zuſch ab
Alexandri-
nis ſpolia-
tum incen-
ditur.

Vigeſimo poſthæc die menſis Septembris, quæ fuit ſexta Feria poſt Feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, Alexandrini mane diluculo venientes ad Caſtrum Zuſch in nemore ſitum, quod Saonus nominatur à Spanheimenſibus, Trevirenſibus autem & Moſellanis Hydorus, donec egrederentur ad paſcendum pecora latuerunt. Eſt autem nemus hoc in majori parte latitudinis unius theutonici milliaris, in minori ſemiſſis, cujus initium à Rheno inter Bingiones & Bacherachios captans per Comitatum Spanheimenſem Cynonorosque Trevirenſes & Lotharingios in fines porrigitur continuatum ſine intercapedine Metenſium. Ea pars nemoris memorati, quæ ſub Moguntina continetur Diœceſi, nuncupatur Saonus, illa verò quam Diœceſis comprehendit Treverica, Hydorus nominatur, ſylva certè quercubus, paſcuis, & glandibus dives.

Joannes de
Hohenſtein
captivus
abducitur
per eorundem,

Itaque latitantes in inſidijs teſti nemore Alexandrini, mox ut pecora de Caſtello viderunt exire, ſubmiſerunt in habitu ruſtico antea diſpoſitos, qui portas antequam clauderentur, præoccuparent. Quorum conſeſtim inſecuti veſtigia ceperunt nullo reſiſtente Caſtellum, ipſiusque domicellum Joannem de Hohenſtein adhuc dormientem in lecto ceperunt abducen-
tes captivum. Deinde omnem ſcrutantes ſuppelleſtilem in prædam ſumentes

fumentes abducunt, & Castrum igne supposito redigunt in favillam. Non enim confidebant integrum se posse retinere Castellum, propterea quod & Jure Feudali Archiepiscopo subjiceretur Trevirorum, & Joannes de Hohenstein Dominus castelli neque Palatino, neque alteri alicui hac durante guerrâ serviret. Unde cunctis rem medullitus intelligentibus visum est Alexandrinos gravem, & non dissimulandam fecisse injuriam. Sed quid? non Judex judicat? Transeamus.

Vigesimo octavo die mensis Septembris, Alexandrini de oppido Meisenheim rursus egressi Merxheim villam, ut supra diximus sub tuitione Philippi Comitis Palatini positam, quæ Juris erat immediati Svidegeri de Sickingen equitis aurati, qui tunc in exercitu Ducis Ruperti fuerat personaliter occupatus in Bavaria, & Joannis captivi de Hohenstein memorati spoliaverunt, & igne submisso, quod reliquum fuerat à priore incendio, funditus destruunt, in favillam redegerunt magno damno incolarum. Eodem quoque die pars una exercitus Alexandrinorum villam & castellum Seyn Svidegeri militis de Sickingen, jam dicti spoliaverunt, & per incendium funditus destruxerunt irruentes more suo per turmas.

Dum hæc omnia, quæ diximus fierent, & quædam alia plura memoriæ non occurrentia nostra, mandato Ducis Alexandri contra Philippum Comitem Palatinum tempus mensium quinque consumebatur, quo bellum duravit, intereaque agebantur, quæ sunt dicta prius de Maximiliani Regis in Bavaria exercitu, Ducis quoque Udalrici de Wirtemberg, & quæ fumus dicturi de crudeli vastatione Wilhelmi Landtgravij provincie Hassianorum. Verum quia breviter descripsimus Alexandri Ducis memorati gesta contra Philippum Comitem Palatinum, sicut nostræ occurrebant memoriæ, ordo jam postulat rationis, ut quid Palatineses auferint adversum partes ipsius Ducis Alexandri, quantum nobis constare poterit, breviter dicamus.

Imprimis autem Nicolaus Brunonis, vel, ut propius accedam, Brunus de Schmeideberg ex parte Palatini Capitaneus eorum, qui apud Stauronesum erant in præsidio, vir audax, fortis, & bellicosus in Vigilia Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, contractis ex Stauroneso copijs Alexandri Ducis villas duas circa Nahum fluvium in vicino positas, Hufen videlicet inferius, & superius invasit, spoliavit, incendit, ac præter Ecclesiam funditus destruxit: viros ruricolos, quotquot invenire potuit, cum pecoribus & præda captivos abduxit, quos pecuniâ interveniente postea liberos abire permisit. Sequenti die Festo Divi Baptistæ Joannis villam Rode simili vastatione deprædatus incendit, & nonnullos ex rusticis captivos abduxit. Reliquas etiam in circuitu villas, curtes, & quicquid sub tuitione fuerat Alexandri Ducis, hostili incurfione devastans spoliavit, incendit, ac funditus destruxit.

Post hæc 19. die mensis Julij, venit ab Heidelberga Joannes Landschad de Steinach eques auratus Palatini Capitaneus & Dux exercitus cum armatorum copijs ad oppidum Creuzenach, & manserunt ibi diebus sex, incrementum sui & machinas bombardarum expectantes. Quibus interea cum Bombitonantibus advectis 26. die mensis Julij, Stauronesum in magna multitudine per ordinem exierunt, primò pedites ac deinde pulchro

H h h h 2 apparatus

Merxheim villa per Alexandrinos spoliata incenditur.

Seyn Castellum & villa per Alexandrinos destruitur.

Quid Palatineses egerint contra Alexandrinos.

Exercitus Palatini congregatur apud Stauronesum.

apparatu dispositi equites iter contra Ducis Alexandri Principatum dirigentes. Erat autem mane circa horam septimam, quando primi exire caperunt, & ordine sequentes alij continuo paulò post nonam horam ultimi exiverunt, fuit enim copiosus exercitus.

Palatineses Monasterium S. Disibodi spoliarunt.

Eodem die venerunt cum festinatione ad planiciem, quæ est inter montem sancti Disibodi & Odernheim Ducis Alexandri oppidulum, & ibi castra fixerunt. Erant autem in ipso Monasterio montis S. Disibodi quinquaginta Stratiotæ pro custodia loci ab Alexandro deputati, qui cum vidissent exercitum Palatinensium advenire, confestim relicto præsidio fugerunt. Ingressi Monasterium Palatinenses duos vel tres Monachos duntaxat invenerunt, cæteris cum Abbate hostium metu jam pridem ad loca tutiora translatis. Magnam Petrones crudelitatem in Conobio exercuerunt, quam veritatis amore transire non possumus. Vini plaustra non minus quinquaginta in Cellario reppererunt, quod, si eo modeste fuissent usi, exercitui multis diebus potuisset sufficere, sed passim omnes, qui volebant irruentes sine ordine, sine modestia, sine discretione vinum potabant, & multo plus effundebatur in terram, quam in usum vertetur humanum. Enimverò cum instrumenta non haberent, vel ad perforandum opercula vasorum, vel in quibus possent recipere vinum: lanceis & pugionibus aperuerunt foramina, & bibentes, quantum poterant, reliquum defluere in terram permittebant. Quidquid in Monasterio reppererunt, sine timore Dei totum rapuerunt, non relinquentes, vel cochlear unum, vel aliud quicquam minimum, nam plumbum de testis, atque fenestris, ferreos clavos de ligneis parietibus, pallas de altaribus simul & corporalia furtivè sustulerunt. Non milites, non nobiles, non equites ista fecerunt, sed nudi pedites & rustici petrones, qui vel iussi, vel ultronei se conjunxerunt exercitui. Nihil reliquerunt intactum, nihil integrum, nihil non violatum. Verùm Abbas providus futurorum calices, privilegia, libros, & quæque Monasterij pretiosa Clenodia tempestivè ad Meisenheim fecerat transferri. Fuerunt tamen nonnulli, qui de nobilitate gloriantur in Sobernheim oppido Palatini domicilium habentes, qui sublata publicè de Monasterio torcularia, vasa quoque vinaria, lectisternia, scamna, mensas, fœnum, stramina, & quicquid invenerunt utensilium seu rerum domesticarum, impunè rapuerunt, & curribus multiplicatis in sua nullo contradicente fecerunt abduci.

Cotirodorum à Palatinensibus capitur.

Eodem quoque die, videlicet sanctæ Matris Annæ, Palatinenses oppidum antedictum Odernheim, quod Cotirodorum veteres nuncuparunt, obsidione cinxerunt, & machinis bellicis sive bombardis acriter impugnarunt. Nec minus, qui erant in oppidulo viri & mulieres, turribus & muris conscensis, balistis, bombardis, & lapidum ejectione fortiter se defendere conati sunt. Superati tandem multitudine impugnantium Odernheim, cum se nec defendere possent diutius, nec aliunde sperarent auxilium, & se & oppidum sub certis quibusdam conditionibus in manus Palatinensium tradiderunt, die scilicet 28. mensis Julij, quæ fuit Dominica & Martyrio sancti Pantaleonis festiva, circa quintam horam post meridiem obsidionis die tertiâ.

Odernheimenses victi.

Oppidum Palatinenses ingressi, & per domos discurrentes, quicquid invenire poterant diripiebant. Oppidani autem cum uxoribus & liberis suis

fuis ad Ecclesiam confugerant Parochialem, inquam etiam res suas quâsque meliores ante triduum comportaverant, in qua salvæ manerant. Joannes etenim Landschad miles & Capitaneus Palatini memoratus cum esset Christianæ pietatis amator simul & justitiæ cultor, nullâ potuit ratione persuaderi, ut quempiam suorum Ecclesiam permetteret ingredi. Omnia ergo salva manserunt, quæ in Ecclesiam fuerant reposita, nec minimum quid ex eis fuit ablatum, positis jussu capitanei ad januam custodibus, qui nulli concederent introitum. Deinde convocati ad Forum oppidani, ut moris est, in verba Comitis Palatini omnes juraverunt. Erat quidem parvum oppidum, sed muris, turribus & fossatis optimè munitum, habens ab Oriente Planum fluvium non facilè transmeabilem; propterea confisi de firmitate loci per triduum oppidani, quamvis pauci essent numero, fortiter steterunt, promissum à Duce præstolantes auxilium, quo non veniente bello præposuerunt salutem. Capto autem oppidulo Palatinenses muros, & turres per gyrum dejicientes impleverunt fossata, ne relinqueretur Alexandrinis occasio, vel spes aliqua recuperationis. Perierunt ab utraque parte nonnulli bombardarum lapidibus miserabiliter obruti.

Palatinenses devastant terram Ducis Alexandri ubique,

Inde moventes exercitum Palatinenses per terras Alexandri Ducis iter versus Luteram Palatini oppidum instituerunt, plures in medio villas adversariorum deprædantes, incendio vastaverunt. Procedentes autem ulterius ordine capto Alexandrinos ab obsidione villæ Pikelheim, de qua diximus, fugaverunt. Pepercit in his omnibus Philippus Comes Palatinus Alexandro nepoti, quem indubitanter perdere potuisset, si ambo æquali odio laborassent, quorum alter plus voluit, quam potuit: alter noluit, quantum inferre mali potuit inimico.

Nicolaus Brunus devastat & incendit villas Ducis Alexandri.

Post hæc 18. die Septembris, Nicolaus Brunus de Schmidberg Capitaneus Palatini Comitis in Stauroneso contractis oppidanorum copijs terram Ducis Alexandri rursus intravit, Moschelen inferius cum alijs quibusdam villis per circuitum spoliatis incendit, rusticos nonnullos abduxit captivos, pecora quoque multa abegerunt, qui cum eo erant Stratiotæ. Tanta fuit in oppido Stauroneso equorum, boum, & ovium copia ex Principatu Ducis Alexandri raptorum, quantam prius in his terris nemo viderat unquam. Vidimus tunc oves quingentas venundari pro florenis quinque atque viginti, equos, porcos, vaccas pro vilissimo comparari pretio. Emptoribus tamen quibusdam, quod de rapina comparaverant, Tholosanum est versum in aurum, ut panas avaritiæ lucrent, qui scienter injustè acquisita vili pretio sibi usurpaverunt.

Quartum contra Palatinum Comitem exercitum duxit Landgravius Wilhelmus.

Quartum contra Philippum Palatinum Comitem exercitum duxit Wilhelmus Hassiorum Landgravius, secum habens proprijs in personis Henricum Ducem Brunsvicensem, Henricum quoque Ducem Mechelburgensem, Emichonem Comitem de Liningen, Comitem de Lippia, Comitem de Königstein, aliósque plures Comites & nobiles, quorum aliqui odio Palatini laborantes, ut proprias causas prætendentes spontaneâ voluntate militabant; alij stipendio fuerant ab eo conducti.

Contractis itaque suorum copijs Princeps memoratus de Hassia egrediens cum magno exercitu venit ad Franckfurdiam, quem Franckfurdenses mandato compulsi regio per oppidum & pontem Mogani tran-

Hhhh 3

fire

Bensheim
obſidetur
à Landgra-
vio, non
capitur.

ſire permiferunt. Qui movens exercitum in terram Palatini, Bensheim oppidum in Strata montana firmiſſimâ obſidione vallavit. Verùm Palatiniſium exercitus ab Heidelbergâ miſſus cum machinis, & bombardis in auxilium obſeſſorum, uſque adeò terruit hoſtem, quòd mox obſidione ſoluta ſine effectu reſceſſit, & omnes in circuiſu villas juris Palatini ſpoliavit, incendit, & funditus evertens deſtruxit.

Lauriſſa
Monaste-
rium ſpo-
liatur cun-
ctis bonis
per Haſſios.

Monasterium Laureacenſe Præmonſtratenſis Ordinis, quòd aliquando fuit Ordinis noſtri, & una de quatuor Abbatijſ Regalibus Germanici Regni, cunctis rebus & bonis inventis ſpoliavit, frumenta & vinum in proximas munitiones ſuas territorij de Geravv, quæ fuerunt aliquando Philippi Comitſ ultimi de Kazenelenbogen, fecit abduci, non ſine injuria Dei & incommodo Fratrum graviffimo. Novum caſtrum, quòd Fridericus Comes Palatinus Tutor quondam Philippi & patruus in nemore conſtruxit ad ſiniſtram de Wormatia pergentibus ad Laudenburgum, & ex ſuo nomine Friderichſpurg nominavit, pulchrum & amariſſimum igne ſubmiſſo in favillam redegit, Lamperten, & omnes in circuiſu villas ſpolians incendit, & inventos ruricolos captivos abduxit. Deinde Caſtellum Stein nuncupatum haud procul à Wormatia traditione Caſtellani obtinuit. Cùmque omnia deſolaſſet ab iſta parte Rheni, quæ potuit, à Wormatiensibus tranſitum navigio per Rhenum in aliam partem ſibi concedi poſtulavit. Sed Wormatiensès Jura vicinitatis illaſta cuſtodire volentes non permiferunt.

Philippus
Comes Pa-
latinus
Heidelbergæ
com-
moraba-
tur.

Interea dum hæc agerentur, Philippus Comes Palatinus in ſua munitione fortiſſima reſidebat Heidelbergæ, ſinem & exitum rei expectans. Caſtrum ejus reſidentia muris, turribus, montibus & ſitu fortiſſimum eſt, nec facilis patet acceſſus, in quo tot machinas repoſuit bellicas acque bombardas numero & magnitudine ingentes, quantas vel quales ante hæc apud unum principem non vidimus in Germania. Oppidum quoque Heidelberg ſatis ante munierat, & viſualia pro triennio ſufficiencia præparaverat, viros etiam audaciâ & fortitudine potentes pro loci deſenſione in præſidio habuit, & hoſtium adventum ſecurus expectavit.

Wilhelmus
Landgra-
vius non
acceſſit ad
Heidelbergam.

Hæc non ignorans Landgravius in terminis Stratæ Montensès lanceâ pugnat & ludit, ſed oppido Heidelberg metu bombardarum appropinquare non voluit, neque per Fluvium Neccarum ad ſuperiora Comitſ Palatini villagia tranſivit. Et cauſa forſitan erat etiam alia; quòd bombardas tantæ molis & fortitudinis ſecum de Haſſia non adduxerat propter locorum diſtantiã, quibus vel muros potuiſſet dejicere, vel impugnare Civitates. In argumentum veritatis adjungo, quòd in toto calamitatis hujus tempore nec oppidum aliquod munitum cæpit violenter, neque caſtellum, niſi per deditionem eorum voluntariam, qui ad deſenſionem poſiti animis deſecerunt cuſtodia propoſitum abijcientes.

Landgra-
vius apud
Moguntiam
tranſ-
duxit exer-
citurum
ſuum.

Videns ergo princeps Landgravius, quòd per Wormatiensès non poſſet ad Ultra-Rhenana Palatini habere comiteam, neque aliunde conquirere naves, quæ tantam exercitus multitudinem ſine periculo per Flumina Rheni tranſducerent, deſcendit ad Moguntiam, & conſenſu, uti dicebatur, eorum, qui locos & vicos tenebant Epifcopi (tunc in Aſchaffenburgò reſidentis quietè) contractis undique navibus apud Weiſſenavv villam de oppido S. Victoris extra Moguntiam traduxit exerciturum.

Venerat

Triffen

An Hirſa

70. II

S. V
16

Venerat jam tunc hora, in qua Clerus Moguntinus vices rependit Palatino pro damnis, calumnijs, contumelijs. quibus per annos decem, & amplius ab Officialibus ejus in Alzen & Creuzenach non mediocriter fuerat laesus & gravatus, quemadmodum in superioribus ex parte jam diximus. Non sunt nobis incognita mala, pericula, & damna, quæ omnis in Moguntia Clerus in censibus, in redditibus annuis, & libertatibus passus est per dissimulationem memorati principis, & per ejus in vicino ministeriales; justè an injustè nihil ad nos. Erant quidam ex nobilium genere, qui causas, & querelas contra Ecclesiam Moguntinensem prætendentes adversus Bertholdum Archiepiscopum, & omnem per totam Dioccesin Clerum multis annis incursum fecerunt hostiles, frumenta decimarum, curtiarum, & aliarum possessionum, si pecuniâ Clericorum interpositâ non redimerentur, in agris & horreis igne concremantibus. Quid loquar de Testipremis, parricidis & Sacerdotum detentoribus? quorum tanta nostris diebus fuit crudelitas in Comitatu Spanheimensi & circumcirca, ut nec Monachi Cœnobii, nec Presbyteri villagia quoque tutò egredi possent. Parco autem, ne historiam nimium exaggerando etiam cum veritate videar excessisse.

Hostes Ecclesie Moguntinae multa fecerunt mala Clero.

Landgravius castra posuit in villa Schornsheim.

Wilhelmus itaque Hassiorum Landgravius postquam consensu, permissione, & auxilio Moguntinensium navigio traduxisset exercitum, castra posuit in villa Schornsheim non longè à Moguntia, omniâque in circuitu usque ad Oppenheim, quæ juris erant Palatini, devastavit, villas spoliavit, incendit, ac funditus destruxit. Magna fuit in exercitu ejus quorundam impiorum crudelitas, eorum maximè, quos incendio præfectos Brandmeister vulgò nuncuparunt, qui Ecclesias non solum villagij contiguas, sed etiam aliquantulum remotas, cum servare potuissent, ex industria proprio igne supposito unâ cum viculis incenderunt & destruxerunt.

A Schornsheim Landgravius movens exercitum per terras circumduxit Comitatus Palatini usque ad Alzen, & ibi non procul ab oppido castra metatus est. Positis autem papilionibus per gyrum, cuncta in agris frumenta, quæ jam erant maturitati proxima, equorum multitudine consumpsit, & reliquum conculeando destruxit, villas incendio dedit, spoliavit rapuit, & nec Deo consecratis Ecclesijs pepercit. Quidquid enim rerum, & substantiæ pauperum rusticorum in Ecclesijs propter majorem fuerat securitatem repositum, totum cessit in prædam exercitui Hassiorum: omnia etiam vasa & ornamenta Ecclesiarum, quas non incenderant, diripuerunt.

Est oppidum inter Oppenheim & Alzen Gaviodorum auncupatum Regni Germanici antiquissimum, quod à multis retrò annis Palatinatui dignoscitur impignoratum. Ad hoc oppidum Landgravius exercitum ubi admovit, nimio pavore perterriti Cives in occursum ejus properant, portarum ei claves præsentant, & se suosque & oppidum ejus ditioni submitunt, quorum levitatem, ne dicam, perfidiam etiam hostis ipse detestabatur, quòd oppidum habentes muris, turribus atque fossatis munitum tradidissent, nullâ adhuc necessitate compulsi. Unde in pœnam perfidiæ cunctis traditores bonis spoliavit, dimissioque oppido retrocessit, & viros omnes in eo repletos secum captivos abduxit. Omnes in circuitu Gavij

Gauodernheim oppidum Regi in manus venit Landgravi.

Gavij villas ſpoliavit & incendit, quæ ad dominium pertinebant Comitum Palatini. his duntaxat exceptis, in quibus Clerus Moguncinus vel curtes habuit, vel decimationes, quibus rogatus ab eis libenter pepercit. Multam in Gavio tam Oppenheimenſi, quam Wormatienſi circa Alzen & Stauroneſum, qui Nahagavv appellatur, prædam in frumento & vino & in varijs uſus humani rebus Landgravius reperit. cepit. & in ſua ſecum abduxit. In duabus namque villis Saulheim & Weſthoffen plus quam mille vini optimi plauſtra invenit. Quid vel quantum in alijs tam multis & magnis putandus eſt reperiffe villis atque caſtellis per meticolofam deditiorem obtentis?

Palatinenſium exercitus venit contra Landgraviium.

Interea cum Landgravius poſitis circa oppidum Alzen caſtris, omnia ſicut diximus, devaſtaret, compaſſus nec immerito ſuis Comes Palatinus diſperſum convocavit exercitum, & miſit eum ſub manu Capitanei ſui Joannis Landſchad contra Haſſios ad Alzeiam. Quorum adventu Landgravius cognito, non duxit eorum expectare præſentiam, ſed movens inde per tria ferè milliaria noſtra diſceſſit inter duo noſtra villagia Blinck & Genzringen juxta Nahum fluvium ſpatio dimidij milliarii à Scrauroneſo ſive Creuzenach oppido caſtra locans, quinque ibi diebus in patione manſit. Ad quem venit in caſtra Dux Alexander cum mille ducentis viris, qui dudum ei contra Philippum Comitem Palatinum fuerat confederatus, & habuerunt inter ſe diutius optata colloquia. Riferunt Ducem primores Haſſiorum, quòd Princeps tam inclyti nominis contra potentiffimum adverſarium Comitem Palatinum videlicet majorem, non haberet exercitum. Dux verò Alexander peractis his, pro quibus venerat, in Meiſenheim reverſus eſt.

Haſſiomnia in circuitu Nahagaw devaſtaverunt.

Non vacabant otio in ſtatione Haſſij, ſed more ſuo circumcurrentes per totam regionem, omnia diripientes, villas cum Eccleſijs crudeli malignitate incenderunt. Habebant enim convenientes moribus ſuis flammaram præpoſitos, qui nec Deum timebant, nec hominem reverebantur, de quibus nemo dubitet, quoniam Omnipotens Deus & ſuas & pauperum ſuorum aliquando vindicabit injurias, ſi non in hac vita, in futura tamen, & forſan in utraq;.

Imprimis autem ſpoliaverunt Armsheim villam, & incendio ſubverterunt, quæ non longe diſtat à Flanheim in via euntibus de Bingen ad Alzeiam: Eccleſiam quoque in ea novam pretioſam atque pulcherrimam, quæ ante paucos annos in memoria hominum ex oblationibus fidelium ad memoriam Dominici Sanguinis illuc concurrentium fuerat conſtructa, ſpoliatam vaſis & ornatibus cunctis incenderunt funditus deſtruentes, Sacerdotibus aſtantibus & lachrimantibus.

Basenheim cum Eccleſia, Lansheim cum Eccleſia, Armsheim cum Eccleſia.

Deinde villam, quæ Wansheim dicitur, ſpoliatam ſimiliter incenderunt, Basenheim quoque villam & Eccleſiam ſimili veſaniâ ſpoliantes concremarunt. Lansheim quoque villam magnam cum Eccleſia pulchra & campanis funditus incendio deſtruxerunt, omnia diripientes quæcumq; invenerunt. Viri ejus loci audientes videntèſque inimicorum adventum, in nemus vicinum reſceſſerunt.

Heidesheim villam juxta rivulum ſitam, qui aurea ripa nominatur ab incolis terræ, cunctis bonis ſpoliatam igne ſubmiſſo totaliter everterunt, villas etiam Kappeslaubersheim, Erbsbuddesheim curtem novâ & plures per

per circuitum Nahagavij & Stauronesi. quorum omnium nomina memoriae hac vice non occurrunt. cum Ecclesijs spoliaverunt, incenderunt, & penitus desolaverunt. Benzenheim, Genzingen, Bleinch & Wizenheim cum nonnullis alijs villis magnis non incenderunt ad preces quorundam simul & interveniente pecuniâ. quam *Brandtschung* nuncupant, spoliarunt tamen pauperes omnibus, quæ reperire potuerunt, & secum abduxere.

Est villa milliario distans à Creuzenach, fossatis, muro, sepibus & propugnaculis admodum satis munita, nomine Sprelingen, cujus incolæ jam bello instante rogaverunt Palatinum, ut eos cum bombardis tantum, cum pulveribus & alijs necessarijs provideret, asserentes se & numero. & fortitudine ad defensionem villagij sufficere, nec stratiotarum indigere suffragio. Fecit Palatinus sicut petierant, noluitque gravare alienigenarum insolentiâ viros tam audacter promittentes parietes defendere domesticos; est enim villa non parvi momenti. Veniente in regionem illam exercitu Hassiorum solo ejus auditu territi nimium viri omnes, relicto villagio cum bombardis, rebus, mulieribus & liberis ad Alzeiam oppidum fugerunt: sic rusticorum stetit præsumptio, quæ grandia proponit in hostem, dum procul est, & fugit ante præsentem.

Reperit in eo villagio multam Landtgravius prædam, vini plaustra quater centum, frumentorum ingentem copiam, bombardas & variam in domibus rusticorum supellectilem. Erant enim homines admodum locupletes sub ditione Comitis Palatini Ducis Joannis in Simmeren habitantis indivisibili dominio constituti, quibus annuè contribuunt 500. auri florenos pro taxâ, quam ipsi precariam nuncupant subventionem. Villam ne incendio periret destinato, consuetudine Hassiorum acceptâ pecuniâ Landtgravius immunem fecit.

Cœnobium est Fratrum Canonicorum Regularium S. Augustini de Windesheimensium observantia Fratrum, quod Comites de Spanheim olim fundarunt, non longè ab eo loco situm, ubi inter Stauronesum & Sprelingen castra posuerunt Hassij, in quod cum impetu irruentes non parva Servis Dei damna fecerunt & incommoda. Jussu tamen principis temperatum est, ne desolaretur in toto, pro qua liberatione ab incendio Prior loci ducentos auri nummos Landtgravio dare compulsus est, non attentâ paupertate seu inopiâ, quâ Fratres premebantur.

Interim verò quo Landtgravius apud Bleinchen villam in papilionibus traxerat moram, & plures de exercitu hinc inde vagantes omnia sicut dictum est, per anteriorem Comitatum Spanheimensem devastarent, spoliarent, & incenderent, nonnulli eorum extra ordinem discurrentes, à Palatinensibus perempti sunt, quorum aliqui mox in campis occidebantur, plures etiam ad oppidum Creuzenach ducebantur captivi homines Hassij pauperes & rustici, qui mandato Landtgravij, cujus & subditi erant, venire in hanc necessitatem fuerunt compulsi. Nobiles verò & equites Stauroneso minimè appropinquarunt.

Landtgravio autem præfato in loco per quinque dies cum exercitu commanente fama exijt, Joannem Landtschad Capitaneum Palatini cum toto exercitu ad oppidum Creuzenach contra Hassios esse venturum, sicuti & post biduum venit. Quod ubi Hassiorum innotuit principi, summo mane diei sequentis castra incendit, & exercitum versus Bingen abduxit.

Viri de Sprelingen omnes fugerunt à facie Hassiorum.

Landtgravius prædam in Sprelingen reperit multam.

Schwabenheim Cœnobium Regularium ab Hassijs invaditur.

Landtgravius castris incensis movit exercitum versus Bingen.

abduxit. Tanta ſubito nebula ſeu caligo ex incenſione caſtrorum ſurrexit, quod omnem circa regionem fumo & foetore implevit uſque adeo, quod Palatinenſes in oppido nihil penè viderent.

Villa Mün-
ſter cum
Eccleſia
ſpoliatur &
exurit
per Haſſios.

In eo tranſitu de loco papilionum ad Bingen Landtgravius villam Monasterium dictam Bingijs proximam, quam Philippus Comes Palatinus ante paucos annos emerat à Comitibus Rheni, ut ſupradictum eſt, una cum Eccleſia ſatis pulchra juſſit incendi, ac penitus in favillam deſolari. Omnes autem de villa ruſtici metu Haſſiorum prius fugerant, mulieribus duntaxat relictis cum parvulis. Sed & Presbyter loci Parochus ſimili pavore correptus diſceſſerat. Miniſtris iniquitatis juſſa perſcientibus ſtetit jam villa in medijs flammis, Landtgravius verò cum Ducibus de Vico Brunonis & Megaloburgenſi totòque ſuorum exercitu ab alia parte Nahi fluminis parvi & ubique tranſmeabilis equo inſidens interitum villagij ſimul & Eccleſiæ malè gaudens proſpectabat intuebatürque.

Ardenſe jam in parte ſuperiore Eccleſiã, cùm nullus a deſſet Sacerdos præter Magiſtrum Henricum plebanum Eccleſiæ Bingiorum virum doctum morùmque honeſtate integerrimum, & verbi Dei præconem inſatiabilem, qui ad hoc venerat, ut precibus incendium, ſi poſſet apud Principem obtinere, impediret, ſed non potuit. Is ergo cùm videret ardere templum, Chriſtianã pietate commotus occurrit, & ſſ. Corporis Domini Sacramentum de Hagiorheca manibus cum vaſculo extraxit, flexiſque in terram genibus cum multis lachrimis dixit: *Heu, heu, heu Domine Deus, ſicine permittis humanam prævalere nequitiã, ut Te de ſanctuario tuo ejicias, domum tuam incendat, Teque migrare quaſi hominem in aliena compellat! Surgensque conſeſtim de terra, quoniam incendium ab omni parte urgebat, & portans in manibus Dominicum Corpus iter cum eo verſus Bingen incæpit.* Inter multa, quæ dixit mærore plenus, & amaritudine magnã perturbatus, ſic fertur increpãſſe malignos: *O ſeleſtiſſimi hominum, quando parceretis hominibus, qui creatori noſtro parcere non noviſtis? Quem hodie perſequimini, aut cui majorem inferis contumeliam? Contra Dominum univerſorum pugnatis, Omnipotenti Deo bellum indicitis: Salvatorem veſtrum de manſione ſua fugere compellit, ejus templum cum pauperum domicilijs concrematis. Credite Principes, credite Duces, credite omnes, quoniam Juſtus & omnipotens Conditor & Rector totius univerſitatis, qui tantam à vobis hodie perſert injuriam, in longinquum non differet vindictam.* Hæc dicens cum lachrimis iter continuavit incæptum, & portavit in Eccleſiam Bingiorum venerabile Sacramentum. Fuerunt, qui dicerent, Landtgravius ad preces Bingiorum hanc in Monasterium exercuiſſe ſæviciã, qui optarent villam ſemel deſtructam non amplius reſtaurari, memores injuriarum, quas ante 12. annos ut ſupra diximus, ablato ab eis per triennium emporio, ſuſtinuerunt, quod Albertus Göler de Ravenspurg Palatini Comitibus apud Stauroneſum præfeſtus tranſtuleraſt.

Landtgra-
vius cum
exercitu
ſuo intravit
oppidum
Bingen.

Monasterienſi villã cum Eccleſia ſuccenſã & ardente, Landtgravius cum ſuis oppidum Bingiorum intravit, quem Bingij magno cum honore ſuſcipientes, ut hoſtis victorem communis ingenti lætitiã ſalutarunt. Manſit in eo loco die uno, quo interim capta milites dividerent & venderent ſpolia. Erant ſanè tunc temporis Bingiorum corda Palatinenſibus haud mediocriter inſenſa, & tam apertè, tamque manifeſtè, ut latere nec

nec possent, nec vellent. Si Moguntinos & maximè Clerum, si denique Ringavios (de cæteris tacebo) adscribam, certè non erravero. Quid enim? omnes, qui Palatino Comiti Philippo in hac turbatione fuerunt contrarij, etiam subditis ejus procul dubio extiterunt inimici. Ego autem, qui præco (si dici fas) harum tribulationum omnium sum positus, nihil aut parum earum sive occasionum ignoro, saltem eorū malorum, quæ sumus perpessi duro sub genere vindicandi, possem, si expediret, dicere multa, quibus nota paucis fierent manifesta. Sed in quem finem, ut nulli fieret vulgari æstimatione injuria? Transeo tamen consultò, ne aut in altera parte vindictam, aut in altera videar quæssivisse adulationem.

Igitur Princeps Hassiorum Landtgravius ab oppido Bingiorum postera die movens exercitum, stratâ publicâ per terram versus Moguntiam iter assumpsit, cùmque ad regiam villam Ingelheim, in qua magnus Carolus olim perhibetur nascendi sumpsisse principium, quæ tunc sub ditione extitit Comitis Palatini, pervenisset, castra inter Rhenum & Salisam rivulum ad meridionalem villæ plagam locavit, non dubius animo, quin aulam Caroli Regiam, quæ hodie Cœnobium Canonicorum est S. Augustini, nullo contradicente posset cum spolijs obtinere. Est autem locus ipse muris, turribus & fossatis per gyrum bene munitus, in quo & multæ sunt mansiones rusticorum, in quem viri & mulieres villagij omnes cum liberis & rebus suis confugerant, & ordinatis machinis præparaverant se ad defensionem contra venientem Palatini hostem: sicut enim longè supra diximus temporibus Caroli IV. Ingelheim ambæ villæ regales cum oppidis Lutern, Oppenheim, & Gauodernheim à Regno impignoratæ sunt Palatinatui usque in præsens.

Postis itaque castris Landtgravius in loco memorato copias misit, quæ Aulam in villa Ingelheim inferiori, aut primo si possent incursum caperent, aut si reniterentur, qui fuerant interius, obsiderent. Villani autem qui erant in Aula, videntes è turribus & muris exercitum appropinquare hostilem, portas dimiserunt apertas, ordinatis hinc & inde bombardis in occulto non solum intrinsecus post valvas, sed etiam in turribus & super muros, tantòque omnia silentio peregerunt, quòd neque vox audiebatur cujusquam, nec ullus tumultus.

Accedentes verò Hassij agminibus ordinatis contra portam Aulæ exteriorem, cùm eam reperissent apertam, & neminem viderent vel audirent, putabant metu fugisse omnes, & festinatione nimiam valvas dimississe referatas. Cùmque jam primi secundæ appropinquarent portæ, qui latuerant Palatinenses, subito præordinatas incendunt ex omni parte bombardas, quarum facies in turmam obviam fuerant omnes directæ. Fit mox clamor ab utraque parte magnus, & ingens tumultus: cadunt Hassij plures bombardarum ictibus tacti, retrocedere vel declinare medijs, ad partem cæteri tutiorem festinare. Clausis deinde portis ad muros villani conscendunt & turres, jacula vibrant in hostes, & multos eorum occidunt. Hæc strage suorum acceptâ Landtgravius jussit admoveri machinas, & Aulam à plaga meridionali obsidione vallari. Hi verò, qui fuerunt in munitione, videntes quorsum res tenderet, cum tanto impetu lapides bombardarum miserunt in hostes, quòd obsidionem nullo poterant ingenio firmare, sed abire necessitate compulsi sunt. Multi Hassiorum in

liii 2

hoc

Landtgravius castra locavit contra Ingelheim villam Regiam.

Villani omnes in Aulam regalem satis tutam confugerunt.

Hassiorum exercitus ante Aulam in Ingelheim funditur.

hoc tumultu perierunt, quorum cadavera iussit Landtgravius sepeliri in vicino.

Hassiorum
plures in
domibus
obruuntur
incensis à
mulieribus.

Denique incendio quamplures eorum interierunt, quibus sepulturam ignis præbuit. Enimverò Landtgravio cum exercitu villagio appropinquante, mulieres iussu virorum de Aula egressæ omnes villæ domos igne supposito incenderunt, quod alioquin Hassios non dubitabant facturos. Cùm ergo Hassij pervenissent ad locum, quia putabant, quòd suorum quippiam vicum succendissent, caperunt quidam spoliatorum avidi per domos ardentes discurrere, & si quid esset relictum, quod rapere, diligentius investigare. Quorum plures cadentibus super se domibus in Cellarijs & alibi sub igne miserabili morte perierunt, spe lucri frustra decepti, cùm prius omnia per villanos in Aulam fuerint deportata.

Landtgra-
vius apud
Mogun-
tiam Rheno
transmisso
ducit exer-
citum.

Videns autem Landtgravius, quòd sine magna suorum clade nihil posset inferre Palatinis in Aula conclusis, removit castra, & cum toto exercitu suo Moguntiam, & paucis in urbe Moguntina peractis diebus copias navigio per Rhenum traducit, indeque progressus castellum quoddam Hohenburg nuncupatum, quod erat Comitum de Hanauvven partes Comitum Palatini defendentis, obsidione cinxit, expugnavit, & postremò per deditionem eorum, qui intus erant, obtinuit. Per dies igitur aliquot impugnando prædictum Comitem de Hanauvven, & alios Palatini fautores ab ista parte Rheni Landtgravius moram traxit. Et quia mente concluserat Rheno transmissio copias reducere in terram Palatini, & cuius jam villas spoliaverat & incenderat non munitas, etiam castella & oppida munita, quæ prius contingere non potuit, machinis & bombardis debellaret, cum magno labore, & multis impensis, quicquid instrumentorum, & machinarum habere potuit, ad se fecit adduci, bombardas videlicet & numero multas & satis ingentes.

Palatinen-
ses præoc-
cupant
Rhenum,
ne Hassijs
reditus pa-
teat.

Venit internuntius ad Stauronesum (ubi tum eramus) qui certissimam exploratione præmissam nuntiabat, Landtgravium in via constitutum cum exercitu suorum magno, habentem bombardas & machinas bellicas multas, & apparatus terribilem, illiusque esse propositi, quòd copias Rheno iterum apud Moguntiam transmissio in terras Palatini velit reducere, & munitiones per Gavium omnes violenter expugnare. Jam enim non parvam machinarum partem per Franckfurdianos, & Mogani pontem ad Ruselsheim castellum suum traduci fecerat. Audientes hæc, qui erant in Creuzenach Palatinarum partium defensores, contractis sine mora copijs, in manu valida transierunt versus Moguntiam, & villam Weissenavv simul & montem S. Victoris præoccuparunt, Landtgravio interdicturi comitum: non enim alio Rhenum transire potuit loco, quàm ibidem propter pondus machinarum, quas per Moganum traducere ad castellum in opposito Moguntia villam non potuit. Displicuit Moguntinensibus non mediocriter, quòd montem S. Victoris & villam subjectam præoccuparent Palatineses, quamvis nihil in contrarium præter indignationem vacuum nervis possent apponere. Landtgravius autem cùm didicisset, quòd Stauronesij montem præoccupassent & vadum, substite, & procedere ulterius dissimulavit. Misit tamen pedites quosdam ad tentandum, si navigio Rhenum transire quoquo modo potuissent illæsi. Qui cùm venissent ad vadum, & jam naves intrassent, cæ-

pissentque

Triffen

An Hirsau

To II

S.V
16

piſſentque alteram remigare in partem, bombardas ordinatas in eos ſolverunt igne Palatinenſes, & retrocedere compulerunt. Retraxit itaque pedem Landtgravius, & propoſitum revocavit.

Quintâ die menſis Auguſti, anno prænotato, Palatinenſes venerunt in magna multitudine ad montem S. Viſtoris, & manſerunt in eo ſex diebus non ſine damno & incommodo Clericorum, qui prius ad Civitatem omnes confugerant adventu eorum perterriti. Nec prius inde volebant recedere, quàm Canonici Moguntinenſes una cum civibus & Archiepiſcopi locum tenentibus promitterent, ac litteris cautionibùſque neceſſarijs firmarent, quòd Landtgravio tranſitum deinceps ultra Rhenum nullatenus eſſent conſeſſuri. His promiſſionibus cum ſufficiente cautela ſuſceptis Palatinenſes 12. die menſis Auguſti ad ſua redierunt.

Cernens autem Landtgravius, quòd per Moguntinos tranſitum habere non poſſet, aliud in Palatinum deſtructionis non parvæ medium adinvenit. Eſt oppidulum cum adjacente in monticulo Caſtro nomine Cuba in deſcenſu Rheni ad dexteram, parùm diſtans ab oppido Bacherach, ſatis pingue habens telonium, quòd utrùmque Juris & dominij eſt Comitis Palatini. Exiſtimans verò Landtgravius rebus ſuis optimum fore profeſſum, ſi hoc oppidum unâ cum telonio poſſet acquirere, contractum prius illuc admovit exercitum, & decimo octavo die menſis Auguſti Caſtra in monte contra oppidum locavit, ab eadem videlicet parte fluminis quaſi ex oppoſito Bacherach. Non enim potuit exercitum propius locare, propterea quòd oppidum naturali ſitu munitum non ſit acceſſibile multitudini, habens ab Oriente præruptos, & altiſſimos montes, à meridie verò flumen Rheni ab utraque parte montibus concluſum. Mons verò, in quo caſtra Landtgravius poſuerat inter orientem & meridiem, ſic manet diſpoſitus, quòd obſeſſores in arcem, & in oppidum cum volebant, poterant habere proſpectum, ſi paululum ad ejus cacumen propius acceſſiſſent. Bombardarum tamen jacula haud facile in oppidum trajicere poterant propter altitudinem montis, à cujus ſi parùm deſcendiſſent cacumine, facilius ab his, qui vel in arce fuerant vel in oppido, lædi machinis potuiſſent, quàm lædere, pro eo quòd bombardarum jacula certius diriguntur aliquantulum elevata, quàm omnino in baſſum depreſſa. Unde plures Haſſiorum, qui cum bombardis à montis cacumine aliquando deſcenderant, Cubanorum jaculis perierunt, cum ipſi nullum aut rarum ex ipſis poſſent attingere, lapidibus projectis in Rhenum cadentibus. Duravit iſta Cubana obſidio 39. diebus, in quibus Landtgravius arcem, & oppidum continuis penè machinarum iſtibus pulſavit. Et licet partem turris & muri de caſtello tandem vi bombardarum dejecerit, arcem tamen propter inacceſſum montis non potuit invadere, his qui fuerant intus viriliter obſiſtentibus. Erant in Cuba quingenti & mille pugnatoreſ, qui Haſſiorum inſultibus fortiter reluctantes multos eorum ad legends vas, quæ jam cæperant matureſcere, in vineta deſcendentes, bombardarum jaculis occiderunt.

Vigefimo octavo die menſis Auguſti, Joannes de Landtſchad Comitis Palatini ductor exercitus à Stauroneſo cum 300. equitibus & populo terræ in multitudine magna exiens in auxilium Cubanorum contra Haſſios venit ad Bacherach, & poſterâ die caſtra metatus eſt in monte juxta oppidum

Promittunt Moguntini Palatinenſibus repellere Haſſios.

Cuba oppidulum Palatini obſidetur à Landtgravio Haſſiæ.

Caſtra Haſſiorum in monte locata non attingebant oppidum.

Caſtra Palatina in oppoſito Haſſiorum intermedio Rheno poſita.

oppidum jam dictum directe in oppoſito papilionum Landgravi, eratque inter duos exercitus iſtos grande ſatis intervallum ſimul, & præterfluens Rhenus, & nihilominus bombardarum ſe jaculis mutuò impetebant. Audiebatur ſtrepitus machinarum utriuſque partis in alterutrum fulminantium apud Stauroneſum in arce, cum tamen non ſit minus quatuor milliariam noſtrorum diſtantia. Partem verò copiarum præſatus Capitaneus noctu miſit in Cubam, quod in die non ſatis tuto fieri potuit propter Haſſiorum proſpectum, qui lapides instrumentis de monte projiciebant in Rhenum, nemo enim potuerat in die navigio vel terrâ intrare, vel exire Cubam, quem Haſſiorum in montis cacumine bombitonantes non viderent. In nocte autem liberum Cubani habebant acceſſum & reſeſſum, cum eos Haſſij neque videre poſſent, neque fulminibus impedire, aut lædere, vel impetere bombardarum.

Ingenio vario multa tentavit contra Cubanos Landgravius.

Multa ingenioſè tentavit in ea obſidione Landgravius, & pecuniam pro varijs machinis, & instrumentis bellicis profudit ingentem. Vaſa implevit pice, ſulphure ſimul & alijs rebus ardentibus multa, quæ de ſummitate montis, qui Cubæ ſupereminet, emittens in oppidum volubili curſu ardentia præcipitavit. Sed omnia fruſtra, omnia caſſo labore conſumpſit. & non parvum rerum ſuarum diſpendium recepit; nam omnia penè vaſa bellica ſive bombardæ in caſtris ad uſum habitæ, quam primum ſemel, aut bis officio ſervierunt ſuo, rumpebantur. Quæ utrum fortuito caſu ſeu maleficij alicujus interpoſitione contigerint, ignoramus, licet in Cuba unus fuerit ex Stratiatoris, quem novimus gloriantem, quaſi arte quâdam occultiſſimâ (ne dicam vaniſſimâ) ipſe cunctas noverit confringere bombardas, etiam non præſens, modò videat, vel à longè, vel audiat ſtrepitum facientes.

Cubani bombardas quaſdam ab Haſſijs præcipiunt.

Quarto die menſis Septembris anno prænotato, cum propter montis altitudinem, in quem Landgravius caſtra poſuerat, machinarum præſecti non prævalerent jaculis attingere caſtellum, & multo minus oppidum, quod erat inferius, ſed major pars globorum in altum evadens nimium caderet in Rhenum, factis nocte foſſatis bombardas majores, quas capitales atque Carthunas appellant, per declivum montis ſubmiſſere catenis, arbitantes locum ad opus machinarum ſe reperiſſe magis idoneum & aptiorem. Mane autem cernentes Cubani Haſſios in declivo montis cum machinis laborantes, conſeſtim è caſtro ſimul & oppido tam fortiter & ſine intermiſſione jacula in eos direxerunt, quòd neceſſitate compulſi relictis in loco bombardis ſine uſu, ad quas nec Haſſij poterant acceſſum habere in die, nec Palatinenſes alternis inter ſe jaculis prohibiti. Sed neque in nocte licuit Haſſijs vel cuſtodire illas, vel ſurſum retrahere, tum quòd Cubani etiam in tenebris certum jam in eos ſcopum noverant, tum verò quòd magnitudo ponderis retractum non permiſit. Poſtremo tamen machinæ in manus Cubanorum devenerunt. Exeuntes enim nocte quâdam viri audaces cum ſilentio de oppido, non ſentientibus Haſſijs, bombardas facili conatu per deſcenſum montis traxerunt ad litus Rheni, & ulterius in Cubam, quos etiam ſi Hoſtes vidiffent, prohibere tamen minimè potuiſſent. Noctè diem 4. menſis Septembris ſequentè circa undecimam poſt meridiem horam ortum eſt in oppido Cuba caſuale incendium per negligentiam unius hominis, qui pulverem incenſorium

Locus caſtrorum Landgravi non erat expugnationi conveniens.

rium malè custodivit ab igne, in quo viri undecim miserabili morte perierunt, ex Stauronefo illuc destinati, qui dormientes in superioribus domicilij prius, quàm evigilarent, ab igne fuerant præoccupati, domos viginti flamma consumpsit cunctis metu hostium confluentium ad muros.

Sextâ die mensis Septembris Ludovicus Philippi Comitis Palatini Primogenitus cum quinquaginta equitibus & sexcentis peditibus ab Heidelberg ad Stauronesum, quæ & Creuzenach, oppidum, sequenti die processit ad Bacherach in auxilium Cubanorum, qui annum tunc agebat ætatis suæ sextum supra viceesimum, Princeps animo & viribus constans, pauci sermone, sed verax & stabilis. Eâdem quoque die venit ad Landgravium obsidentem Cubanos in castra Henricus Brunnsvicensium Dux, secum habens Comitem de Lipa Westfallum cum duobus pugnatorum millibus, bombardas adducens & machinas belli varias.

Ludovicus Dux primogenitus Palatini missus in subsidium Cubanorum.

Anno Domini supra notato. 25. die mensis Septembris, considerans Landtgravius post multos labores & gravissimas impensas, quòd Cubam obtinere non posset, posteaquam novem & triginta diebus eam obsidisset, majorâque accepisset ab hostibus damna, quàm intulerit, mane solutâ obsidione recessit. Multa enim suâ sponte (ut ita dixerim) in ea obsidione suscepti incommoda tam in fractis penè omnibus bombardis, quàm in varijs machinis frustra compositis. Globos bombardarum ferreos non concavos, sed solidos plures quàm sexcentos adversum Cubanos inutiliter projectos amisit, quorum major pars in Rhenum cadens submersa fuit. Et sic finis Hassiorum belli contra Palatinum Comitem extitit, in quo uterque non parum detrimenti accepit, quanquam congressi ad pugnam non fuerint. tertio enim Landtgravius à facie Palatini declinavit exercitus. Primò videlicet apud Bensheim. Secundò prope Alzen. Tertio juxta Genzingen, quod ideo forsitan fecit, quia tunc secum non habuit machinas bombardarum.

Cubana obsidio solvitur per Landtgravium die trigesimâ nonâ.

Eodem anno Philippus Comes Palatinus in Monasterium Limpurgense nostri Ordinis Spirensis Diœcesis præsidium 400. virorum locavit contra Emichonem Comitem de Liningen, qui dudum, ut supra dictum est, Landtgravio confederatus adversus Principem animos gessit hostiles. Erat nihilominus inter Macarium dicti Cœnobij Abbatem, & memoratum Comitem vasallum ejus juratum gravissima quædam dissensio pro quibusdam in Dureckheim Jurisdictionibus, & alijs in nemoribus & aquarum decursibus bonis temporalibus, quæ causam præstitisse videbantur, ut præsidio Monasterium contra insolentiam hostis muniretur, quanquam id nec postulante, nec volente factum sit Abbate, qui tunc apud Spiram febribus graviter æstuabat infirmus, in Cœnobio existente Conventu cum Priore non sine inopia victualium, quia carnis non vescerentur.

In Monasterium Limpurgense Palatinus locat præsidium.

Vigesimo tertio die mensis Julij, præsidium intravit Monasterium, & mansit in eo diebus 39. non sine gravi læsione & jactura utriusque status monastici. Interea præcipiente Macario Abbate, Libri, Calices, ornamenta Ecclesiæ, privilegia & Clenodia Monasterij successivè ad Spiram sunt deportata. Remanserunt autem plura domus utensilia, lectisternia, vasa coquina, tabulæ sive imagines in Ecclesiâ. & alia sine certo numero Monacho-

Res Monasterij per Abbatem & Priorem transferuntur in Spiram.

Monachorum instrumenta, quæ cum F. Gerhardus Baldevvini de Oedmersheim tunc loci Prior (qui nunc mecum est apud S. Jacobum prope Herbipolim) in Spiram transferre disponeret, Fridericus de Spanheim præsidij Capitaneus restitit, asserens non expedire hanc Monasterij translationem, propterea quòd rusticis in vicino manentibus cunctis timiditatem simul & fugam incuteret. Cessit necessitate Prior imperanti, & contra voluntatem in Monasterio dimisit omnia & amisit. Vigesimo nono die mensis Augusti decollatione S. Joannis Baptistæ solemnè, Fratres divinum ex more celebrârunt officium, & in medio tumultu armorum, quantum licuit, suum canonem Prioris directione custodierunt. Erat enim Gerhardus Regularis disciplinæ studiosus amator, qui à teneris unguiculis in Cœnobio Laënsi optimè institutus, Abbate Macario postulante, Simone quoque de Petra in Lacu Pastore consentiente, ac me ut visitatore utriusque loci procurante, de memorato Cœnobio ante quinquennium translatus in Limpurg, ibique secundum Ordinis nostri consuetudinem sub obedientia stabilitus & Prior constitutus, quantum in ipso fuit, regularis disciplinæ observantiam in se & in Fratribus integerrimè custodivit.

Rapinas de
Monasterio
exercebant
Palatineses.

Interea verò, quòd præsidium Comitis Palatini Limpurgensi manebat in Monasterio, incolæ villæ Dureckheim viri omnes ad vicinum castellum Comitis Emichonis de Liningen Duroburgum nomine non minus hostium metu, quàm arcis ipsius defendendæ gratiâ declinarunt. Hi autem qui erant in monte Limpurg nomine Comitis Palatini, ne tempus in otio viderentur consumere, sapius excursionem factâ hostium pecora, & quicquid invenire poterant, rapientes abduxerunt, in Dureckheim oppido maximè rapinas exercentes, sicque ut ferunt, incendendi Monasterij causam, quemadmodum accusantur ab æmulis, non minimam dicuntur præstitisse.

Præsidium
exercitus
Palatini
recessit à
Cœnobio
Limpurg.

Vigesimo nono die Augusti circa horam undecimam in nocte Fridericus de Harmsheim Capitaneus Palatini jussu ipsius Principis amovit de Monasterio Limpurgensi præsidium suum, & in alia loca, ut sibi mandatum fuerat, traduxit. Latuit omnes Fratres præter Cellerarium Palatinsium de monte recessus, attamen eos, qui erant in Duroburgo, latere non potuit, qui suos exploratores ubique in nemore & itineribus acutissimè habebant dispositos. Post recessum præsidij suscitavit Oeconomus Priorem & Fratres, dixitque omnes à loco discessisse custodes, & sicut audivit, aliud metuendum eis fore prædixit.

Prior &
Monachi
omnes de
Cœnobio
Limpurg
recesserunt.

His Prior & Fratres recognitis, & multis alijs comminationibus hostium in proximo commanentium territi, unanimi votatione statuerunt loco fore cedendum, animas cupientes suas à periculo salvare potius quàm perire. Convenientes igitur in chorum nocte mediâ, omnes Matutinale juxta morem persolverunt officium, deinde unusquisque prout potuit, arreptâ sarcinulâ suâ, flexisque in gradibus Presbyterij genibus orationem itinerantium, ut Regula jubet sanctissimi P. N. Benedicti, cum timore dixerunt, valedicentésque non sine lachrimis templo circa tertiam post medium noctis horam Monasterio exierunt, & conjunctim ad Spiram, ubi tunc sicut diximus Abbas jacebat infirmus, profecti sunt. Erant autem numero Monachi & Conversi sedecim, qui non ex levitate reliquere

Triflora

An. Hirsau.

70. II.

SV
16

reliquerunt Monasterium, sed hostium metu, quorum furor juramento, ut ferunt, se constrinxerant, Monasterium cum habitatoribus, si qui reperirentur, incensurum, quod facti crudelitas etiam ostendit.

Igitur penultimâ die mensis Augusti, post recessum Palatini prædij, & Monachorum de Cœnobio discessum sicut diximus ad Spiram, exeuntes manè de Duroburgo Comitibus de Liningen supradicto castello, quod est in proximo, Stratiotæ simul & rustici Durckheimenses nonnulli Monasterium Limpurg armati & pleni furore intrârunt, rapientes & deportantes omnia, quæ invenerunt cum bona mora, nullo penitus resistente. Enim verò sicut diximus, multa remanserunt in loco, quæ præ temporis angustia Fratres non poterant Spiram deferre, præsertim contra prohibitionem eorum, qui Monasterium occupârunt. Vini enim plaustrâ invenerunt 5, aut 6. Frumenta quoque nonnulla, Calicem unum, Ornamenta Ecclesiæ, libros nonnullos in Bibliotheca dimissos, lectisternia & utensilia domus, coquinæ simul & cellerariæ plura, quæ omnia rapuerunt.

Monasterium Limpurg à Duroburgiâ in vasum spoliatur.

Anno igitur Dominicæ Nativitatis prænotato, die mensis Augusti penultimâ; filij Belial & iniquitatis ministri ex Duroburgo turmatim procedentes, Limpurg Monasterium hominibus vacuum intraverunt, spoliaverunt, incenderunt, & domicilia Monachorum cuncta unâ cum Ecclesia pulcherrima, & amplissima cremantes igne in cinerem redegerunt. Fuit autem Ecclesia valdè insignis, à Conrado Imperatore quondam II. circa annum Dominicæ Nativitatis tricesimum supra millesimum constructa, & in honorem vivificæ Crucis Domini nostri Jesu Christi, ejusque castissimæ Genitricis semper Intactæ Virginis Mariæ memoriam consecrata, & pro sustentatione Monachorum sub norma divi P. N. Benedicti Deo servientium copiosè dotata, multisque decorata privilegijs, & ornata libertatibus.

Monasterium Limpurg spoliatum incenditur & comburitur.

Erat sanè templum DEI pretiosum, quo majus in ordine nostro vidi nullum. Cujus latera duo intrinsecus intra Ecclesiæ corpus & absides viginti erant subnixa columnis ex solido lapide præcisus, quarum unaquæque in altitudine pedes habebat 20. in circumferentia verò spissitudinis pedes ferme 12. stabântque singulæ super bases singulas artificiosâ pulchritudine formatas: habentes in summitate singula capitella non parvæ nec separatæ magnitudinis, super quibus arcuati parietes in altum sustentabantur. Longitudo hujus Ecclesiæ pedes continebat 350. Latitudo verò 140. Capellæ fuerunt in ea quatuor: Altaria viginti: Turres habebat in fine versus Orientem 3. in quibus campanæ 6. numero pendebant: quarum duæ majores non parvæ fuerunt æstimationis & pretij. In Ecclesia quoque stabant imagines Sanctorum ex ligno sculptæ in altaribus, & tabulæ depictæ plures atque pulcherrimæ, & alia non pauca in Dei ministerium deputata, quæ omnia per incendiarios illos, aut deposita sunt, aut in cinerem redacta, campanæ omnes incendij magnitudine perierunt. Columnæ quoque ruptæ sunt, nihil integrum, nihil non destructum in toto Cœnobio remansit. Fugientibus de Monasterio cunctis, senex quidam grandævus nomine Joannes artificio seriniator præbendatus amore DEI impotens fugere in loco solus remansit. Is cum diaboli ministros ex

Ecclesia Limpurgensis Monasterij fuit omnium pulcherrima.

K k k k

Duroburgo

Duroburgo cerneret advenire, in Eccleſiam declinavit: quã per illos incenſã, & ipſe flammã conſumptus eſt.

Duodecim diebus & noctibus continuè durabat incendium.

Per 12. dies & noctes continuè duravit incendium, miniſtris impietatis quotidie ſine alicujus hominis prohibitione & metu de Duroburgo excurrentibus, & nequid remaneret integrum in Eccleſia, & Monafterio toto, ignem renovantibus. Tam vehemens incendium exiſtit, quòd non tantum omnia ſtructurarum ligna conſumpſit, ſed etiam muros lapides & ſolidiſſimas columnas pro majori parte deſtruxit. Major etiam Turris Eccleſiæ ardoris vehementiã in terram corruit. Denique priuſquam incenderetur Eccleſia, ſatellites diaboli omnia perſeferunt altaria, ſigillis manu ſacrilegã ruptis, & Divorum reliquias quò voluerunt, deportarunt. Quod utrum pro honore & reverentia Sanctorum fecerint, aut ſicut raptorum conſuetudo eſt, pecuniam ſe reperturos ſperaverint, nobis manet incertum.

Sepulchra mortuorum aperuerunt ejectis cadaveribus.

Duæ fuerunt abſides ab utraque parte ſeu latere Chori, quibus in modum Crucis more veterum conſtabat Eccleſia, in quarum ſiniſtra fuit ſepultura loci Abbatum, in dextera verò Comitum de Liningen, quorum Cada vera ſub elevatis à terra lapidibus paſſabant concavatis inferius atque muratis. Neſcio quæ moverit ſacrilegos cauſa, quia hæc ipſa mortuorum ſepulchra temerantes aperuerunt, & inter alia corpus Emichonis Comitum, qui Pater fuit hujus Emichonis, integrum extraxerunt, quòd filius poſtea tranſlatum ad Dureckheim in Eccleſia parochiali fecit tumulari. Sacramentum Dominici Corporis imminente jam Eccleſiæ incendio Paulus Paſtor in Dureckheim, non ultimus in Concilio malignantium, ſuam deportaverat ad Eccleſiam. Satis hinc conſtat manifeſtè, quòd operarij iniquitatis Eccleſiam animo deliberato unã cum Monafterio ſtatuere conſecrare, quippe qui priuſquam ignem ſupponerent, Sacramentum deportari fecerunt, Altaria violarunt, Sanctorum reliquias pollutis manibus extraxerunt, ſepulchra Comitum aperuerunt, Cadavera ejecerunt, res ſacras cum tabulis & ornamentis deportarunt, ignemque in multis locis Eccleſiæ ſuppoſuerunt. Hic finis & conſummatio tam inſignis Monafterij, quòd à prima ſui fundatione ſteterat annis quadringentis ſexaginta quatuor, & nunc hodiè jacet incenſum, deſtructum & penitus deſolatum annum ſerè in decimum, necdum reſtitui captum. Quando, quo tempore, quo medio, quibus impenſis, & per quos homines reſtitui debeat, aut poſſit, ſoli Deo eſt cognitum, qui ſolus omnia novit & poteſt. Enimverò quantum ego intelligere poſſum, qui Monafterium cum ſtaret, optimè novi, ſi ad eſſent florenorum ſexaginta millia, non ſufficerent, ut reſtaurari poſſet in eam conditionem, in qua vixit priuſquam ab impijs hominibus incenderetur.

Palatinus Comes ſimul & ſemel à quatuor locis impugnatuſ.

Omnia quæ ſcripſimus, annua ſub ſerie prænotata mala, in ea concertatione regni & principum Germaniæ adverſus Philippum Comitem Palatinum facta ſunt, quæ menſibus ſerè 5. duravit, quatuor videlicet per inæquales exercitus, quorum primum in Bavaria duxit Maximilianus Rex & certi cum eo Principes. Secundum in Suevia præceſſit Udalricus Dux Wirtenbergenſium: & ambo ſatis nocuere Palatinatui. Tertius verò parvus & minimum nocens fuit exercitus Ducis Alexandri. Quartus autem crudelis & nimis hoſtilis incendio & rapinã plus nocuit multis, qui
ſub

sub manibus Wilhelmi Landgravij Hassiorum ducebatur. Hos quatuor impugnantium exercitus quia descriptus, nunc pacem requiramus.

His ergo quae memoravimus, & multis alijs in perturbatione tumultuose peractis, tandem circa festum S. Archangeli Michaelis Maximilianus Rex pacem cunctis indixit communem, praecipitque jam deinceps a bello cessandum. Et ne cuiquam videretur subtraxisse patrocinium Juris. Convantum Principibus statuit in mense Julio sequentis anni apud Coloniam celebrandum, in quo si quis aliquid haberet justae querelae adversus alium, communi Procerum judicio definiretur: interea mandavit ab omni tumultu quiescendum.

Maximilianus Rex a persecutione Palatini revocat Principes.

Anno praenotato, 20. die mensis Augusti, obiit Rupertus Comes Palatinus Bavariaeque Dux Philippi Palatini Principis Electoris tertio genitus filius & gener Ducis Georgij Divitis avunculi sui, bello adversum se adhuc durante, anno aetatis suae xxiii. filium relinquens, & filiam cum uxore vidua, Ducis Georgij quondam filia, quae & ipsa post dies paucos moriens secuta est.

Rupertus Palatinus Bavariae Dux cum uxore sua moritur.

Eodem ferè tempore mortuus est etiam Ludovicus de Helmstatt Episcopus Spirensis anno Pontificatus sui xxvii. non completo, cujus corpus Spirae in Ecclesia majore sepelitur. Vir maturus integer & semper honestissimae conversationis, de quo nihil turpitudinis, aut lasciviae auditum est unquam. Sub hoc Pontifice Klingenstein, Odenheim, & Sunshheim Monasteria Ordinis S. Benedicti, Abbatibus cum Monachis apostatantibus, in saeculares Ecclesias Clericorum translata sunt.

Huic electione Canonicorum in Episcopatu successit Philippus de Rosenberg majoris Ecclesiae Cantor, & praefuit annis ferè 9. podagra, sciaticae & continua infirmitate laborans. Hic transtulit collegium Canonicorum ex Monachis novum de Odenheim, in oppidum Bruchsal cum omnibus rebus privilegijs & proventibus suis.

Philippus sit Episcopus Spirensis annis 9.

MDV.

Anno Joannis Abbatis Hirsaugiensis secundo, Indictione Romanorum viii. circa medium quadragesimae, Philippus Comes Palatinus ad se Budoras convocavit Praelatos, Comites, nobiles, & communitates Principatus sui, quibus in aula majori comparentibus, plura cum eis tractavit super conditionibus Pacis reformandae inter ipsum & Regnum caeterosque Principes, quorum fecimus memoriam.

Philippus Comes Palatinus Heidelbergam convocat Praelatos.

Eodem anno mortuus est Bertholdus ex Comitibus de Hennenberg Archiepiscopus Moguntinus, anno Pontificatus sui xxi. & in Metropolitana Ecclesia Moguntina cum patribus suis antecessoribus sepelitur: qui fuit in Principatu suo vir magnae auctoritatis & providentiae, ingenio subtilis & promptus eloquio, experientiae multae, patientissimusque laborum. Ecclesiam Moguntinam, quam aere alieno gravatam reperit, ut plurimum ex oneribus debitorum tempore sui regiminis liberavit. Verum in his Clerum & Claustrales inconsuetis subventionibus multoties gravavit.

Post hunc Jacobus de Liebenstein, Patria Suevus, majoris Ecclesiae Decanus, in Archiepiscopum electus praefuit annis ferè quatuor, homo bonae conditionis, vitae & moribus integer, qui morbo calculi & vesicae laborans quasi continuè, non ita rebus Ecclesiae suae praesse valuit, quem admodum ratio temporum postulare videbatur.

Jacobus sit Archiepiscopus Moguntinus annis 4.

K k k k 2

Anno

Conventus
ſit Regis &
Principum
magnus in
urbe Colo-
niae.

Anno prænotato in principio menſis Julij. convenerunt ad Regem Maximilianum in Coloniam multi Principes Regni, quemadmodum antè fuerant juſſi, inter quos iſti fuerunt præcipui, Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis, Jacobus Archiepiſcopus Trevirenſis, Laurentius Epifcopus Herbipolenſis Duxque Francorum, Georgius Epifcopus Bambergienſis, Conradus Epifcopus Monafterienſis, Chriſtophorus Epifcopus Kieſenſis, Petrus Epifcopus Tergeſtinus, Chriſtophorus Epifcopus Lambacenſis, Matthaus Epifcopus Gurcenſis, Philippus Comes Palatinus Rheni Princeps Elector, Fridericus Dux Saxoniae Princeps Elector, Joachim Marchio Brandenburgienſis Princeps Elector, Fridericus Marchio Brunſvicenſis, Ericus Dux Brunſvicenſis, Henricus Dux Lauenburgienſis, Wilhelmus Dux Juliacenſis & Monteniſis, Henricus Dux de Magdeburgo, Ludovicus Palatinus Philippi primogenitus, Adolphus Comes de Naſſavv, Fridericus Comes de Zolra, Philippus Comes de Waldegg, Wilhelmus Landtgravius Haſſiae, Emicho Comes de Liningen, Joannes Comes de Holſtein, Reinhardus Comes de Reineck, Sigifmundus Comes de Lupfen, Felix Comes de Werdenberg, & plures alij, quorum nomina memoriae non occurrunt, Comites, Barones, milites & nobiles adfuerunt.

Regis Man-
dato pax &
concordia
indicitur
principi-
bus.

In eo conventu Principum Maximilianus Rex inter diſcordantes Duces pacem reformavit. & conditiones pacis in medium propoſuit, quas ſervari & cuſtodiri ab omnibus inviolabiliter ſub pena criminis laeſae Majeſtatis partibus mandavit. Summa conditionum in eo fixit ſententiam, ut qui tempore guerrarum plura perdidit, careret amiſſis, & qui multa fuerat lucratus, non compelleretur, ſaltem in foro contentioſo, ad reſtitutionem. Quòd ita res fuerit, acta demonſtrant conſequentia, quoniam uſque in præſentem diem ablatorum Palatino parum, aut nihil intelleximus reſtitutum.

Abbas
Limbur-
genſis accu-
ſat Emicho-
nem Comi-
tem ſuper
incendio.

In eodem Conventu Principum Macarius Abbas exuſti Monafterij Limburgienſis coram Maximiliano Rege querelam detulit contra Emichonem Comitem de Liningen, accuſans eum & proclamans, ut auctorem incendij, ſimul & ſpoliatorem memorati Cœnobij ſui. Verùm Rex alijs negotijs Regni plurimum occupatus Jacobo Archiepiſcopo Moguntino cauſam per litteras commiſit abſenti: inter alia præcipiens, ut poſt cauſae cognitionem tentaret inter partes pro concordia, quòd ſi eas concordare non poſſet, negotium cum actis remitteret.

Archiepiſc.
Moguntino
cognitio
cauſae à Re-
ge commit-
titur.

Aſſumpſit commiſſionem Pontifex, & partibus citatis ad inquiſitionem proceſſit. Accuſabat Comitem Abbas ſuper incendio Monafterij reum. Negabat Comes ſua voluntate aut ſcientia eſſe commiſſum, dicens, ſe illo tempore apud Greiffenberg caſtellum laboraſſe febribus, & procul à Limpurg fuiſſe abſentem. Abbas verò pollicebatur, ſe probaturum, quòd miniſtri & famuli Comitis de caſtello ejus Duroburgo turmatim exierint, Monafterium intraverint, ſpoliaverint, incenderint, caſtello prædam intulerint, atque per dies 12. quotidie ad montem redierint, & quod non ardebat, iterum bona cum deliberatione igne ſuppoſito concremaverint. Reſpondit Comes, quòd nihil eorum, quae Abbas dixerat, factum ſit de ſuo vel ſcitu vel conſenſu, ſed ſi noverit incendiarios Monafterij ſui, conveniat illos, & jure ad reſtitutionem compellat, quamquam

quam & illos excusare nitebatur, dicens, quòd speluncam incenderint latronum, & non Monasterium, utpote in quo Palatineses adversarij & rebelles totius Regni mansionem habuerint, de qua rapinas & incendia pauperum in circuitu fecerint, mulieres & virgines introduxerint, vim eis contra omnem honestatem Christianam intulerint, aliàque plura commiserint mala, quæ fieri non soleant ex Cœnobijs Monachorum, sed ex castellis & speluncis latronum. Non dubium se fore dicebat, si Monasterium reperissent, ut Monasterium honorassent, & nec spoliassent illud, nec incendissent. Duravit inter Abbatem & Comitem ista coram Archiepiscopo contentio per triennium, quousquetandem morte sublato Abbate Macario Wernerus in Abbacia successit, qui cum sit homo quietis amator & pacis, actionem causæ intermisit usque in præsentem diem.

Mors Ab-
batis Maca-
rij finem
imposuit
contentio-
ni.

Macarius autem post incensum Monasterium cupiens locum habere, in quo manere posset cum Fratribus suis, Ecclesiam parochialem in oppido Wachenheim à Præposito & Conventu Luterenisibus obtinuit, apud quam Cœnobium ædificare novum de consensu Palatini Comitis animo cogitavit. Mansit ergò cum quatuor Monachis apud eandem Ecclesiam in domo presbyteri, cæteris ad diversa loca hinc inde transpositis: ubi & hodie manet Abbas Wernerus cum paucis, qui Monasterium non ibi, sed in priori loco restaurare proponit.

Anno quoque prænotato, 29. die mensis Julij, Maximilianus Rex Germanorum cum Principibus multis ex his, quos apud Coloniam convenisse diximus, navigio descendit in Geldriam, Brabantinis, qui ejus jussu Arnheim oppidum Ducis Geldriæ obsidebant, laturus auxilium. Cùmque pervenisset ad locum destinatum, in multitudine pugnatorum gravi Arnheim sub certis conditionibus per deditionem obtinuit, & oppidanis neque in corporibus, neque in rebus damnam aliquod inferri permisit. Ducem etiam interventu Principum orantem pactis & nonnullis interpositis conditionibus ad gratiam recepit, qui tamen in promissa fide diu non permansit.

Rex Maxi-
milianus
cum prin-
cipibus de-
scendit in
Geldriam.

Vigesimo octavo die mensis Julij, Maximilianus Rex cum iisdem Principibus Comitibus atque Nobilibus eo, quo exiverant ordine, Coloniam ingressi sunt, & epulis penè totà nocte vacaverunt. Omnes denique per Civitatem campanæ sequenti die in signum triumphi & gaudij quòd pax esset data Geldrensisibus, pulsabantur.

Durante Principum Conventu, Canonicus quidam Ecclesiæ Coloniensis, Hermanno Archiepiscopo multum familiaris & dilectus, cùm quadam die apud eum cœnasset in Curia ejus, & jam noctis sub umbra comitantibus servis duobus redire pararet ad domum, in publica urbis strata per quosdam sicarios præordinatos occisus est. Fuerunt eo tempore graves inter memoratum Archiepiscopum & Cives discordiæ, quæ tamen sequenti anno fuerunt extinctæ, quarum occasione multi Senatum urbis habebant suspectum, quòd subordinatione ipsius hoc homicidium fuerat perpetratum. Quem post octennium excusabimus, cùm sceleris dicemus auctores.

Canonicus
quidam
Coloniæ
in platea
infidiosè
occiditur.

Anno item prænotato, Maximilianus Rex Germaniæ contractis undique copijs pugnatorum expeditionem movit in Ungariam, suo Regnum dominio subjecturus. Verùm intervenientibus Episcopis & Pri-
moribus

Maximilia-
nus Rex
movit in
Ungariam

moribus Regni, pacem dedit Ungaris sub conditionibus certis, & cum populo salvo in propria reversus est.

Eodem anno Cometem Budoris vidimus crinitum inter Occidentem, & Septentrionem paucis diebus apparentem, cujus aspectus terruit intuentes. Cui similis etiam anno sequente apparuit, qui & ipse duravit paucis diebus. Quos non diu post mors quorundam Germaniæ Principum sublecuta est.

MDVI.

Rütlingen
oppidum
incendio
crematur.

Anno Joannis Abbatis tertio, Indictione Romanorum ix. 20. die mensis Januarij, quæ fuit solemnitate SS. Martyrum Fabiani & Sebastiani festiva, Regale oppidum Rütlingen igne casuali succensum ardebat, in quo plusquam 20. habitaciones incolarum vorax flamma consumpsit. Sed Udalrico Duce Wirtenbergensium auxiliante, qui gratis ligna civibus donavit, omnes domus combustæ brevi in melius reconstructæ sunt & restitutæ.

Capitulum
Ordinis nos-
tri Provinciale in
Augusta celebra-
tur.

Eodem anno, Dominica III. post Pascha, quæ fuit 3. dies mensis Maij, Augustæ celebratum est tricesimum secundum Ordinis nostri Provinciale Capitulum apud S. Udalricum, in quo præfederunt Joannes Rheinharz. Bronnensis, Volpertus Hirsfeldensis, Conradus S. Stephani Herbipolensis, & Martinus in Wiblingen Monasteriorum Ordinis S. Benedicti Abates. Et nota, quòd celebratio hujus capituli ante biennium fieri debuisset, quemadmodum in Fulda fuerat constitutum. sed bella Principum impediverunt.

Conflictus
inter Casimirus
Marchionem &
Nurembergenses.

Anno prænotato, cum ex Regali oppido Nürenberg nonnulli civis animis ferventiores ad villam quandam non procul distantem in die anniversaria Dedicationis Ecclesiæ recreationis causâ exivissent, irruit in eos subito Casimirus Marchio Brandenburgensis, quem ad mensam opperatum verbis quibusdam contumeliosis dicebantur in vitasse, cum tribus, ut ferunt, pugnatorum millibus, & plures eorum occidit. cæteris in urbem recurrentibus. Alij dicunt, utriusque partis numerum virorum simul computando tria pugnatorum millia exitisse. quod & mihi probabilius esse videtur, informationem accipienti ab uno, qui interfuit. Ceciderunt nihilominus etiam in parte Marchionis quamplures.

Universale
Gymnasium
Franckfurtiæ
in Marchia funda-
tur.

His temporibus Joachim Marchio Brandenburgensium Princeps Elector, cujus residentia est in oppido Berlin nuncupato, secus flumen cui nomen est Sprevus, non Suevus, ut malè legitur apud Ptolomæum, Princeps nobilis, prudens, & doctus, qui nostrâ tempestate inter omnes Germaniæ Principes, quos ego noverim, unicus facillè Mœcenas omnium eruditorum hominum iudicio habetur, novum apud Franckfurt oppidum suum Cis-Oderam universale Gymnasium fundavit, & anno prænotato, 26. die mensis Aprilis, me cum ipso tunc existente per 9. menses in Marchia, primos ejusdem Universitatis Magistros atque studentes cum magna solemnitate introduxit, fovit & dotavit. Julio Papa secundo hanc ejus foundationem confirmante, & privilegia concedente optata. Primus autem Gymnasij hujus Rector & in Theologia ordinarius fuit Magister Conradus patriâ Francus ex Buchen villa oriundus, quem vulgò Wym-pfinatem appellant, Doctor Lipsiensis, qui scripsit super sententias Petri Lombardi 4. libros, & quædam alia cum tempore in lucem ventura.

Fuerunt

Fuerunt eo tempore, quo ego cum Principe memorato eram in Berlin sive Ursulo mensibus novem, quidam latrunculi ex eorum numero, qui de generis sui nobilitate frustra gloriantur, hinc inde per Marchionatum discurrentes, & quoscunque mercatores, vel alios itinerantes pecunijs, & rebus occultè spoliantes, non curando, sed contemnendo potius itineris tuti Marchionis conductum. Horum improbitate Princeps tandem excitatus, & per semetipsum, & per suos ministeriales observavit latronum incursum, plures eorum cepit, ex quorum necessitata confessione confederatorum in malum & aliorum nomina cognovit. In brevi tempore Principatum suum latronibus purgavit, ut mundum Hercules monstros, reddiditque viatoribus itinera fatis tutiora. Constat enim mihi, & est in tota Marchia manifestum, quòd intra biennium non minus quadraginta ex nobilium profapia raptores, vel suspendi fecerit, vel capitibus truncari. Cateri verò malignantium societatis, qui se novèrè culpabiles, relicti uxoris cum liberis, domicilijs & rebus universis, extra Marchiam fugerunt, nec audebant redire, quamdiu Princeps iste vixerat in humanis. Tanto enim justitiæ fervet amore, quòd neque muneribus, neque precibus etiam Principum, vel amicorum, imò nec minis, nec terroribus libram æquitatis deflectit, sed reddit malefactoribus, quod merentur in capita eorum. Quo fit ut jam nunc ab omnibus timeatur, & nullus remanserit, qui latrocinium in ejus exercere dominio præsumat. Eorum quæ dixi adducam vel unum, quod audivi & vidi ab eo factum. Erat homo quidam nobilis, de bona profapia ortus in ducatu Mekelburgensi, multis consanguineis & fratribus dives, qui raptoribus conjunctus, & semel duntaxat participans, captus est in mense Februario anno præcedenti, & in Ursulum ductus, mansitque vinculis alligatus usque post Octavas Dominicæ Resurrectionis. Multæ pro eo factæ sunt preces, multa promissa. Egit pro ejus liberatione Henricus Dux Megalopolitanus, qui Ursulam sororis ipsius Marchionis desponsatam præstolabatur uxorem, personaliter in carnis-privio apud Ursulum præsens, egerunt Marchionis uxor, Albertus frater, nunc Archiepiscopus Magdeburgensis & Germaniæ primas, soror quoque memorata, sed & fratres & amici ejus, qui tenebatur captivus, & alij multi, nihil tamen obtinere potuerunt. Denique captivus ipse consensu fratrum suorum & se in servum perpetuum, & quidquid in mundo habebat, Marchioni obtulit in proprium, tantum ut vitam ei, quibus vellet conditionibus interjectis, permitteret. Quibus ille respondens ait: *Non decet Principem & rectorem populi justitiam vendere, vel muneribus acceptis nocentem dimittere, vel innocentem condemnare. Unde si centum flororum millia posset dare homo iste, vel quilibet alius in simili crimine deprehensus, non mutabit sententiam æquitatis apud me atque justitiæ.* Et ita mansit animo fixus, reum capite plectens. Verùm ne quis tyrannidem in eo hanc esse putaret animi constantiam, potius quàm amorem vel observantiam æquitatis, libet paulisper describere hominem, & quàm longè ab eo sit omnis crudelitas, paucis ut possumus, aperire, quamquam satis ad confirmationem propositi esse potuerit, quòd in ejus Nativitate ante annos triginta superius dictum est. Adjicio tamen non adulationis studio, cum forsitan ista nunquam lecturus fuerit, sed amore veritatis, quæ salvum conservat innocentem. Est enim vir Principatu dignissimus, ingenium

Joachim
Marchio
Brandenburgensis
malleus
prædopum

Joachim
Marchio
monstris
terram
purgat
id est prædonibus.

Joachim
Marchio
justitiam
pretio non
vendit.

Notabile
verbum.

Jochim
Marchio
Trithemio
notus eſt
Princeps
pientiffi-
mus.

genium naturâ conſecutus bonum, docile, promptum ſubtile & amœ-
num: vitâ & moribus integer, modestus, pius, humanus, mitis & ſummâ
benevolentia decoratus, juſtus reſtus, & magnâ in Deum ſinceritate devo-
tus. Non ſpernit pauperes, neque in opum contemnit audire, vel diſcer-
nere cauſas, ſed facilem cunctis audientiam præſtat. Cum Paulo audi-
mus eum dicere: *Princeps ſapientibus & inſipientibus debitor eſt, & ſubjectorum
omnium quieti providere debet pro viribus & ſaluti; Dei enim miniſter eſt, ut bonas
affectu pietatis foveat, malis autem vindictam rependat.* Sic loquitur, ſic agit,
ſine tyrannide juſtus, ſine crudelitate ſeverus, ſine ſuperbia potens, ſine
temeritate conſtans, quem eo melius novi, quo ei familiaris, & ſi dici
fas eſt, ſecretius aliquandiu ſum apud Urfulum converſatus. Anno
nâmque præcedente in menſe Auguſto, conſenſu & juſſione tunc Principis
mei Philippi Comitæ Palatini apud Coloniam in Conventu Principum
publico exiſtens, ubi eram ab ipſo vocatus, intravi cum eo ad Marchiam,
& manſi apud illum, quemadmodum ſupra dixi, menſibus novem, gra-
tiâ linguæ docendæ latinæ, quam brevi tempore illo ſatis apprehendit &
didicit, ut deinceps in ea facultate præceptore amplius non indigeat. Ejuſ
fidem, cultum, & devotionem in Deum conſultè pertranſeo, ne magni-
tudine materiæ ſcriptor ineptus ſuccumbam.

Magna Ju-
dæorum
perſecutio
in Civitate
Ulixibor-
nenſi.

Anno præſcripto, nonâ decimâ die menſis Aprilis, quæ fuit Octava
Dominicæ Reſurrectionis, facta eſt in Regno Portugalliæ in Civitate Uli-
xibona magna Judæorum & ex eis baptizatorum perſecutio, cujuſ iſta fuit
cauſa & principium. Erant plures ex Judæis noviter converſi ad fidem,
qui dicebantur novi Chriſtiani, quorum major pars in aperto Chriſtum
conſitebatur, ore non corde, in ſecreto verò Moysen & ritus Judæorum
ſequentes obſervabant. Contigit quòd ſeptimâ decimâ die menſis Aprilis,
quæ fuit ſexta feria poſt Paſcha, mandato Regis Portugalliæ ſedecim
eorum captivi dimittebantur è carcere, qui Paſcha prius cum Judæis cele-
braverant, agnum Paſchalem, ova & carnes in Quadrageſima more
Judæorum comederant, & propterea capti fuerant, quos Chriſtiani omnes,
qui erant in Civitate, dignos incendio judicabant. Cùm ergo dimitteren-
tur impuniti contra populi voluntatem, omnes contra Regem & guber-
natorem, quaſi munera ſuſcepſiſſent à Judæis, & morte dignis peperciſſent,
murmurabant. Quid moror? grandis in Civitate contra Judæos & no-
vos Chriſtianos tumultus oritur, in unum conſpirant omnes viri & mu-
lieres, juvenes & ſenes, clamat omnium ſimul excors ſententia: *Tolle im-
pios, tolle ſacrilegos, interfice Judæos, falſos demolire Chriſtianos.* Surrexerunt
in eo tumultu & conventu S. Dominici duo Fratres, & neſcio cujuſ alte-
rius Normæ tertius, qui tres populum in perniciem Judæorum vehemen-
tiùs concitabant. Nam ſinguli per ſingulas urbis plateas & angulos di-
ſcurrebant, imaginemque Salvatoris noſtri Crucifixi portantes in manibus
magnâ voce clamabant: *Miſericordia! Miſericordia! veniat & ſequatur nos,
quicunque fidem Catholicam & crucem Chriſti diligit, quoniam Dei æmulatores
ſumus, & Judæos inimicos omnes interficere volumus & necare.* Ad has cla-
mantium voces tota commota eſt civitas, & ſequebatur Fratres ſingulos
ſingula multitudo magna virorum in armis, mulierum quoque & juve-
num. Neſcio Zelus Dei dicendus fervor ſit hic populi, an furor; per totam
nâmque

námque diem supradictum Pascatis & noctem in Civitate discurrebant interficientes, quotquot invenire poterant novos Christianos atque Judæos, & cadavera occisorum in planitie S. Dominici projecta in ignem, combusserunt. Cæpit ista Judæorum interfectio horâ terciâ post meridiem die Dominicâ in octavis Paschæ, anno sicut diximus prænotato, duravitque in diem sequentem usque ad meridiem, in quo temporis spatio unius & viginti horarum, occisi ferebantur homines memoratæ opinionis non minus sexcenti, quorum aliqui vivi, reliqui verò jam mortui, viri, mulieres, juvenes & senes ignibus cremati sunt omnes. Duravit in Judæos memorata persecutio diebus paucis, in quibus eorum ferebantur occisita in urbe, quàm in proximis villis mille nongenti triginta. Sed jam nunc quid in persecutores Judæorum Christianos sit actum breviter dicamus.

Judæi à Christianis multi occiduntur in Ulixibona urbe.

Relatione factâ ad Regem, qui tunc milliaribus quatuordecim ab Ulixibona civitate fuerat absens, eorum quæ fuerant acta, vehementer iratus est, & jussit omnes, qui principales fuissent in causa contra Judæos auctores, comprehendi, quorum à prima die Maij usque ad sextum decimum plures quàm ducenti numero sunt carceribus mancipati, inter quos & patres illi tres crucigeri fuerant comprehensi. Denique fuerunt post hæc & alij non pauci numero tam ex Villanis, quam ex Urbanis Regio jussu coniecti in tenebras carceris. Ex quibus duo illi Fratres S. Dominici, qui concitaverant populum, imprimis vivi combusti sunt. deinde captivorum alij capitibus casti, ad crucem alij suspensi, ceteri bonis privati omnibus, de patria in exilium proscripsi sunt. Omnes quoque Fratres S. Dominici decimum nonum transgressi ætatis annum, de Cœnobio fuerunt expulsi.

Vindicta Regis in Judæorum persecutores facta.

Anno prænotato, in mense Augusto, iterum apparuit Cometes, id est, stella caudata, quam tunc Heidelbergæ constituti vidimus inter Septentrionem & Orientem sub urfa majore rutilantem, quæ utriusque signum Leonis & Virginis occupavit, & paucis diebus duravit. Secutum est non diu postea Maximiliani Regis bellum contra Venetos, quod per annos jam plures duravit usque in præsentem diem, de quo suo loco dicemus.

Cometes apparuit

Eodem anno Philippus Archidux Austriae, Dux Burgundiae & Brabantiae, filius Maximiliani Regis Germaniae, qui Joannam filiam Ferdinandi Regis Hispaniarum habuit uxorem, post mortem Elisabeth reginæ matris uxoris declaratus Rex Castellae & Legionis, consilio suorum contra voluntatem, ut dicebatur, inductus, cum mille quingentis viris Classem ordinavit à Flandria versus Hispaniam, Regnum suscepturus oblatum. Praefectum Classis constituit Wolfgangum Comitem de Fürstenberg virum nobilem & strenuum, & erant in ejus Comitatu multi viri nobiles, Comites, & Barones, qui omnes cum magno gaudio novum Regem prosequentes conscensis navibus iter periculosum acturi, mare sulcabant.

Philippus Archidux Austriae Rex Castellae & Legionis declaratur.

Vicesimâ autem die posteaquam in magna tranquillitate navigaverant, & pervenissent non procul ab Insula, quam Cordan veteres nuncuparunt, & est post Aquitaniam ad plagam Occidentalem Sanctonum, habens promontorium ab Aquilone, & Curanum à meridie, subito in mari tempestas orta est maxima, cujus impulsu naves ab invicem separatæ in loca jactabantur diversa, ita, ut nec duæ simul manerent conjunctæ. Salvi tamen

Philippus cum suis periclitatur.

men omnes evaſerunt, præter unam navem, quæ cum hominibus ferme centum fuit ſubmerſa, & in profundum abſorpta. Tanta autem ventorum impetus fuit, quòd naves penè omnes retrorſum violenter uſque ad Angliam retruſit, & magnum iter maris paucis conſummavit in horis. Mari tandem optatâ tranquillitate conceſſâ, Rex Philippus cum ſua navi haud procul ab Anglia inventus eſt ſalvus. Qui autem in cæteris navibus erant vagantes per mare, amiſſum Principem anxîâ mente quærebant, ad quem non ſubitò, ſed per intervalla ſucceſſivè tandem omnes pervenire meruerunt, illis duntaxat exceptis, quos cum una diximus navi contracta in profundo maris periſſe. Poſtquam ergo ſimul iterum conveniſſent apud Hampton oppidum à latere Albionum, denuò verſus Hiſpaniam navigare cœperunt, patrocinium S. Jacobi Apoſtoli crebrius invocantes. cujus Baſilicam in Compoſtella ſe viſituros unanimi omnes præmiſſione fovèrunt. Unde miſerante Deo & patrociniùm ferente ſalvi tandem ad litus pervenerunt Galitiæ, quo tranſmiſſo atque circumgyrando angulum terræ juxta Caronium oppidum, quod Omena fluvius præterfluat, navibus relictis deſcenderunt in terram, & pedes ad S. Jacobum proceſſerunt. Votis & orationibus ritè perſolutis iter verſus Regnum Caſtellæ una cum rege & cæteri jam læti aſſumpſerunt. Cùmque veniſſent ad civitatem Burgis nominatam, Rex Philippus inſirmari cœpit, in vaſcentèque morbo tandem anno prænotato viceſimâ quintâ ibidem in palatio ſuo mortuus eſt anno ætatis ſuæ viceſimo octavo completo, adjunctis menſibus tribus & paucis diebus. Ordinaverat vivus, ut mortuus exenteraretur, & cor mitteretur in Brabantiam ſepeliendum in oppido Bruxellis. Inteſtina verò ſepelirentur in ipſa Civitate Burgenſi, corpus autem in Granatam juſſit deſerri & ibidem ſepeliri, volens in his tribus locis memoriã habere ſpeciale. Reliquit duos filios Ferdinandum, & Carolum, quorum alter hodie cum matre ſub tutoribus regnat in Hiſpania, alter autem adhuc puer vivit in Brabantia. Et hic finis nobiliſſimi principis fuit, cui ſimilem generis nobilitate, regnorum & principatuum multitudinè, divitiarumque immenſitate noſtris Germania temporibus habuit neminem, qui, ut ferunt, non ambitione regnandi, ſed aliorum perſuaſus conſilio, relictâ dulci patriâ, periculofum iter aſſumpſit, in quo & periit.

Rex Philippus Burgis in Hiſpania ſextâ feriâ moritur.

Abbatiam Spanheimenſem Joannes Trithemius reſignat.

Anno Dominicæ Nativitatis prænotato, cùm in me quidam æmuli ſcitâſſent livorem, concepi, ut mihi viſum eſt, juſtam animi quandam indignationem, quâ malignitate quorundam concitatus, & locum mutare decrevi & gentem, ſciens meâ haud convenire ſaluti cum ingratis Monachis diutiùs converſari. Maturâ igitur deliberatione præhabita Monaſterium Spanheimenſe cum Abbatia, cui præfueram annis tribus & viginti menſibus duobus & 14. diebus, in ſollicitudine continua & laboribus multis, voluntate ſpontaneâ reſignavi, & vocatus per Dominum Reverendiſſimum Herbipolenſis Eccleſiæ Antiftitem Laurentium de Bibera, orientalis Franciæ Ducem, Wirzburg anno prænotato in fine menſis Septembris acceſſi.

Joannes Trithemius fit Abbas Monaſterij S. Jacobi Herbipoli.

Eodem igitur anno, 12. die menſis Octobris, qui fuit ſecunda feria poſt Feſtum S. Dionyſij Areopagite Martyris, in Abbatem Monaſterij S. Jacobi Apoſtoli majoris in ſuburbanis memoratæ civitatis ſui electus per prædictum Dominum Laurentium Episcopum, Conradum quoque S. Stephani

S. Stephani, & Georgium S. Felicitatis in Schvvarzach Monasteriorum. Abbates, in quos per Fratres dicti loci coram Notario & testibus legitimè fuerat compromissum die mensis ejusdem 14. sui confirmatus ab eodem Pontifice Laurentio, & sequenti die, quo Festum celebratur S. Burckardi Episcopi, realem Cœnobij possessionem accepi.

MDVII.

Anno Joannis Hirsaugiani Abbatis quarto, Indictione Romanorum x. hyems lenta & quasi nulla fuit, unde in plerisque locis pestilentia non caruit.

Eodem anno, Rege Maximiliano præcipiente. Conventus Principum apud Constantiam Alemanniæ urbem factus est magnus, qui ultra menses quatuor duravit. Nam 16. die mensis Aprilis cæpit, & in fine Augusti terminatus fuit. Multa in eo Conventu tractata fuerunt contra temeritatem Venetorum, qui jam tunc & Regno contumaces, & imperio rebelles cum Ludovico Gallorum Rege fœdus inierant, & communi perfidiâ in Maximilianum Regem Germanorum fecerant venenosam conspirationem. de quorum gestis reliqua ordine suo breviter tangemus, plenam omnium notitiam non habentes, licet scripta per alios reperiantur.

Maximilianus etenim Rex Germanorum volens in Italiam proficisci pro suscipienda corona Imperij, Principes in Conventum vocavit, mandans alijs, ut se ad comæatum personaliter disponerent, alijs verò præcipiens, ut equites & pedites ad iter necessarios juxta consuetudinem antiquam ordinarent. Audientes Veneti, quòd Rex transitum pararet in Italiam, veteri laborantes in eum odio & invidia, vario cæperunt deliberare consilio, quemadmodum vias omnes ituro præcluderent. Cum Rege in primis Gallorum Ludovico, qui Mediolanum eo tempore cum parte Lombardiæ non parva detinebat, ut supra diximus, pacem & fœdus constituerent; deinde quosdam & alios Italiæ Principes & civitates in suam conjurationem trahunt, quorum auxilio per annos jam septem Imperio manent rebelles non sine proprio detrimento maximo; videns enim pernicitiam eorum Rex Germaniæ Maximilianus, bellum superbis indixit, quod usque in præsentem continuans diem graviter eos afflixit.

In prædicto Conventu Principum apud Constantiam Maximilianus Rex pro anima filij sui Regis Philippi apud Burgas in Hispania sicut diximus præcedente anno defuncti, Funeralia cum magna devotione celebrari fecit in Principum frequentia multorum, simul & aliorum complurium Prælatorum, Comitum atque Nobilium. Aderant & Oratores absentium Principum Civitatum & Communitatum Regni plures in obsequium defuncti Principis piâ mente convocati.

Anno prænotato mortuus est Episcopus Brandenburgensis, cujus nomen memoriæ non occurrit. Post quem Hieronymus Plebanus Ecclesiæ in Cotvvils, promotione Joachim Marchionis Brandenburgensis in Episcopatu successit. Fuit Ecclesiæ Brandenburgensis memorata similiter & Habelburgensis, quæ ambæ sunt Cathedrales, & sub principatu Joachim Marchionis constitutæ, à multis retrò annis Præmonstratensis Ordinis, quarum Fratres & Episcopi hanc ipsam religionem & habitum, & Regulam semper fuerunt professi. Anno autem prænotato dispensatione Julij Papæ secundi ambo Pontifices cum Fratribus suis ab ordine Præmonstratensi

L III 2

tensi

Conventus magnus fit Principum apud Constantiam.

Venetorum contra Maximilianum Regem contumacia.

Funeralia celebrat filio Maximilianus Rex in Constantia.

Episcopus Brandenburgensis moritur.

tenſi recedentes facti ſunt ſine Regula Canonici ſæculares, qui ut verifi-
militè timendum eſt, vitâ & moribus interius nunquam exiterunt
ſpirituales. Enimverò mihi perſuaſum eſt penitus, verum & bonum Clau-
ſtralem, quam diu eſt bonus & verus, ordinem ſuum, quem profeſſus eſt,
non poſſe deſerere, quem ſi deſerat, nec bonus eſt nec verus.

Grandinis
immenta-
tempeſtas
hominibus
plura intulit
damna.

Anno item prænotato, 4. die menſis Julij tanta grandinis tempeſtas
in Suevia ſubitò fuit exorta, maximè in conyallibus Ammerthal nuncu-
patis in Rottenburgo quoque Cis-Neccarum. circa Tübingen. Horvve, &
Rutlingen. quantam nulla memoria hominum noverat. aut vidit, quæ
plura mortalibus intulit damna in frumentis, in vinetis, & in fenestris,
quarum multas ſine numero confregit.

Eodem anno, Maximilianus Rex Brabantinos denuò contra ducem
Geldriæ miſit in bellum, quibus ex ſuperioribus Regni partibus multos
ſtratiotas ad prælia voluntarios conjunxit, ſicut enim paulo diximus antè.
Carolus Dux Geldrenſium, qui prius in verba Regis Maximiliani jurave-
rat, poſt ejus & principum reſeſſum à Colonia rebellionem priſtinam
reſumpſit, & Brabantinos ut prius incurſionibus & rapinis denuò mole-
ſtare capit, cui & Ludovicus Rex Gallorum XII. quantum potuit occultè,
pecunias & ſubſidia tranſmiſit, & hodiè partes ejus fovere non deſiſtit
contra Regem Maximilianum. Cur hoc faciat, quidve intendat, non
opus habemus Oedipo, ut myſterium capiamus.

MDVII.

Conradus
Celtis Pro-
tucius poë-
ta in Vien-
na mori-
tur.

Anno Joannis Abbatis quinto, Indiçione Romanorum XI. in prin-
cipio menſis Februarij, mortuus eſt Viennæ in Auſtria Conradus Celtis
Protucius poëta laureatus, vir in litteris humanitatis haud mediocriter
eruditus, Græcæ linguæ non ignarus, & Hebræam callens in parte, na-
tione Germanus. patriâ Francus Orientalis ex Wupfeld prope Schvvein-
furt oriundus, qui ſcripſit vario carminum genere quatuor non parvæ
lectionis volumina, quorum primum Germaniam prænotavit illuſtratam,
ſecundum Amorum, tertium Odorum, quartum Epigrammatum. Et
quædam alia minora proſaicè, quorum titulos annotavimus in libro no-
ſtro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, & alio de Germanis, vixit annis 46. & 3.
diebus, in Eccleſia Vienneniſi ſepultus.

Philippus
Comes Pa-
latinus
Princeps
Imperij
Electör
obijt.

Eodem anno, penultimâ die menſis Februarij, quæ fuit die Lunæ poſt
Dominicam Sexageſimæ, obiit in oppido ſuo Germersheim Philippus
Comes Palatinus Rheni Baviaræ Dux & Princeps Electör anno ætatis ſuæ
59. menſe 6. cujus corpus Heidelbergam relatum in choro Collegiæ
S. Spiritus juxta tumulum uxoris quondam ſuæ debito cum honore ſepul-
tum eſt, cui filij ſine pompa, quemadmodum vivus præceperat, funeralia
celebrârunt. Nam etſi charæ ſuæ conthorali ante annos 7. vitâ deſunctæ
funeralia exhibuit pompoſa & permagnifica, ſicut vidimus. ipſe tamen
jam jam moriturus filijs interdixit hæc omnia, præcipiens, ut in die ſepul-
turæ ejus 12. viri pauperes novo panno laneo nigri coloris per omnia
veſtirentur, qui corpus cum humilitate ſine pompa, ſine vanitate ad ſepul-
chrum deferrent. Et providâ quidem Dei ordinatione factum eſt, ut
non Comites, non nobiles, non divites, non in hoc mundo potentes, ſed
pauperes & humiles in humeris ſuis corpus tanti principis coram multi-
tudine hominum portarent ad ſepulchrum. Ipſe namque pauperes ante
portas

portas palatij sui quotidie pro stipe convenientes hilariter pascere consuevit, & quidquid mensis edentium fuisset residuum, in usus eorum expendi totum per eleemosynarium suum proprium, quem ad hoc specialiter deputatum habuit, pro Christi honore mandavit. Invenit itaque misericordia Principis in humilitate meritum, qui libens Christi pauperibus tribuit nutrimentum.

Filios reliquit septem in vita superstites & 4. filias, quorum omnium ista sunt nomina: Ludovicus ipse primogenitus in principatu successit, necdum habens uxorem, & erat tunc annorum ferè triginta.

Ludovicus patri successit in Principatu.

Philippus annorum 28. Frisingensis in Bavaria tunc Episcopus hodie vivit, Princeps ingenio mitis & mansuetus; qui Clerum & populum sibi commissum hodie regit in omni pace & tranquillitate.

Frater Ludovici.

Fridericus annorum tunc erat sex atque viginti, qui hodie sine uxore tutor est filiorum Ducis quondam Ruperti fratris sui in Bavaria, ut supra dictum est, & eundem strenuè gubernat principatum sibi commissum.

Georgius cum Pater moreretur, annorum fuit duorum atque viginti, qui primò fuit præpositus Ecclesiæ Moguntinæ, & nunc Episcopus est Ecclesiæ Spirensis.

Henricus præpositus sancti Albani prope Moguntiam annorum unius & viginti exiit, qui & nunc præpositus est Ecclesiæ Beatæ Mariæ semper Virginis Aquisgrani.

Joannes Episcopus Ratisbonensis in Bavaria fuit annorum viginti, quando pater ab hac luce migravit, homo mansuetus & morum integritate reverendus.

Wolfgangus Herbipolensis Ecclesiæ Canonicus annorum fuit quatuordecim, quando pater obiit, qui apud Gallos Parisienses hodie litteris dat operam.

Elisabeth senior filia patre moriente fuit annorum viginti quinque. Hæc primò nupsit Wilhelmo Hassiorum Landtgravio, quo sine liberis mortuo, ut supra dictum est, post annos aliquot secundo nupsit Philippo Marchioni Badensi.

Sorores ejusdem.

Amalia secunda filia annorum tunc fuit decem, & octo, quæ post obitum Patris anno quinto nupsit Georgio Pomeranorum & Stettinensium Duci, ut infra dicemus.

Helena patre moriente fuit annorum quindecim, quæ nupsit postea Henrico Duci de Meckelnburg, qui primus Ursulam habuit sororem Marchionis Joachim Brandenburgensis, cum quo paucis vixit annis moriens in partu.

Catharina ultimò genita fuit annorum novem, quam pater triennio prius, quàm moreretur, in Monasterio, quod Neuenburg sive novum castrum nominatur prope Heidelberg, virginibus sacris commendavit, in quo Monialis jam est professâ.

Anno prænotato in solemnitate S. Gertrudis, quæ fuit feria sexta post Dominicam, *Invocavit*, die videlicet septimâ decimâ mensis Martij, obiit Albertus Dux Baviaræ, qui fuit filius Alberti, qui fuit Ernesti, qui fuit Joannis, qui fuit Stephani, qui fuit Ludovici Imperatoris quarti, qui fuit Ludovici, qui fuit Othonis Baviaræ Ducis, qui habuit uxorem nomine Gertrudem filiam Henrici Comitis Palacini Rheni Heidelbergæ.

Albertus Baviaræ Dux in opido suo München obiit.

Alberti genealogia.

bergæ commorantis, cum qua Palatinum obtinuit principatum, quem Ducatui Baviariæ conjunxit uſque in præſentem diem. Genuit autem duos filios de memorata uxore, Ludovicum & Henricum, quo mortuo ipſi duo filij ejus inter ſe principatum diviſerunt. Ludovicus qui & primogenitus obtinuit Palatinum cum Amberga, & certis alijs Caſtellis, & oppidis in ſuperiori Bavaria.

Genealogia
Comitum
Palatino-
rum.

Henricus verò reliqua Ducatus Baviariæ Domina, ut ſuo loco diximus, conſecutus eſt. Ludovicus autem habuit uxorem, ut longè ſupra diximus, Mariam Ducis Brabantia filiam, quam ſuſpitione adulterij juſſit occidi, poſtea duxit Annam Regis Poloniae filiam, de qua genuit Rudolphum Comitem Palatinum. Rudolphus autem genuit Adolphum. Adolphus autem genuit ejuſdem nominis Adolphum. Adolphus genuit Rupertum Germania Regem. Rupertus autem Rex genuit Ludovicum barbatum. Ludovicus autem barbatus genuit Ludovicum pium. Ludovicus autem pius genuit Philippum, Philippus genuit Ludovicum, qui hodie ſicut diximus Principatum gubernat Palatinum. Uxorem habens filiam Alberti Ducis Baviariæ memorati, anno præſignato mortui, & in München ſepulti. Reliquit idem Albertus Dux & alios filios & filias de uxore ſua, filia Friderici Imperatoris tertij natos: quorum primogenitus nomine Wilhelmus patri ſuccedens in Ducatu hodie principatur. Eorum verò mater ſoror Maximiliani Regis Germania, ſtatim poſt obitum Ducis Monasterium ſororum de tercia Regula, quod ſitum eſt in oppido Monacenſi, plenâ devotione intravit, in quo habitu ſummâ pietate in Deum hodie fertur ſanctiſſimè conſervari.

Concurſus
fit populi
ad ſanctam
Mariam
prope Die-
telſpach.

His temporibus circa oppidum Dietelſpach, quod ferè tribus ab Herbipoli diſtat milliariibus, in publica via juxta vineta in arena fuit imago quædam Beatae Mariae ſemper Virginis Veſpertinalis vulgò æſtimata, in trunco ligneo, ut fieri ſolet, poſita, apud cujus præſentiam multa fieri miracula dicebantur. Concurſus fit populi magnus; plura ſanctatis beneficia divinitus conferuntur mortalibus, & oblationes fidelium ingentes afferuntur, ex quibus mox fundatur Eccleſia. Hujus piæ concurſionis & miraculorum hiftoriam deſcripſimus ad petitionem Senatus ejuſdem oppidi Dietelſpach, in quo principium & cauſam ejus invenies.

Conventus
Principum
inducitur
apud Mo-
guntiam.

Anno prænotato, Maximilianus Rex Germania Conventum indixit Principibus ad caput menſis Maij, apud Moguntiam celebrandum. Ubi convenerunt Bernardinus Cardinalis ſanctæ Crucis in Hieruſalem Apoſtolicae Sedis Legatus, Jacobus Archiepiſcopus Moguntinus, Jacobus Archiepiſcopus Trevirorum, Laurentius Epicoſopus Herbipolenſis, Mathæus Langius Gurcenſis Epicoſopus, Fridericus Dux Saxoniae Princeps Elector, & multorum oratores Principum. Rex autem Maximilianus de Colonia expectabatur venturus ad unius menſis ſpatium, qui cum arduis negotijs impeditus venire non poſſet, dimiſſis Principibus alijs eis conventum Wormatia celebrandum indixit ad Feſtum Nativitatis S. Baptiſtae Joannis tunc inſtans. Poſt dies paucos Rex dimiſſâ Colonia ſecefſit ad oppidum, quod Regenberga dicitur ſub ditione Ducis Monteniſis, ubi paucis diebus commoratus venationi vacabat. Inde aſcendit ad Confluentiam, & ulterius ad Boppardiam, ubi & Feſtum Pentecoſtes ſanctum celebravit. A Boppardia declinavit ad Cynonotos, & per biduum manſit in Simmerp,

Simmern, & in Stauroneſo, volens deinceps aſcendere ad Spiram, quò me ante præmiſerat, qui curiam tunc eo jubente tribus menſibus ſequebar Imperialem. Interea miſſi ex Brabantia venientes orabant, ut quantoſcius deſcenderet ad eos. cauſam allegantes neporum fatiſ arduam. Qui petitionibus eorum acquieſcens in Brabantiam deſcendit, & ſic diæta non eſt ſervata.

Maximiliano itaque manente apud Brabantinos & Flandros, inter ipſum & Ludovicum Regem Gallorum confœderatio facta eſt ſub ea videlicet conditione, ut communi apparatu bellico expeditionem moverent in Venetos. Senſit cum hiſ duobus Regibus etiam Julius Papa II. Ludovicus verò Gallorum Rex, ſicut paulò diximus antè, fœdus inierat cum Venetis contra Maximilianum Germaniæ Regem. Jam verò deſerſis illis adhæſit Maximiliano annis quatuor. Sed quâ fide, quâ integritate vel amicitia, exitus rei demonſtravit. Nam & tempore illo toto Geldrenſium Duci Carolo pecunias & ſuppeditas contra Maximilianum Regem occultè impendit, & ſuis per Lombardiam utilitatibus & comòdis intendit privatis, non autem, ſicut juravit & debuit, communibus. Unde & patefactâ infidelitate Gallicanâ, diſſoluta eſt in ejus parte confœderatio fucata. Fœdere inter memoratos Reges pacto in Venetos, mox grandis movetur expeditio Germanorum & Gallorum, ſæpiùſque fuit dubio Marte pugnatum, Venetis aliquando victis, aliquando & vincenſibus.

Inter Maxi-
milianum
Regem &
Regem
Gallorum
fit concor-
dia.

Duo Reges
bellant
contra Vea-
netianos.

Anno autem prænotato, quando Rex Gallorum adhuc ſenſit cum Venetis, bellum atrocè fuit Regi Maximiliano cum eis, quod à feſto cæpit Dominicæ Reſurrectionis, & duravit uſque ad Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ. Quo tempore Veneti Tergeſtum, Comitatum quoque Gurcenſem, & quaſdam alias munitiones ad Domum Auſtriæ pertinentes ceperant, partim armis, partim inſidijs & corruptionibus. Tandem ad triennium indiçtæ ſunt treugæ, quæ tamen paucis menſibus durantes interruptæ ſunt.

Eodem anno in menſe Septembri, mortuus eſt Jacobus de Liebenſtein patriâ Suevus, Eccleſiæ Moguntinæ Archiepiſcopus, quarto Pontificatus ſui anno necdum completo, cujus Cadaver in majori Eccleſia Moguntina cum prædeceſſoribus ſuis honorificè ſepelitur. Huic in Archiepiſcopatu ſucceſſit Uriel de Gemmingen major Decanus & in Jure Doçtor promotus, qui ſequenti anno in Dominica mediæ quadrageſimæ Moguntinæ in Archiepiſcopum ſolemni pompâ fuit conſecratus.

Jacobus
Archiepiſc.
Mogunti-
nus obiit.
Uriel fit
Archiepiſc.

Anno prænotato in menſe Octobri, obiit Hermannus ex Landgravia Haſſiæ Archiepiſcopus Colonienſis, & Dux Angariæ, Pontificatus ſui octavo atque viceſimo. & Colonia in principali Eccleſia ſepelitur, qui fuit Princeps manuſuetudine humanitate pietate nulli tempeſtate noſtrâ ſecundus, in pauperes pius miſericors, & eleemoſynarius omnium Principum maximus, qui omnes ad ejus januam venientes pavit, & nullum ſine conſolatione abire permifit; de quo latius dictum eſt ſupra, ubi de aſſumptione ejus in Archiepiſcopatum fecimus mentionem. Poſt quem electione Canonicorum in Archiepiſcopatu ſucceſſit major Decanus nomine Philippus Wirici de ſuperiore lapide filius, & præfulatur in quintum annum, Princeps domeſticus & circumſpectus in actibus ſuis;

Philippus
fit Archie-
piſcopus
Colonien-
ſis.

cujus

cujus patria est in Westrasia in medio fermè itinere de Spanheim pergentibus ad S. Wendelinum ad sinistram cernentibus castellum prædictum.

Alba Monasterium Monialium igne concrematur.

Eodem quoque anno, Cœnobium Monialium nostri Ordinis, quod in Diocesi Spirensi constructum Alba dicitur, igne casuali fuit incensum, & præter solam Ecclesiam omnia sororum habitacula in pulverem sunt redacta.

Anno præsignato circa principium mensis Augusti, apud Suevos & maximè Studtegardia horrenda subito pluviarum tempestas erupit, quæ muros subvertit, & turres, ac domos plures dejecit, cellaria implevit aquis, homines & jumenta suffocavit, vineta destruxit, & plura mortalibus damna intulit.

MDIX.

Abbas Claravallis Burgundus spoliatur apud Franckfurt.

Anno Abbatis Joannis Hirsaugiani sexto, Indictione Romanorum XII. Sabbato post Dominicam quadragesimæ tertiam, quæ fuit dies mensis martij septima decima, Monasterij Claravallis Abbas in Burgundia, missus ad visitandum Cœnobium Ordinis sui per Germaniam, cum venisset in terram haud procul à Franckfurt, quæ Weteravia dicitur, inter Fridberg & Lintheim, per quosdam raptores omnibus rebus suis spoliatus est, me tunc in Budingen pro quadam causâ existente cum Comitibus de Isenburg uno & viginti diebus. Circumferebat bonus ille Pater scutellas octo & certa pocula de argento, & pecuniam non modicam quingentorum videlicet ac mille florenorum, quam pro viatico de Monasterijs à se visitatis collegerat, simul & alia quædam Clinodia, quæ omnia latrones illi rapuerunt. Fuerunt enim plena raptoribus & latronibus hæc tempora præsertim apud Francos nostros Orientales, apud Wederavios, & in Suevia finibus certis, ex eorum genere, qui se vel nobiles vel equites gloriabantur: qui avitæ nobilitatis, & virtutis immemores avaritiam & rapinam in delicijs habebant, in tantum, quod in memoria hominum tam crebra tam multa tamque impunita latrocinia commissa non sunt in his præsertim terris, quas abundare latrocinio nostristris temporibus jam dictum est. Conqueruntur hanc raptorum inauditam crudelitatem imprimis Mercatores, Clerici quoque & Laici omnes, qui vel in se vel in alijs experti sunt eos paganis esse immitiores, qui rebus ablatis etiam corpora interficiunt.

Capitulum Ordinis nostri Provinciale xxxiiii. à tempore Concilij Constantiensis, Erphurdia in Monasterio S. Petri Apostoli, in quo præfederunt Bartholomæus S. Crucis in Werdea, Henricus in Bursfeldia, Marcellinus in Selgenstatt, & Georgius in Zvvifalten Monasteriorum Ordinis nostri S. Benedicti Provincie Moguntinae Abbates.

Anno prænotato, Dominicâ tertiâ post Pascha, quæ fuit dies mensis Aprilis 29. cum duobus sequentibus diebus, celebratum fuit capitulum Ordinis nostri Provinciale xxxiiii. à tempore Concilij Constantiensis, Erphurdia in Monasterio S. Petri Apostoli, in quo præfederunt Bartholomæus S. Crucis in Werdea, Henricus in Bursfeldia, Marcellinus in Selgenstatt, & Georgius in Zvvifalten Monasteriorum Ordinis nostri S. Benedicti Provincie Moguntinae Abbates.

Inter Senatum & Civitatem Erphurdenses magna seditio.

Eodem anno circa Festum Gregorij Papæ, gravissima seditio inter Senatum & Cives oppidi Erphurdensis tali occasione fuit exorta. Communitatis viri gravamina contra Senatum allegantes in unum conspirarunt, quod nihil amplius vellent contribuere, nisi prius receptorum & expositorum computationem à regentibus accepissent. Consilio igitur accepto miserunt quosdam ex communitate ad Senatum, qui omnium nomine peterent sibi aperiri per computum, in quantis & in quibus eorum

eorum Respublica esset gravata praesertim aere alieno, ut scirent, si causam haberent legitimam, toties communitatem gravandi subventionibus.

Erat autem Regens principalis anni praescripti Georgius zu der Punten-
Kerzen nuncupatus, post quem Fridericus Reinbutem, quem praebulum seu praeventem vocant. Et hi duo quotannis eligebantur ex potioribus civium, quos de profapijs sive de amicis senatorijs appellant. Tertius de communitate institutus, qui apud eos der Doerkenher fuerat nominatus. Hi tres inter Senatores erant Burgimagistri hoc anno, & officio principales, quorum administratio singulis annis consuevit immutari. Totius autem Respublicae administratio apud illos fuit in Senatu, qui de familiarum antiquitate gloriabantur. Missis igitur a communitate, Senatus respondit: *Rem concives & novam & difficilem postulatis, ut jam subito & sine deliberatione gravamina vobis rei nostrae publicae simul & computum receptorum & expositorum aperire debeamus. Idcirco rogamus, habeatis parvo tempore patientiam, & post necessariam hujus negotij deliberationem dabimus vobis honestum responsum.* Abierunt missi cum pace, & communitati renunciarunt, quae a Senatu acceperunt in commissis. Acquievit populus & tacuit, Senatus responsum aliquandiu expectando promissum.

Interea Senatus non solum populo nullum dedit responsum, sed etiam novam contributionem imposuit communitati, certo sub termino persolvendam. Hinc orta seditio magna, hinc turbatio ingens fuit secuta. Enimvero convenientes in unum cives uno ore una sententia Senatui contradixerunt, instantissime postulantes, ut eis debita & gravamina Respublicae singulatim exprimerentur. Verum cum nihil postulando proficerent, congregati omnes in unum, turmatim armati praetorium intrant, rationem & computum a Senatu omnium requirunt.

Unus e Senatu senior nomine Henricus Kelner, qui magnae inter alios fuerat auctoritatis, proterue ac nimis inconsiderate multitudini furiosa respondit, verba in eam jaculans contumeliosa, quibus ad majorem indignationem provocati Cives Burgimagistrum supradictum Georgium zu der Punten-Kerzen compulerunt, quod eum in continenti captivitatis iuramentum facerent dare. Juravit ille necessitate compulsus, & captivum in domo sua se mansurum promisit. Et revera parum absuit, quin a multitudine in ipso praetorio fuisset occisus. Eadem die metuentes turbae, ne senior elaberetur per fugam, arctae illum custodiae manciparunt.

Seniore autem per dies plures detento, quotidie crevit seditio civium contra Senatum, & magnum inter eos dissidium fuit subortum. Nam alij Patronum & Protectorem suum invocabant Archiepiscopum Moguntinum, qui solus antiquissimo jure dominus est super oppidum Erphurdianum: alij vero ad Fridericum Saxoniae Ducem respiciebant.

Prævaluit autem communitas adversus Senatum, & omniaque majoritatis erant, Praetorium scilicet, registra, claves, urbem, castella & alodia in suam recepit potestatem, abjectoque senatu novos Regentes novumque suo arbitratu instituit consulatum. Custodiam quoque castrorum in manus suas recipiens communitas singulis novos ex plebe dedit Rectores.

Post hæc deputati sunt viri, qui acceptis registris, censuum receptorum & expositorum rationem exquirerent, & in quanta pecuniarum summa aere gravati essent alieno, computarent. Fecerunt ordinati re-

M m m

ctores,

Nomina
Burgima-
gistrorum
sub quibus
ista capit
turbatio.

Communitas
in multitu-
dine furens
Praetorium
Senatus
ingreditur.

Henricus
Kelner in
Senatu
senior a
communi-
tate capi-
tur.

Communi-
tas Archie-
scopum
Mogunti-
num ut
Dominum
suum invo-
cat.

Sexcenta
millia
florenorum
ſunt Er-
phurdien-
ſium debi-
ta.

tores, quod juſſi fuerant, & calculatione factâ invenerunt ſummam capitalem debitorum ſexcentorum millium florenorum, de quibus ſingulis annis cenſum dare ſunt obligati florenorum triginta millia. Denique ſumma perceptorum exceſſit ſummam diſtributorum quotannis in certis millibus florenorum, qui fraude fuerunt ſublati.

His compertis miſerunt viros de communitate quosdam ad Archiepiſcopum Moguntinum tanquam ad verum Dominum ſuum, poſtulantes ab eo conſilium pariter & auxilium. quid eſſet in tam arduo negotio ulterius faciendum. Venerunt miſſi ad Archiepiſcopum, & honorificè ab eo ſuſcepti ſunt, qui relationem eorum clementer audivit, conſilium dedit, & miſſurum ſe viros in auxilium promiſit. Interim comperientes antiqui Senatus viri, quod communitas legationem miſiſſet ad Archiepiſcopum, animo conſternati ſunt, & pellibus ſuis non mediocriter timerunt, propterea quod à multis annis Pontificibus Eccleſiæ Moguntinæ rebelles ſemper fuerant & contumaces. Miſſa igitur & ipſi legatione ad Saxoniam Ducem Fridericum Joannem & Georgium, eorum ſibi favorem & aſſiſtentiam ſecretius procurarunt, communitate rem ignorante.

Equites
Moguntini
ad Erphur-
dientes miſ-
ſi omnes
capti ſunt.

Archiepiſcopus quemadmodum promiſerat communitati, ordinavit quosdam equites in auxilium Erphurdianorum, qui cum perveniſſent in Thuringen, hoſpitium in Cœnobio Georgij vallis nuncupatum ultimâ nocte ſuſceperunt. Quod cum innotuiſſet Friderico Dunæ præfecto Ducis Friderici Electoris apud Wimariam, contractis mox copiis Monasterium manè diluculo cinxit obſidione. Territi Moguntinenſes, cum eſſent numero pauciores, tantæ multitudini minimè reſiſtere potuerunt. Datis ergo dextris omnes à Friderico capti ſunt, & ſub jurejurando ſicut moris eſt captivis ſe obligare, ad Archiepiſcopum remiſſi.

Senatus
Erphurdi-
enſis anti-
quus fugit
occultè
cum ſuis.

Verùm poſtquam hoc factum innotuit Erphurdianis, conſternati ſunt valdè, & majorem in ſeditionem verſi contra Senatum antiquum, cujus ſubordinatione captos noverant Moguntinos in auxilium ſibi deſtinatos, omnes incarcerare ſtatuere. Senatus autem ſuper his certior factus, ſalutem fugâ quæſivit. Singuli enim capitibus metuentes ſuis cum amicis occultè de oppido receſſerunt ad memoratos Saxoniam Ducem, & ſedes ſub eorum dominio receperunt, uſque in præſentem diem. Crevit autem quotidie novorum regentium ſævicia, propter quam plures de communitate viri cum uxoribus & liberis, etiam bonis in oppido relictis, occultè receſſerunt, alij ad Gottham, alij ad Wimariam, alij ad Iſſenach, atque alij ad alia loca ſub Ducum Saxoniam dominio conſtituta.

Doctus
Henningus
fugit de
Erphurdia.

Sed ubi novis regentibus innotuit, quod non tantum antiquus conſulatus fugeret, verum etiam plures de communitate, qui prius & à principio inter fuerant conjurationi, ſtatuere ad ſingulas oppidi portas multos cuſtodes, ut fugere deinceps nemo poſſet. Denique plures in fuga deprehenſi carceribus mancipati fuerunt. Henningus Gode oriundus de Havelburg U. J. D. Syndicus Erphurdienſium vir potens in opere & ſermone, cujus Reges conſilio utuntur & Principes, in hac diſſenſione, quamvis Canonicus & Sacerdos, non confidens multitudini, relictâ domo & omnibus, quæ habuit, clam de oppido incognitus receſſit. Poſt cujus diſceſſum communitas omnia bona ejus ſicut & cæterorum, qui fugerant, diripuit, & in uſum proprium convertit. Tantis erat furor populi, quod non

Triffling

An Hirſau

70 II

S. V
18

non attentò gradu sacerdotali, quo fugebatur, si comprehendissent eum, sine misericordia occidissent, propterea quòd senatui ut Syndicus adhaererat. Sed furentium prudenter declinans vesaniam, Ducem Fridericum accessit, à quo Canonicatum in Wittenberg accipiens ibidem residet usque in præsentem diem. Cæteri autem penè omnes, qui fugerunt, in magna vivunt paupertate, quoniam & ea perdiderant, quæ in Erphurdia reliquerunt, & nullum ab his ad quos declinârunt, subsidium inveniunt, quemadmodum inconsultè præsumebant.

Cùm verò Moguntini Equites ad Archiepiscopum suum rediissent, juramento captivitatis obnoxijis condoluit, & statim ordinatis alijs, & quidem cautiorebus præcedentium incommodo factis, misit eos in auxilium communitatis, non tantum contra Senatam antiquam, sed etiam contra Saxoniam Duces, & alios quoscumque adversarios. Ex eo tempore magna inter Archiepiscopum Moguntinum, & præfatos Duces Saxoniam fuit exorta dissensio, quæ durat usque in præsentem diem. Maximilianus autem Romanorum Rex interpellatus à paribus, commissionem dedit Laurentio Wirzburgenfium Episcopo, ut adjunctis sibi oratoribus è secretis Principum Electorum, & quorundam civium Regni tentaret inter dissentientes, si posset, reformare concordiam. Jam enim bellum grave in foribus erat, nisi interposuisset se.

Memoratus igitur præful Laurentius volens Imperialibus obedire mandatis, cupiens magno, si posset, desiderio pacem reformare inter dissidentes, sicuti verè Princeps est omnino pacificus, & Christianæ cultor & amator unitatis præcipuus, convocavit ad se Herbipolim Oratores Principum & Civium à Regia Majestate condeputatorum anno sequenti circa finem mensis Septembris. Convenerunt ergo apud nostram Peapolim Cancellarius Archiepiscopi Trevirorum cum socijs suis, Cancellarius Archiepiscopi Colonienfium similiter, Oratores Comitum Palatini similiter, Cancellarius & Oratores Joachim Marchionis Brandenburgensium similiter, Oratores Nürenbergensium similiter, & Oratores Franckofurtensium similiter, & hi à Rege Maximiliano condeputati.

Quibus in urbe Peapolitana convenientibus partes rogavere Pontificem, ut locum pro concordia tractandi, quem vellet, Erphordianis aliquem designaret viciniorem; consensit Pontifex & oppidum Schmalkalden pro negotio deputavit, quò ipse cum Oratoribus memoratis se contulit, & Casareum exhibuit auditorem. Comparuerunt in loco non Principes ipsi dissentientes, sed Oratores, & à secretis eorum, proponunt causam actores, Reus simul conqueruntur & Actor. Pontifex auditis hinc inde querelis, in medium plura protulit media pacis. Sed durum contra durum nullum admisit medium. Hoc solum regali mandato coadunatus efficit conventus, ut arma deponerent partes, & sententiam causæ Casareæ Majestati remitterent auditores. Ab eo die suspensa manet sententia bello nihil tentatur in annum jam quartum, sed nec Principes redierunt in concordiam, nec Burgenses in unitatem. Variæ hodie fiunt incurfiones circa Erphordiam à Ducalibus in cives, & non minus excursiones multæ per Erphordianos in Ducales, ut nusquam sit tuta fides. Verum enim verò Erphurdiana communitas posteaquam surrexit in rebellionem contra senatum, non solum Henricum Kelner seniore inter consules,

Discordia inter Archiepiscopum & Duces fit propter Erphurdiam.

Laurentius Wirzburgenfium Episcopus tractat inter Principes.

Schmalkalden locus tractandi pro pace.

de quo diximus, sed & alios complures in carcerem successivè coniecit, inter quos fuerunt ex senatoribus Joannes Kranickfeld & Georgius zu der Punten-Kersgen / vinculis mancipati, & examini torturarum crudeliter expositi.

Henricus
Kelner exami-
natur &
laceratur
per tortu-
ram.

Tandem Henricus Kelner per Scabinorum sententiam ad furcam suspendendus publicè judicatur, nescio pro commissis, an pro violenter in tortura confessatis. Quem intra muros Erphurdianos cruce fabricatâ cum pro senectutis honore laqueo innectere cives decrevissent, abnuitt ille dicens: *Si me furem comprobastis, ut furem in loco furibus ordinato, non intra muros suspendite.* His verbis aut modicam vitæ dilationem quæsit, aut certè medio tempore sperabat subordinatione Ducum Saxoniae venturos, qui eum de interitu liberarent. Confestim tolluntur in altum furentium voces: *Suspende furem, interfice traditorem, non sinas vivere tyrannum.* Imponitur miserabilis senex carro, & comitante eum civium armatâ multitudine, foras oppidum ducitur sicut voluit ad locum furibus deputatum, pedibus transire non potuit, quia nimium laceratus in tortura vir senex & tenerimus omnium officio membrorum (linguâ duntaxat exceptâ) privatus fuit. Cachinno sævientis populi senex calamitosus de oppido, sicut petierat, educitur, per scalam ad superiora crucis trahitur, strictusque ad crucem fune collo more furum suspenditur. Erat autem homo crassus & corpore aliquantulum ponderosus, unde laqueo jam colligatus mox ut de climace lictoris manu dejicitur, fracto fune de patibulo miser cecidit super terram. Denuo suspenditur, & innexus fortiori laqueo per violentiam strangulatur. Hic finis Henrici Kelner miserandi senis fuit, qui jure vel injuriâ sit passus, meam conscientiam fugit. Joannes autem Kranickfeld similiter, ut diximus, carceri mancipatus, & diu detentus, & multiplici torturâ fuit examinatus. Hunc tandem liberatum à vinculis sub jurejurando, quòd ex Erphurdia non discederet, in domum suam abire, ut captivum permiserunt, qui malorum expertus, nec furenti ducens plebi credendum, vitam fidei, & exilium prætulit civitati, nactusque opportunitatem clam discedens animam fugâ salvavit.

Henricus
Kelner sus-
penditur
in patibulo
extra oppi-
dum.

Captivi
reliqui à cu-
stodia re-
laxantur, &
aliqui fuge-
runt.

Georgius autem dictus zu der Punten-Kersgen diu & ipse vinculis detentus, sæpèque positus ad torturam, postremò ut captivus in domum suam dato captivitatis juramento ire permissus est. Quid verò de cæteris sit actum captivis, necdum scire potui. In hac turbatione civili gravissimâ communitas Erphurdiana, sicut diximus, tandem prævaluit: Senatum antiquum deposuit, novum instituit, quem annis singulis amoveri & immutari ad Festum S. Nicolai providâ ordinatione decrevit: quatenus brevitatis temporis non sinat superbire regentes. Interea enim quintus volvitur annus, in quo temporis spatio quinque etiam immutatus est Senatus: quæ quidem constitutio sic erit in futurum continuanda.

Veni
Apostolice
Sedi contu-
maces, à
Papa Julio
excommu-
nicantur.

Anno prænotato, Julius Papa secundus Venetorum insolentiâ provocatus, qui Ravennam, Faventiam & alias civitates plures, oppida & castella Romanæ Ecclesiæ violenter occupaverant, & contra justiciam annis multis possederant, ad restitutionem compellere annisus est. In primis eos paternè monuit, ut Ecclesiæ Romanæ quantocius injustè ablata restituerent: quos deinde rebelles & contumaces gladio Spiritus Sancti feriens excommunicavit. At illi suo more in superbia pertinaces, Papæ sententiam

tiam contempserunt, & quidquid mali poterant, verbis, scriptis, & factis contra Romanam Ecclesiam tentaverunt. Quâ necessitate compulsus Pontifex Romanus, Maximilianum Germaniæ Regem, ut Protectorem & Advocatum Ecclesiæ, simul & Ludovicum Regem Gallorum contra Venetos in auxilium vocavit: ut qui monentem paternæ pietatis affectu spreverant, quique censuram Ecclesiasticam præsumptuosâ elatione contempserant, materiali tandem gladio compulsi discerent obedientiam.

Papa Reges Germaniæ & Galliæ contra Venetos invocavit.

Anno igitur præsignato, Maximilianus Rex Germaniæ Romanumque Cæsar electus, Ludovicus quoque Rex Gallorum duodecimus, & Ferdinandus Rex Aragoniæ simul in unum confœderati, cum alijs Principibus tam Italis quàm Germanis multis ad Romani Pontificis instantiam se Venetis Apostolica Sedis simul & Imperij contemptoribus hostes scribunt, & bellum indicunt. Contractis deinde copijs fortitudine virorum non paucis, Venetos aggrediuntur superbos, & multis eorum millibus in ore gladij necatis, civitates & munitiones per circuitum plures capiunt: villas destruunt, depopulantur agros, & universa, quæ sub eorum ditione contingere potuerunt, hostili potestate devastant. Cæpit hoc bellum in Venetos in principio mensis Maij, & per totam duravit æstatem, in quo paucis diebus multa & maxima per Principes sunt patrata.

Maximilianus Rex bellum indicit Venetis.

Julius etenim Papa secundus proprium contra Venetos ordinavit exercitum, per quem recuperavit civitates, munitiones, oppida & castella in circuitu multa: quæ Venetorum infatiabilis dominandi cupiditas ante plures annos contra justiciam violenter rapuit, & multo tempore injusto possessionis titulo tenens occupavit. Inprimis ergo Papa Julius Ravennam insignem urbem cathedrâ scilicet Archiepiscopali gloriosam recuperavit, quæ multo tempore ab Ecclesia Romana fuerat alienata. Deinde similiter obtinuit Ariminum civitatem Episcopalem, Faventiam quoque & Cerviam, & plures alias munitiones, quarum vocabula hæc vice memoriæ non occurrunt.

Julius Papa bellum producit in Venetos & multa recuperavit.

In eodem quoque bello Cæsar Maximilianus Tergestum cum universis munitionibus anno præterito per insidias & proditones à Venetis captum recuperavit. Deinde Paduam civitatem sub ditione Venetorum cepit, quam tamen proditio civium Veneti non diu postea receperunt. Obtinuit etiam Rovoretum, Reissiam quoque clusam Persenensem, Veronam, Vincenciam, Forojulium, Goritzium, Tervisum, Meisterium, & plures alias Venetorum munitiones, quarum vocabula non tenemus. Verùm ex his omnibus Veneti nonnulla sequentibus annis per vim recuperarunt.

Maximilianus Rex multa recuperavit de manu Venetorum.

Ludovicus autem Rex Gallorum pro suo interesse multa obtinuit, sed non satis fraternâ portione acquisita cum Rege Maximiliano divisi, propterea justo Dei judicio, quidquid acquiserat, non diu postea cum Ducatu Mediolanensi totum amisit. Inprimis enim de Venetorum dominio eripuit Bergomum, Cremam, Cremonam, Bresciam, Pisceram, Cerisolanam, aliisque oppida & castella multa. Omnia enim, quæ Veneti per multos retro annos, bello, dolo, fraude, seu quolibet alio ingenio à Ducatu Mediolanensi sive justo, sive injusto titulo usurpaverant, Ludovicus recuperavit.

Ludovicus Gallorum Rex multa de manu Venetorum diripuit.

Conventus
fit Principum & civium Regni apud WORMATIAM.

Interea cum hæc agerentur in Lombardia contra Venetos, Principes Regni Germanici apud WORMATIAM jussu Maximiliani Regis generalem celebravere Conventum, ad quem Rex ipse Oratores suos misit à secretis, per quos auxilium & subsidium pecuniarium à regni subditis contra Venetos postulavit; cepit autem conventus iste Principum celebrari WORMATIÆ anno prænotato sextâ die mensis Maij, & duravit diebus ferme triginta quinque usque in decimam diem videlicet mensis Junij. Principes autem post multa consilia & varios tractatus inter se cum regni civibus habitos unâ tandem sententiâ omnes postulatum regi subsidium denegabant, causas præter impossibilitatem allegantes plurimas, quarum consideratione ab omni contributione se liberos fore penitus æstimabant. Quarum ista sunt capita.

Recusant
Principes subsidium contribuere Cæsari, cujus prima causa.

Causa prima, quam consiliarijs Cæsaris pro negativo responso dederunt, illa fuit, non esse in eorum facultate toties regijs subvenire necessitatibus, quod nemini sit non manifestum, quantas regnum in paucis annis fecerit expensas, in tot conventibus per regiam Majestatem indictis, in veniendo de longè standoque diutius, & multa consumendo non satis utiliter; præter multa denique, quæ domi negliguntur. Sed & damna rerum & detrimenta pecuniarum quanta sustinuerint cives cum principibus regni paucis jam annis bellum agendo contra Suteses, & alios complures, quorum singulatim recensere memoriam scientibus foret omnino tædiosum. Ex his & alijs rationibus multis inopiam regni allegantes, concluderunt, non solum nihil se regi contribuere posse, verum etiam se mirari vehementer dicebant, quod Rex, cui hæc omnia essent manifesta, subsidium ab eis postularet.

Causa secunda.

Secundò. Regni congregatio legatis à Rege missis respondit, quod hæc præsertim vice subvenire Majestati Regiæ nullatenus essent obligati, propterea, quod bellum Venetorum sine consilio, vel assensu Principum & civium Regni assumpserit, cum Rege Gallorum & alijs foedus inierit, quæ omnia, cum sint magna, ardua, & gravia, sine consilio & assensu procedum regni facere minimè debuisset.

Causa tertia.

Tertiò. Principes & cives Regni se ad contribuendum Regi subsidium ex eo concludebant non teneri, quod nescirent, quid utilitatis Regno vel detrimenti, etiamsi contribuerent, inde posset provenire, cum dubio Marte omnia fieri cernerent.

Causa quarta.

Quartò. Dixerunt, se non mediocriter timere, nullam Regno, si etiam contribuerent, inde proventuram utilitatem, sed graviora potius detrimenta secutura, sicuti & prius fuerit actum cum duabus contributionibus, quarum altera Colonia, altera verò Constantiæ indicta fuerat, ex quibus nulla utilitas Regno provenerit, sed incommoditates, damna, & substantiones adversariorum & ludibria populi. Transferunt magna, quæ prius Regi contulere subsidia, quorum profectum nullum viderint subsecutum, idcirco necessarium fore, ut sint in antea cautiore.

Causa quinta.

Quintò. Propterea nihil dicebant se velle contribuere, etiamsi possent, ne consentire viderentur in ea, quæ sine ipsorum consensu per Cæsarem sunt facta, in totius Regni damnum vel detrimentum, sicuti est foedus cum Rege Gallorum Ludovico initum, & maximè ipsius per Maximilianum ad Ducatum Mediolanensem infeudatio. Adjicientes, quod hæc omnia fuerint

fuerint dissona plurimum, & aduersa his, quæ in ultima congregatione Principum apud Constantiam maturè conclusa extiterant.

Sextò. Subsidij negationem confirmantes dicebant: hætenus nunquam fuisse auditum in Regno, quòd sine communi Principum consilio prius tractato contributio tam grandis & magna subito & inconuenientissimo tempore fuerit imposita. His & alijs diuersis excusationibus congregatio Principum usa, & oratoribus, quos Cæsar miserat, assignatis perscripta, conuentum in proposito soluerunt.

Verùm postquam exceptiones Principum ad manus Cæsaris peruenerunt, considerans sibi postulatum non solum de negari subsidium, sed etiam se in certis passibus taxatum, nihil moratus apologiam ad omnes Regni status, & Principes edidit, in qua & suam sufficienter declarat innocentiam, & congregationis memoratæ historiam pulchrâ responsione per singulos articulos secundum ordinem confutauit, sicut patet in ipso apologetico, cujus publicatio facta est anno prænotato vicesimo sexto die mensis Junij in urbe Tridentina.

Eodem anno ultimâ die mensis Maij, apud Bernenses in Heluetia quatuor Fratres sancti Dominici Conuentus ibidem, Prior, Lector, Subprior & Custos capti, per torturam examinati, & ad ignem iudicati, & miserabiliter combusti sunt, propter quasdam dolosas, falsas, & impias machinationes, quas contra puritatem Conceptionis Beatæ Mariæ semper Virginis occasionaliter excogitasse ferebantur. Quorum confessata & facti processus, cum arte impressoriâ nimium habeantur in publico, nostris isthic inferere chronicis superfluum iudicamus. Ad instantiam namque Bernensium Haimo Lausanensis Episcopus loci Ordinarius inquisitionem contra eos fecit, quo astante unâ cum Matthæo Walesiano Pontifice, Achilles Episcopus Castellæ Apostolicæ Sedis Legatus ad hoc missus à Papa Julio miseris ab omni gradu & privilegio clericali deposuit, vicissimâ tertîâ die mensis Maij, quæ fuit quarta feria ante Pentecosten. Deinde sicut diximus, ultimâ die ejusdem mensis, quæ fuit quinta feria post Festum Pentecosten, in prato trans Ararim combusti sunt, in præsentia multorum hominum, & miserabili flammæ ardore in cinerem redacti.

Anno prænotato, in mense Augusto, mortuus est Wilhelmus Hassiorum Landgrafius post longam & miserabilem infirmitatem. Non enim post multum tempus bello contra Palatinum peracto, morbum pustularum incidit, quem nostri Gallicanum appellant, de cujus principio dictum est in superioribus, qui paulatim in tantum prævaluit, quòd à nullo medico potuit curari. Quantò enim plures adhibuit medicinas, tantò dolores sustinuit grauiore. Computruerunt à nimietate morbi circa faciem & in gutture carnes usque adeò, quòd non solum suis, sed etiam sibimetipsi factus horribilis tandem longo cruciatu defecit, filium relinquens infantem, qui sub tutoribus hodie cum matre nutritur & regitur.

Eodem anno, mortuus est Joannes Comes Palatinus Rheni Bavarieque Dux & Comes in Spanheim, qui morabatur apud Cynonotos in oppidulo Simmeren filius Ducis Friderici, qui fuit Stephani, qui fuit Ruperti Regis Germaniæ. Reliquit autem Dux iste Joannes unicum filium nomine Joannem, qui Patri successit in Principatu, & hodie vivit in Simmeren residens, & habens uxorem filiam Christophori Marchionis de inferiori

Causa sexta.

Rex allegationes Principum omnes litteris confutat.

Apud Bernenses in Heluetia quatuor Prædicatores combusti.

Wilhelmus Hassiorum Landgrafius moritur.

Joannes Comes Palatinus Bavarie Dux & Comes in Spanheim obiit.

feriori Baden. Sepultus eſt in Cœnobio Ravengerſpurſ Ordinis Canonico-
rum ſancti Auguſtini, ubi & pater & mater in medio chori jacent ſepulti.

Macarius
Abbas ex-
uſti Mona-
ſterij Lim-
purgenſis
Spiræ mo-
ritur.

Anno prænotato decimâ ſextâ die menſis Novembris, obiit Spiræ
Macarius Weis de Buchſeck Abbas exuſti Monaſterij Limpurgenſis Ordi-
nis noſtri, cujus corpus ad Wachenheim relatum in choro parochialis
Eccleſiæ, quam ſibi pro conſtruendo Monaſterio, ut ſupra diximus, com-
paraverat, eſt ſepultum. Erat ſanè vir ingenio mitis, humilis, & manſue-
tus, vitæ morumque integritate venerabilis, & ſingulari obſervantiâ
monaſtica converſationis devotus. Cui patria fuit Wederavia. locus verò
nativus caſtellum, quod vocatur Jaurbach. Annorum duodecim puer
Monaſterio Limpurgenſi traditur, inventis moribus converſatur. Ve-
rùm poſteâ cum ad obſervantiam Regularem Bursfeldianæ Congregatio-
nis idem reformaretur Cœnobium, cunctis Monachis inde recedentibus,
iſpe cum Anſelmo Ulner ex Diepurſ Priore ſolus voluntariè remanſit, &
collum obſervantiæ ſubmiſit.

Hâc reformatione introductâ, quemadmodum anno primo poſt
octogefimum nobis viciniorem ſupra dictum eſt, ultimus in deformatione
Abbas Henricus Ulner ex Diepurſ ceſſit officio curæ paſtoralis, quia
pro manutentione regularis diſciplinæ non fuit idoneus. Alios enim,
docere bonum non potuit, quod ipſe neſciens nunquam operatus fuit.
Mente nãmque in veteri nova cogitare difficile eſt.

Bonifacius
Limpur-
genſis Ab-
bas I. Re-
formatus.

Primus igitur Abbas ſub reformatione inſtitutus fuit Bonifacius pa-
triâ Geldrenſis ex oppido Venlo natus, Cœnobij ſancti Jacobi prope Mo-
guntiam in Monte Specioſo Monachus, vir prudens, & bonæ converſa-
tionis, qui præfuit annis fermè duobus.

Anſelmus
Abbas II.

Huic peſte mortuo ſucceſſit in Abbacia memoratus ſenior Anſelmus
Ulner ex Diepurſ, quem ex deformatis reformatum diximus, & præfuit
annis undecim, vir quantum ad ſuam perſonam optimus, ſimplex, devo-
tus, & rectus, ſed penitus Idiota, linguâ balbutiens, & neque in temporalibus,
neque in ſpiritualibus ad regimen idoneus, ob quod & Abbatiam ſpon-
taneâ & liberâ voluntate reſignavit.

Macarius
Abbas III.

Poſt hunc Macarius ipſe ſupra dictus familiâ orphanus, Prior
me præſente cum alijs duobus Moguntinâ Hermano, & Schönauſienſe
Melchiore Abbatibus vocatis, in Abbatem loci fuit electus, & præfuit
annis decem, ſub quo Monaſterium Limpurgenſe per miniſtros ſervo-
rum diaboli, ut ſupra diximus, crudeliter & impiè fuit exuſtum.

Wernerus
Abbas IV.
Monachus
Spanheim-
nenſis.

Macario propter incinerationem Monaſterij & innumerabiles ad-
verſitates ex melancholia ſine dubio vitâ defuncto, ſucceſſit in Abbacia
Wernerus Breder de Huffelberg Præpoſitus Novicaſtri prope Franckfurt,
quondam Monachus meus in Spanheim ante plures annos, qui Monaſte-
rium reſtaurare in monte Limpurg antiquitus dicto, ubi prius ante in-
cendium fuerat, intendit, quod utinam Deo miſerante perficiat, quia
ſolitudo Monachos decet, non civitates & urbes.

Clerus Wo-
matienſis
decennio
exul rever-
ſitur ad ur-
bem, unde
exiit.

Eodem anno, Clerus Wormatiienſis, qui jam decennio exulaverat
propter diſſenſiones, quæ inter ipſum & cives vertebantur, ut ſupra dixi-
mus, mediante Friderico Duce Saxonum & alijs Principibus Regni, qui
apud Wormatiam convenerant, in concordiam cum diſſidentibus redijt,
atque intra urbem receptus eſt, poſtquam per totum illud decennium in
multis

multis diebus coram Papa, coram Raymundo & Bernardino Cardinalibus Legatis Apostolicae Sedis, coram Rege Maximiliano & pluribus alijs gravissimas fecerunt expensas. Ab ista concordia Episcopus Wormatiensis in sua contra cives actione litem continuans exclusus est.

Anno prænoto Monasterium Beatæ Mariæ semper Virginis ad Eremitas nuncupatum Ordinis S.P.N. Benedicti Constantiensis Diocesis penè totum igne consumitur. Hujus loci primos fundatores longè supra diximus temporibus claruisse divi Præfulis Rhatiorum Udalrici, sanctos videlicet Eremitas Gregorium & Eberhardum, in quo multis annis postea regularis disciplina gloriosè viguit, cujus tamen hodie nullum in Monachis ejusdem vestigium cernitur. Concurfus ad hoc Monasterium populorum tam frequens & magnus à multis retrò annis continuatus est, usque in præsentem diem, ad Dominæ nostræ memoriam, cum tot tantisque oblationibus eleemosynarum, ut omnia Cœnobij tecta possent esse argentea, si munera fidelis populi ad solius utilitatem Monasterij fuissent expensa.

Hoc ipso anno, grandinis immensa tempestas fruges devastans graviter læsit apud Leonberg oppidum Ducis Wirtenbergensis, & in quibusdam alijs locis per Sueviam. Referunt qui viderunt, in ea grandinis tempestate lapides ex aère decidisse magnitudinis ovorum Gallinarum, quibus contractis apparuerunt interioris pili, & varia id genus, quorum intuitus maleficij causat suspicionem.

Eodem anno facti sunt terræmotus per diversa Germaniæ loca magni & satis impetiosi, quorum impulsu turres multæ ceciderunt & domus, maximè in Carinthia, Stiria, Tirolis, Austria, & Suevia, in Hirsburgia & per quatuor in circuitu milliaria, mense Septembri, post horam videlicet octavam in nocte. Ferunt inquisitores novorum anno prænoto, quartâ decimâ die mensis Septembris, in Constantinopoli, & in multis alijs circumjacentibus locis magnum & horrendum fuisse terræmotum, qui muros circa mare, turres multas, domos & ædificia maxima dejecerit, multaque millia hominum subito extinxerit.

Anno item prænoto, suburbana oppidi Thermarum Sylvestrium, quod in nigra sylva constitutum, vulgariter Wisdbad / in die omnium Sanctorum usque ad portam inferiorem non sine gravissimo detrimento hominum combusta fuerunt.

Eodem anno, die mensis Novembris octavâ, Maximilianus Cæsar apud Rovoretum constitutus litteras per universum Germaniæ regnum emisit, in quibus omnibus & singulis Regni Principibus & civibus mandavit, quatenus ad festum Epiphaniæ Domini proximum anni sequentis Augustæ compareant, ad tractandum pro necessitatibus Regni communibus, quæ apud Wormatiam propofita fuerunt, aut malè intellecta, aut minus bene suscepta.

Anno prænoto, quartâ decimâ die mensis Novembris, Jacobus Abbas Monasterij Beatæ Mariæ semper Virginis in Gotzangia Spirensis Diocesis nostri ordinis coram me Joanne Trichemio Abbate sancti Jacobi, Conrado Abbate sancti Proto-Martyris Stephani Herbipolensibus, Capituli provincialis in hac parte commissarijs evocatus de Roma per nos ad Peapolim in dicto Monasterio sancti Stephani, Abbatiam suam in manus

N n n

Fratrum

Monasterium Eremitarum nostri Ordinis in nigra sylva comburitur.

NB. A reformatione Helvetica nunc reformatissimum est.

Grandinis immensa tempestas fruges per Sueviam devastat.

Terræmotus per Germaniam sunt magni.

Conventus Principum.

Jacobus Abbas in Gotzangia resignat Abbatiam suam.

Fratrum ſui conventus, ex certis cauſis eum moventibus voluntariè reſignavit. Hujus quidem facti pro informatione poſteritatis, ut nemo dominum, cui ſubjicitur jure vel conſuetudine, facilè contemnat, litteris commendare utile judicamus.

Abbas Marchionem vocavit ad Curiam non ſatis conſultè.

Memoratus itaque Abbas Zelum habens, ſed non ſecundum ſcientiam, Chriſtophorum Marchionem de Baden. ſub cujus tuitione monaſterium eſt conſtitutum, pro quibuſdam nemoribus, aquis, piſcationibus, villis & juriſdictionibus, quæ nulla ætas hominis meminit, in poſſeſſione fuiſſe Monafterij, ad Curiam Romanam ſine ſcitu vel conſenſu Fratrum ſuorum citavit. Occultè namque cum uno famulo abiens equeſter omnem pecuniam & ſcyphos annuloſque aureos ſecum deportans Romam venit, & omnia brevi tempore ibidem ſtando conſumpſit. Citatus Marchio non ſatis audaciam non dico temeritatem hominis potuit admirari, quòd Romæ quæreretur juſticiam, quæ in patria nunquam ei fuerat denegata. Interea Romæ defecerunt pecuniæ Abbati: & non habens unde aut vivere diutius poſſet, aut negotium litis continuare incæptum, nuntium miſit ad Monafterium cum litteris, mandans quatenus pecunias ſibi mitterent pro executione cauſarum neceſſarias. Quod cum facere penitus recuſarent, per monitorium panale illos compellere nitetur. Sed Monachi conſilio accepto, interpoſuerunt appellacionem contra Abbatem: in qua nihil ſe debere contribuere ad cauſam litis reſponderunt, quam contra eorum incæperat voluntatem: imò nec poſſe aliquid mittere propter inopiam, ſub qua ſpoliatos dimiſerat. Tertiò dicebant ſibi non fore tutum ſub Marchionis dominio conſtitutis, proprium impugnare tutorem, præteritum ſcientibus cauſam Abbatis contra Principem minus jure fundatam. Cum ejus peticio nunquam poſſet habere profectum, vel in modico, hujus rei cauſa defolatus jam Abbas non minus à proprijs, quam ab alienis, cum non haberet unde viveret, nec etiam tutò redire ad Monafterium, quod inconſultè ſpoliatum dimiſerat, poſſet, urbe relicta venicad Tridentum, & inde vocatus ad Herbipolim ſicut diximus, ubi pro communi pace tam ſui, quam conventus Abbatiam reſignavit, annuâ penſione triginta florenorum unde viveret reſervatâ.

MDX.

Conventus Principum apud Auguſtam V. menſibus duravit.

Anno Joannis Abbatis Hirſaugienſis ſeptimo, Indictione Romanorum XIII. conventus Principum apud Auguſtam Rhætorum anno præcedente per Maximilianum Regem indictus ad Feſtum Epiphaniæ celebratur: lentè cæpit, ſed diu duravit, à Principio videlicet Januarij, uſque ad finem menſis Maij. Convenerunt illuc Germaniæ Principes multi: Oratores quoque Ludovici Regis Gallorum, Ferdinandi Regis Arragoniæ, Uladiſlai Regis Ungariæ & Bohemiæ, aliorumque, & Regum & Principum ac regni civium plurimorum. Multa in eo conventu contra Venetos tractata fuerunt, quorum adhuc indomita rebellio contra Imperium durabat. Dixit in eo conventu Principum Oratorum Regis Gallorum, unus nomine Ludovicus Helianus Vercellenſis ſenator elegantem orationem latino ſermone conſcriptam: in qua Venetos acriter taxat: aſſerens eos primum fuiſſe piſcatores, ex his mercatores, ex mercatoribus per latrocinia, per cædes & venena, per nefandiſſima ſclera dominium ſibi uſurpaſſe plurimarum urbium, civitatum, atque terrarum.

Magna,

Ludovicus Helianus Orator in Venetos acerbè peroravit.

Magna, *inquit*, eorum potentia est: nam eos, qui æstate præcedente quatuor potentissimos Principes Christianorum in patentibus campis expectare sunt ausi, & collatis signis aperto Marte dimicare, profectò potentissimos homines æstimare, & judicare debemus. Sed jam sunt victi, sunt diminuti, ideòque facilius poterunt extingui, quàm si essent integri. Sed nisi vestra, ó Principes, peregrinantur aures, intelligere debetis. quid jam recuperaverint, ut se jam refecerint. Quod si eos paululum respirare permiseritis, ut hanc unam calamitatem evadant, vereor ne crabrones (ut ajunt) irritaveritis. Nisi ergo hujus venenosissimæ ac surgentis viperæ, dum adhuc titubat, cervices perfregeritis; prædico vobis, quòd si non tam citò, ac profectò quondòque tamen, etsi non vos, certè vestros successores suo veneno inficiet, ac spisis circumdabit. Est præterea illis consilium domi & ars senatoria, deligunt ex callidissimis & versutissimis senatoribus oratores, quos cum retibus, hamis, & visco peregrè mittunt, non ad pisces, aut aves irretiendas, aut inescandas, sed ad fallendos atque decipiendos Principum animos. Tot & tales sunt laquei Venetorum, quos Principibus miseris parant, ut eos dinumerare nemo queat: quis etiam nisi cautus evadere? Auctoritatem, pecuniam, urbes ac provincias multas Veneti perdididerunt: superbiam, dolos, vaframenta non amiserunt. Age verò præ desiderio, & cupiditate dominandi, si justitiæ, aut honori suo, si ulli hominum, aut Deo ipsi unquam pepercerunt?

Testis est Jacobus Rex Cypri, quem (acceptà prius in uxorem sancti Marci, ah amara filia! & infaustum matrimonium!) cum filiolo veneno sustulerunt, ut Cypri Regno, & Insulâ novem quondam regnorum capace potirentur. Hujus facti historiam annis retrò plenius digessimus octo & viginti, Dominicæ videlicet Nativitatis septuagesimo tertio minore numero.

Veneti regnum fraude occupant.

Testes sunt, *inquit*, memoratus Orator Franciscus Comes Carmignola, & Bartholomæus Bergomates cognomento Coleo, Venetarum copiarum Duces duo, tunc in re militari præstantissimi; quorum alteri propter facerem seu cavillosum dictum in media curia reorum more caput securi amputari fecerunt. Alterum verò Bartholomæum propter ingentes opes bellicæ virtute quasitas clam veneno necârunt.

Testis est Patriarcha Gradenfis, qui & Aquileiensis, quem Histriâ & dimidiâ parte Venetiæ privaverunt.

Testes sunt iterum duodecim Canonici Aquileienses, quos parum fuit multis opulentis Castellis & oppidis, quæ possidebant, simul spoliâsse cum vita, nisi pro memoria tanti sacrilegij duodecim porcos pingues abrafo collo die Jovis ante Quadragesimam singulis annis in arena populo spectante gladiatoribus confodiendos objicerent. O festum sceleratorum truculentum.

Testis est Rex Ungariæ, cujus propè trecentas insulas, decem civitates Episcopales, duas Provincias Dalmatiam, ac Liburniam, tot portus, quingenta circiter millia passuum maritimi litoris occupârunt.

Veneti decem urbes Episcopales Regno Ungariæ detraxerunt.

Testis est Imperator Constantinopolitanus multique proceres ejus, & finitimi Itali, Carrarienses, Scalenses, Mantuani, Ferrarienses, & Mediolani Duces, quorum alios magnis urbibus, Insulis ac Provincijs; alios

Nnnn 2

dimidiâ

dimidiâ parte, alios omnibus bonis, alios etiam vitâ multârunt, nullam habentes jure cauſam, niſi dominandi ambitionem.

Teſtes ſunt Germani Reges, Imperatores Romanorum anteceſſores tui, Rex Maximilianus, quos Patavio, Vincentiâ, Veronâque deſecerunt.

Teſtes ſunt & Auſtriæ Duces, quos Tarviſio, Felſtro, Concordiâ, Utino, Tergeſto, Coricia, & omni poſſeſſione Italiæ penitus expulerunt, & conantem te ad Imperatoriâ Coronam Romam proficiſci per annos jam quatuor & viginti armis retinuerunt.

Veneti Ra-
vennam &
alia plura
Eccleſiæ
Romanæ
dolose de-
traxerunt.

Teſtis eſt denique Romanus Pontifex & ipſe ſanctus Petrus Apoſto-
lus, qui ne ſe cæteris vicinis pulchriorem putaret, Forum Livium, Forum
Cornelium, Faventiam, Ariminum ſimul atque Ravennam dolo, fraude,
ſed nullo jure abſtulerunt. Et ut Regno Siciliae potirentur, quinque urbes
in Apulia Salentinisſque in laboribus Regum Neapoleos interceperunt,
inter quas Hydruntum & Brundisium celeberrimo portu fuere princi-
paliora. Quâ denique arte, quibus dolis & fraudibus Piſam uſurpaverint,
ut per eam alterum Italiæ latus inferi maris affligerent, Florentiamque
paulatim attererent, Genuam ad primos motus cum una ex factionibus
ingrederentur: ac deinde Siciliam, Corſicam, Sardiniam, Baleares,
Narbonenſem provinciam, omniâque littora Hiſpaniæ uſque ad fretum
Herculeum claſſibus percurrerent, fatigaretent, infeſtarent, affligerentque.

Veneti ſin-
gulis mare
deſpondent
ſibi annis
per annu-
lum.

Quanta verò ſit Venetorum arrogantia, ſuperſticio, & levitatis ma-
niſeſtâ fatuitas, ex eo patet, quòd ſe maris dominos gloriantes, & ſive
marici Thetydis ſunt, ſive uxores Neptuni, ſingulis annis illud ſibi deſpon-
dent annulo injecto aureo. Arrogantia nunquam prius audita, Elementa
deſpondere. Romani homines quondam ſapientiſſimi tres urbes tantæ
potentiæ, quòd pondus Imperij ſuſtinere potuiſſent, propter tria maxima
vitia delatas eſſe voluerunt: Carthaginem propter perfidiam, Capuam
propter ſuperbiam, & Corinthum propter avaritiam. Quæ crimina
qualiter ſint in Venetianis, diligenter attendite, ut hæc & multa alia, quæ
vix in ſingulis reperiuntur, huic uni civitati propria vitia ſint & peculia-
ria, factores, ſartoresſque ſclerum, inventorſque, ac novarum artifices
machinarum; quorum cellæ ac meatus corporis nihil aliud ſunt, quam
ſpiramenta prodigionum. Nemo cum eis mercatur, quem ad extremum
ad lacrimas non cogant. Nullum bellum à multis ſæculis inter Chriſtia-
nos geſtum eſt, cujus ipſi auctores non extiterint. Nemo Venetias diver-
tit, licet ſit acutus, ſit circumſpectus, ſit ſapiens, qui non decipiatur, aut
aliquâ fucatâ merce, aut falſâ gemmâ circumveniatur, aut à publicanis
ſyngrapham non accipiat, aut exploratorum in numero ſit. Denique eſt
ſemper mala crux: quæ deprehenſos miſeros torqueat excrucietque: nec
habet inter eos perfidia modum, nec locum æquitas.

Veneti Ca-
puanorum
exemplo
ſuperbiſſi-
mi contem-
nunt om-
nes.

Et quæ poteſt oratio par inveniri ſuperbiæ? Hi ſunt homines, qui
ajunt apud ſe natam nobilitatem eſſe; qui ſoli divites ac modeſti, ſoli
ſapientes ſibi videntur eſſe in oculis ſuis; nos autem, qui non ut dracones
erecto pectore tumidi & elatâ cervice incedimus purpurati, qui multa
millia non cuſtodimus in arca; ſermonem in digicis non conſtituimus;
argentea fercula non comedimus, eis barbari ſumus, intemperantes,
ebrij, dementes ac veſani. Principes autem omnes uno vocabulo tyranni,
hominum mendicabula cenſentur ab eis. Nos odijunt, nos contemnunt,
nos

nos sumus illis materia ad ridendum uberrima: nos Galli multum, sed certè vos Germani non longè minus: nam quæ nuptiæ, quæ comædia, aut fabula Venetijs unquam acta fuit, in qua primarum partium Germanus homo non fuerit introductus? vestri mores, sermo, victus, habitus, incessus per mimos, & histriones repræsentatus ridere & gaudere Venetianos facit. exultare quoque, triumphare, ac gestire. Tanta est eorum superbia, tantus Germanorum contemptus ac irrisio, quasi non sint homines, sed monstra, vel bruta sine ratione omnes, quicunque nascuntur extra Venetiam.

De avaritia Venetorum profundissima melius est tacere, quam parum loqui. Hoc tamen unum non silebo, quòd cum Germania liberam & immunem à tributo se esse putat (sicut & esse debet) cum armis adhuc non potuerint astutissimi sophistæ, benè invenerunt sibi artem, quâ sibi tributariam fecerunt. Locant enim mercatoribus vestris domum (lofundico de Todeschi) triginta supra centum ducatis in singulos dies: non dico singulis annis, quod quidem satis esset, sed dico singulis diebus. Quæ quidem summa facit annuè florenorum Rhenensium paulo minus sexaginta millia. Hoc tributum penditis, ô Germani, singulis annis Venetorum insatiabili avaritiæ, quam orbis non satiaret.

Ad memoriam reducite Principes, quæ vel quanta vobis ac militibus vestris contra fidem intulerint mala, & auribus obturatis nolite voces exaudire perfidorum. Ecce post tanta in rem vestram publicam perfidorum scelera commissa, quomodo nesciunt, audèntque lugubri veste, torto collo, flebilibus oculis, summissâque voce pacem postulare, qui superioribus diebus deprehensi sunt cum scalis & exercitu magno sub manibus Veronensibus, ut urbem noctu invaderent, præsidia nostra jugularent? Et nunc audent dicere, vultis ô Principes Venetiam alterum Italiae oculum effodere penitusque delere? Non est tam clementium Principum, illas ædes admirandas velle subvertere, quæ quanquam ex ruinis & trophæis Romanorum & Græcorum, multarumque urbium vetustate constant, tamen quoniam sensu carent, nec aliquid commiserunt mali, non sunt dignæ tantorum Principum irâ. Clamant nunc Venetiani superbiâ contumeliosi & pertinaces, quid fecimus? quid commeruimus? O perfidi quid, nisi penitus extingui commeruistis? Jam petitis pacem, qui fidem nunquam servare didicistis. At non ita dicebatis ante biennium, quando alpes transgressi Danubium atque Viennam Austriae civitatem infestis signis petere statuistis. Bononiam, Ticinum, & Mediolanum, superiore anno ante finem mensis Maij in vestram potestatem venturas fore jactabatis; quando Romanum Pontificem Maximum parvum Capellanum, & minimum vos ministrum altaris facturos predicabatis, & Regem Gallorum Venetias catenatum trahere nitebamini: & Cæsarem Augustum deformissimis picturis, atque inhonestissimis comædijs & spectaculis ignominiosissimè referebatis cum titulo & causa: Hic est Maximilianus Augustus Imperator Romanorum. Detestanda Venetorum superbia!

Viri non estis ô Germani, Cæsareo animo tuo solito Maximiliano amplius non es Cæsar, si potestis tolerare has rapaces Harpyas, has venenosissimas aspidas, tam varias, tam versipelles Circes, tam sanguinarias

Nunn 3

Tigrides,

Venetii Corinthiorum exemplo sunt avarissimi & insatiabiles.

Venetii etiam victi manent in superbia, quam cum lacte hauserunt.

Venetii superati, victi & confusi pacem petunt à Maximiliano.

Venetii Harpyæ sunt rapaces. Maxima Cæsareæ contemptores.

Tigrides, sanctissima Imperatoria Majestatis vestrae calumniatrices, nomini Germano infestissimas, infensissimasque amplius dominari, & in Christianos exercere tyrannidem.

Supereff, ut quae Veneti contra & adversum Christianos, contra Religionem, imò contra Deum ipsum commiserunt, pauca subjiciamus; quidquid enim habent, alienis calamitatibus adepti sunt. Quotiens denique Cruciata, id est, devota Christianorum conjunctio in Turcos tentata est, toties à Venetis interrupta, praecipue sub Pio Papa II. qui paratis omnibus, ubi sensit sanctissimam expeditionem artibus Veneticis dissolutam, vir acris ingenij, Christianae Religionis devotissimus cultor, ex animi dolore nimio interijt.

Veneti Rhodianis obsessis à Turcis auxiliari contempserunt.

Rhodus terram marique periculossimam obsidione premebatur à Turcis, quam cymbam, aut scapham in auxilium Veneti miserunt? Certè nisi Genuenses Religiosam pietate Rhodianis misissent auxilia, sicut Constantinopolim Venetorum perfidia, ita & Rhodus in deditionem Turcorum sine dubio devenisset. Historia cunctis est nota, quemadmodum Veneti pluribus annis, vario temeritatis ingenio tentaverint, si quovis modo per fas, sive per nefas Constantinopolim suo potuissent subjugare dominio. Quod ubi vidissent se tantae urbis potiendae nullam posse invenire facultatem, Turcis maluerunt, quam Christianis esse captam.

Veneti Constantinopolim Turcis prodiderunt.

Enimverò cum Turcus in manu suorum gravissima, sicut dictum est superius, anno Christianorum MCCCCLIII. Constantinopolim terram marique durissimè oppugnaret, & classis Venetorum otiosa resideret in proximo, Constantinus Palaeologus Imperator Graecorum obsessus per nuntios occultos, lachrimabiles deprecationes Venetae classis Praefecto misit, obsecrans illum per Deum, qui sedem Patriarchalem constituit, per Virginem quoque Deiparentem, cujus nomini ipsa civitas fuerat consecrata, ut ultimo Regni Orientalis excidio subveniret. & ex tanta Venetorum classe vel duas in subsidium naves transmitteret. Sed ò inveterata fraus piscatorum?

Respondit nuntio Imperatoris Venetianorum Praefectus; non esse moris Venetorum aliena defendere, proinde si se ac urbem dederent (hoc est, si Venetis se submiserint) cum tota classe venturum, ac obsidionem soluturum: adjecit denique, se commiserari tam durae Christianorum calamitati. sed ab senatu tale habere mandatum, quod sine periculo capitis nullà ratione transgredi posset.

Veneti spolia Constantinopolitano- rum coemerunt à Turcis.

Interim Constantinopolis capitur, & crudelissimè diripitur, si unquam civitas direpta fuit, ita ut gemitus cadentium Christianorum & mulierum ejulatus è Veneta classe perfectè exaudiretur. At jam Venetiani spe potiendae urbis amisâ, spolia civitatis & praedam à Turcis coemerunt, & plenis navibus Venecias remigârunt, reliquias Romani Imperij secum, ut perfidissimi deportantes. O perditissimi hominum Venetiani! quomodo tam insignem civitatem in manus hostium Crucis Christi devenire passis estis, quam facillimè liberare potuissetis? O Lamijs, imò demonibus crudeliores, qui tot millia Christianorum, tot Monachos, tot Sacerdotes, tot Virgines, tot mulieres, tot senes, tot juvenes, tot parvulos & innocentes perire crudelissimè gladio impiorum maluistis, quam salvare!

Quot

Quot præterea Proceres, quot civitates Thraciæ, Macedoniæ, Græciæ, Illyridique fidei Veneticæ (ac si dicerem perfidiæ Punicæ) se tradiderunt, quos omnes aut præcipitaverunt, aut Turcis vendiderunt! clamabant illi miseri cum, Turcis venderentur: ita Veneti! Christiani sanguinis mercatores. ô Christianæ religionis desertores & proditores, quàm impiè perfidissimèque nos tradidistis!

Et quo sermone, quibus verbis, ô Hierosolyma, & tu Judæa sanctissima Terra, quove dicendi ordine vos deslebo! Nolo amplius mihi credi, res jam est annalibus memorata. Credatis Blondo Historiographo ab omnibus approbato. Fama quondam erat Saladinum Ægyptiorum Regem Hierosolymam obsidere (nunquam Religio nostra caruit defensoribus, quanquam nunc ita Principes delicati sunt, ut si limites Regni sui quamvis exiguos usque pervenerint, expeditionem Orientalem se fecisse arbitrentur.) Ad hanc famam multi Proceres Venetias cum magnis copijs armorum convenerunt pro fide Christiana & sancta terra mori parati, postulantes à Veneticis in Syriam navibus pro mercede transduci.

Veneti acceptâ mercede ventos contrarios simulaverunt, in Dalmatiâque peregrinos exposuerunt, & eorum operâ usi sunt ad Jaderam, & alias Civitates, quæ rebellaverant à Venetis, recipiendas. Interim Hierosolyma capitur à Saladino Ægyptiorum, non quidem Christianorum negligentia, ut plerique arbitrabantur, sed dolo & prodicione Venetorum. Quis hic non vociferaret, excandesceret, ingemisceretque! O venenati Veneti, quantam calamitatem vestra induxit perfidia Christianitati? Pisani quandiu floruerunt, & Genueses, omni tempore Christianis in Oriente laborantibus, suis Classibus subvenerunt. At Venetiani semper infidi ac fraudulentissimi, semper impij & crudeles, omnes Christianorum necessitates tumidi contempserunt.

Hic multa prætereo de Sophi Persarum Rege moderno, qui maximum cum Turcis bellum gerit, cujus oratores ad Germaniæ Principes missi pro impetrando ab ista parte bellico apparatu Christianorum contra Turcos, cum pervenissent navigio ad perfidos Veneticos, retrocedere infecto Legationis suæ officio compulsi sunt. Fuisset tum facilè Christianis Constantinopolim, cum toto Græcorum imperio seu Orientis recuperare, si Venetis innata perfidia non obstidisset. Nam Sophi cum innumerabili multitudine Persidem egressus, Turcum impugnabat, contra quem si Christiani ab Occidente processissent, sicut ille ab Oriente, fuisset omnino deletus.

Omitto longè plura de Emmanuele Rege Lusitanorum & Portugalsium, qui cum à tergo Lybiæ in mare rubrum classes miserit jam multas, & Ægypti, Arabiæ, Perfidis, Caramaniæ, Indiæ, ac Taprobaniæ fines populatus fuerit, magno à Venetis odio habitus est, quod eos in societatem illius commercij recipere noluit, ob eamque causam fabros, materiam, & arma Saladino Ægyptiorum Tyranno miserunt, ut ædificatâ & instructâ classe Portugalsensibus à tantis incæptis submoveret. Operfidia! ô infatiabilis avaritia Venetorum! quorum tanta est invidia, & crudelis ambitio, ut infidelibus arma ministrent contra Christianos. Transeo, quæ in Cypro, in Creta, in Ponto, in Peloponneso, & in omnibus Cycladibus adversum Christianos perpetrârunt mala, ne prolixitas tedium parturiant.

Hydrun-

Venetorum
perfidiâ
Hierosolem
à Saracenis
capta est.

Veneti
Christianis
obstidit à
Turcis
nunquam
subvenerunt.

Veneti
contra fideles
auxilia
præstitere
runt infidelibus.

Veneti Hydruntum cum potuissent falvare, contemperunt.

Hydruntum civitas eſt Salentinorum extremis in oris Italiae, quam Turci, ut diximus anno Chriſtianorum LXXX. ſupra CCCC. atque M. graviffimâ obſidione terrâ marique adorti ſunt, illâque Italiae Regionem, quæ certè & magna & fertiſſima eſt, ad Garganos uſque montes totam flammis exurebant, & jam non Regno Siciliae tantum, ſed Romæ ſanctuario Dei, ſed Italiae, totique Chriſtianitati timebamus. Quis tum Chriſtianorum non ingemuit? Quis opem non tulit? Cum ab Ungaris, ab extremo Septentrione atque ab Occidente undique auxilia conveniſſent, & non ſolum Principes & urbium cives, ſed etiam familiae Fratrum Mendicantium ſubſidia præſtarent; ſoli Venetiani, qui tunc Claſſem paratiſſimam inſtructiſſimâque in anchoris Corcyrae tenebant, qui ſoli obſidionem ſolvere potuiſſent, ſoli ſpectatores, non auxiliares eſſe maluerunt. Quid auxiliares dico? Imò proditores nefandiſſimi innocentium Chriſtianorum extiterunt.

Venetis auctoribus Turci pluri- ma mala intulere Chriſtianiſ.

Cum enim ſimulatas gererent cum Ferdinando Rege Neapolitano propter Alphonſum ejus filium, qui tunc Hetruriam bello vexabat, timentes ne major fieret, cum ipſi non poſſent, per Turcos ſuas injurias ulciſci maluerunt, atque ita ſpurciſſimam gentem Turcorum in Italiam à ſuis cervicibus in Chriſtianos concitârunt.

Recordamini temporis illius, cum ab omnibus ferè Chriſtianiſ laboratum eſt, & moras Turci Regis vix obtinuimus, ut deditionem Hydruntum facerent. Quot millia Chriſtianorum tunc manibus Turcorum trucidata ſunt, quantum Chriſtiani ſanguinis fuſum; quot nobiles matronæ, quot virgines, quot pueri in miſeram ſervitutem rapti ſunt, quorum alij adhuc Turcis (fide abnegatâ) ſerviunt. Alios ego vidi, qui cum jure poſtliminiij reverſi eſſent, vix à parentibus poterant recognoſci. Non memini Chriſtianos majorem cladem pertuliſſe, ô Venetiani, quam vobis auctoribus perpeſſi ſunt. Sed hi homines oblitum ſunt, non tamen Deus tantæ prodicionis ultor oblivifcetur. Sanguis clamat ſuper vos, & ſuper filios veſtros ante tribunal juſti Judicis Dei noſtri Jeſu Chriſti.

Veneti plus nocuerunt Chriſtianiſ tati prodicione, quam Turci.

Vos ô Veneti proditores, non Turci, ſanguinem illum effudiſtiſ, tempus erit, quo vos illorum cædes (atque utinam non cum veſtris Venetijs) veſtro ſanguine rependatiſ. Quis non omni odio, omni ſupplicio Venetos exiſtimet dignos? Sed hæc magno, forti ac vehementi Oratore foret opus, aut aliquo illorum è numero, qui pleni Spiritu Sancto ad populum concionari ſolent. Qui ſi aſeſſet, quantas lachrimas, quantum indignationem excitaret auditorum omnium contra Venetos propter eorum ſuperbiam, avaritiam, ambitionem, crudelitatem, corruptelas, furta, rapinas, oppreſſiones, ſacrilegia, prodiciones, immanitates, impietates, ac ſclerum immanitatem!

Veneti malis artibus locupletes facti ſunt.

Jam enim Venetiani tam indomabiles facti ſunt, ut cum 4. potentiſſimis Chriſtianorum Principibus de ſumma rerum auferint decertare, & ne victi quidem quieſcere poſſunt. Qui expilando, ſubordinando, & corrodendo magnum ex vicinorum urbibus Imperium ſibi conſlavère; qui omne aurum, argentum, gemmas, vaſa, ſigna, tabulas, & quidquid pulchri, quidquid pretioſi in toto terrarum orbe reperiri potuit; id totum malis artibus Venetias comportârunt, & congeſſerunt. Qui mare ac terras intercludentes, mercatores cum mercibus intercipientes, Navarchos cum

cum navibus demergentes, venenando, necando, excruciendo, omnia cruore, omnia lachrimis & funeribus compleverunt. Omnia gabelis, dacijs. & portarijs tyrannicâ servitute fœdârunt, subdiderunt, & nimium aggravârunt. Manus sacrilegas in sacrosanctos Domini Sacerdotes miserunt, torquendo eos sine reverentia dignitatis: bona Ecclesiæ Deo dicata prophanârunt: sanctum Christi Vicarium Pontificem Romanum, ut vile mancipium contempserunt; per vulnera & mortes fidelium, & per commoda eorum privata sive propria Christianam Religionem ad has exiguas Europæ angustias, ac latebras deductam penè subverterunt; ut cum Turcorum impijssimo Rege tacite conspirâsse, ac partiti esse videantur, ut scilicet ille Orientali, ipsi autem Occidentali tandem soli poriantur Imperio.

Sunt Venetiani extinctores & inimici nobilitatis, contemptores Principum, direptores & incendiarij urbium, spoliatores Provinciarum, hostes sacrorum, depopulatores Reipublicæ Christianæ, Osiores Cleri, labes & pernicijs humani generis, cum prò pudor neque Turci sint, neque verè Christiani. Utinam aut veri Christiani fuissent, aut veri Turci; nam si veri Christiani fuissent, & Hierosolymam & Constantinopolim, & totum Orientem, ut quondam, etiam hodie Christiani possiderent: aut si veri Turci fuissent, nunquam passi fuisset tam malas herbas omni aconito pestilenciores in nostris penetralibus, in nostris visceribus, ac intestinis tam altè radices ponere, quin eos funditus extirpatos facto agmine ultra portas Caspias rejecissemus. Nunc autem cum & mali sint Turci, & peiores Christiani, atq; modò cum ambobus bella gerant, modò cum utroque societatem simulent, nunc harum, nunc illarum partium nemini sunt fidi, nemini amici, nemini turò fidentes, Religionem Christianam ad parvas Europæ angustias, & penè destructam, sicut diximus, mancam debilem concluderunt, & quæ audistis mala fecerunt.

Siccine dormitis ô Germani Principes! parumper expectate, & dum vos consultationibus vacantes differtis negotium, Veneti nocturnis scalis Veronam aggredientur. Vos potentiâ magni, vos armis inclyti, vos denique viribus & fortitudine cunctis nationibus metuendi, tantam ignominiam contra majorum vestrorum consuetudinem tolerabitis? quos vix ignavi & umbratiles, vix mulierculæ (medius fidius) tolerare possent. O si nunc viverent illi Cimbri, ac Teutones bellicosissimi, qui cum Mario de orbis imperio dimicaverunt, & illi, qui cum Julio Cæsare, cum Trajano, cum Antonino, cum Fulvio, cum Severo, cum Constantio, & cum alijs pluribus Imperatoribus tot bella gesserunt. Illi quoque Teutones sive Germani, qui Quintilium Varum Romanum Consulem cum tot legionibus occiderunt. Et illi Germani Saxones, qui Britanniam, quæ nunc est Anglia, Scotiam, Hiberniam, Orcades, Galliam, Franciam, Hispaniam, Wandaliciam, Longobardiam, magnam Italiæ partem, tot bellis devictas suo dominio potenter subesse compulerunt.

O vos Germani Principes & proceres, penes quos Imperium est non solum Romanorum, sed totius quoque orbis jure tam divino, quam humano, cur tantundem à virtute degeneratis avorum? cur non prætis contra hos Christianæ Religionis inimicos, hostes, & destructores? Cur non præfertis victrices aquilas, & reliqui Christiani vos sequerentur con-

Veneti nec veri sunt Christiani, nec Turci veri, sed peiores utriusque.

In Venetorum perniciosum Orationem Gallus exhortatur Principes.

Venetos monet primum delendos, postea Turcos, ut hostes fidei utroque,

O o o o

tra

tra Venetos primum, qui ſunt ſeges & materia tantorum malorum, ac deinde adverſus ipſos ſpurciſſimos, immaniſſimoſque nominis Chriſtiani hoſtes, inimicos & perſecutores Turcos. Venetianam, precor, ô Proceres, dejicere peſtiferam molem properate: perfringite, oro, Chriſtianaſque ſalutis obſtaculum: obſtruite hanc peſtilentiſſimam Mephiticam, ſentinam, præcipitium, & ſcaturiginem omnium vitiſſimorum: vindicate & vos & orbem Chriſtianum in libertatem: ſolvite vos à tanto metu perſidorum: eradicare genus improbum, quando & tempus vos juvat, & fortuna, Tuti eſſe non poteritis, quandiu ſub tyrannide Venetorum manent Hiſtria, Liburnia, Dalmacia, Corcyra, Cephalenia, Zacynthus, Creta ſimul & Cyprus. Patefacite iſtas execrabiles, ac diras portas Venetianas, quæ tam diu Chriſtianos adverſus infideles progredi laborantes continuerunt: poſtea Deo auctore aperto Marte majoribus auſpicijs Turcos aggreſſuri.

Venetorum hoſtis Orator iſte maximus fuit oratione teſtante.

His & multis alijs memoratus Orator Gallus in Venetianos fulmina ſui detorqueus ſermonis, maximo quidem enitebatur ſtudio, ſicuti manifeſtè patet, omnibus illos reddere odioſos, & Principum armis contereſſendos. Quod quidem non tam ſua ſponte, quàm Regis Gallorum Ludovici juſſu, à quo fuerat miſſus, feciſſe putandus eſt. Sic enim in orationis ſue principio dicit: *Ego qui multos defendere, ledere neminem conſuevi, in his anguſtias deductus ſum, ut aut ab officio legationis mihi ſit recedendum, aut de improbitatibus, de dolis, de malè meritis Venetorum neceſſario (non ſine magno dolore) mihi ſit dicendum. Quod ſi aliquorum aures offenduntur, debetis id neceſſitati temporis, ac malignitati illorum, non meæ conſuetudini tribuere: quanquam videor in propoſito deſenſionis propemodum perſeverare; nam cum Venetos accuſo, defendo infinitos mortales: Italiam totam, multasque alias provincias, à quorum faucibus in libertatem revocanda ſunt. Defendo Chriſtianos Orientales, quos ad manus Turcorum venire, ac in morem pecudum maſtari permittunt Venetiani. Defendo etiam Romam, ad quam ſubvertendam (ut ipſi ſua deſideria conſequantur) vocare Turcos, & quaſi porrigere manus videntur. Innocentes defendo, cum impios ne creſcant, dico ſupprimendos.*

Veneti pacem fraudibus quaerunt, dolum tamen continuant.

Anno item prænotato, cum Venetiani poſt multa incommoda & damna æſtate præteritâ, ut diximus, accepta, poſt neces ſuorum & varias direptiones urbium, jam inciperent deſperare; quippe qui tot potentiſſimis Principibus non erant viribus æquales, arcanum inter ſe habuerunt conſilium, ſi pacem à Cæſare Maximiliano poſſent impetrare. Miſerunt ergo Legatos & Oratores ſuos verſus Germaniam, quibus ut lentè potiùs quam feſtinanter incederent, præceperunt: eo quòd nihilominus interea contra Regem Maximilianum conſuetas molirentur inſidias. Statuerunt enim quaſdam urbes illius ditionis machinis & ſcalis tentare nocturnis: quibus captis nuntios ſeu Oratores haud procul exiſtentes revocare poſſent: ſi verò non caperent, in itinere jam conſtitutos, quaſi neſcios inſidiarum procedere ulterius juberent. Sed fraude patefactâ, qui pacem mentibus poſtulabant fucatis, non impetrârunt, ſed majorem Cæſaris & Germaniæ Galliæque Principum indignationem meruerunt.

Veneti dolo, igne, & veneno multa in Maximilianum tentarunt.

Annus jam ſextus volvitur, ex quo bellum Imperiale contra Venetos capit, & nec hodie quidem finis eſt. Quot fraudes, quot dolos, quot inſidias igne, ferro, veneno interea contra Maximilianum Regem & quosdam Principes ejus Venetiana tenta verit perſidia, & mihi narrare difficile

cile est, & credere posteritati multo difficilius. Mercede corruptos miserunt plures incendiarios per totam Austriam, Carinthiam, & ceteras provincias illis adjacentes, alios in habitu Fratrum Mendicantium, alios verò in habitu peregrinorum seu pauperum, qui domibus ignem supponerent: oppida, villas, castella & urbes quotquot possent occultè concremarent. Qui separatim incedentes oppida plura & villas per nominatas Regiones tantà subtilitate malarum artium, tam secretè, tamque occultè, quod mirum fuit, incenderunt, ut nemo tanti sceleris auctores scire potuerit. Postremò tandem Deo sic ordinante capti sunt eorum aliqui, postique ad torturam, rem omnem aperuerunt, Venetorum confessi subordinatione hæc fieri: qui non minus quinquaginta, si non plures, in Germaniam occultos atque secretos destinârunt incendiarios pretio conductos.

Anno igitur præsignato considerantes Venetiani, quòd pacem pro suo arbitrio & inordinata voluntate impetrare non possent, ut Regem viribus redderent infirmiore, Romani Pontificis gratiam (quam certè nunquam meruerunt) precibus pulsare aggrediuntur. Nam, ut sæpè diximus, Papa Julius secundus, Rex quoque Gallorum Ludovicus, & Arragoniæ Rex Ferdinandus cum Maximiliano Germanorum Rege sub amicitia legibus in unum confœderati, bellum contra Venetos commune duxerunt. Nec dubium fuit, si pactum inter se quatuor hi Principes fœdus inviolatum & integrum, sicuti juraverant, usque in hunc diem servassent; jam Venetiani, aut penitus essent deleti, aut humillimam in deditionem sub Imperij potestate coacti.

Fortiter quidem caperunt, & mutuò se cohortabantur in perniciem Venetorum, sed forsitan Omnipotenti Deo non placuit, ut innocens periret cum nocente. Nec dubium mihi esse debuit, quin Venetijs, & in locis Venetianorum dominio subiectis, hodie sint multa millia hominum, quorum Deo sit grata devotio, & integra sine crimine vita. Plura Senatus Venetiani dixit Orator mala: sed bona cuncta præterijt. Julius Papa magnum contra Venetos in campis tenebat exercitum, cui & ipse personaliter multis diebus, ut director supremus interfuit, & Venetianos non mediocriter tribulavit. Qui ubi viderunt se quatuor supradictis maximis Christianorum Principibus diutius non posse resistere: missis ad Papam, sicut dictum est, oratoribus, veniam commissorum postulant, & in gratiam ab eo recepti sunt. Nec aliter Christi Vicarium decuit, qui humiliatis parcere, superbientes ut sanentur, debet humiliare. Ab illo die Pontifex à persecutione destitit Venetorum.

Eodem anno Wilhelmus Landgravius Hassiorum, filius quondam Ludovici Landgravij Hassiæ Comitisque in Katzenelenbogen, in Ziegenheim, & Nidde, mortuo Fratre suo Wilhelmo juniore, ut anno diximus præcedente, à vinculis dimissus est anno quinto decimo captivitatis suæ. Eius detentionis historiam breviter faciemus manifestam. Henricus olim Hassiorum Landgravius frater Hermannii Archiepiscopi Coloniensis, moriens duos reliquit filios, Wilhelmum & Ludovicum. Wilhelmus duas habuit uxores, quarum ultima fuit Elisabeth filia, ut supra dictum est, Philippi Comitiss Palatini: qui tamen sine liberis moriens Principatum suum omnem Germani filijs dereliquit. Erant autem duo filij

O O O O 2

Ludovici

Veneti contempti à Cæsare Papam in suas trahunt partes.

Veneti graviter à quatuor sunt Principibus bello attriti.

Wilhelmus Hassiorum Landgravius à custodia dimittitur.

Ludovici uniuſque nominis ambo Wilhelmi, quorum maior natu ratio-
nis uſu deficiens Germano Principatum conceſſit inferiori, aſſignatâ ſibi
portione annuâ, unde cum uxore viveret ac liberis. Verùm quia pericu-
loſè interdum furebat. ne læderet vel ſe vel alios, juſſu Maximiliani Regis
cuſtodiaè honeſtæ fuerat mancipatus.

Homo ſa-
cilegus in
Marchia
Branden-
burgenſi
Sacramen-
tum fura-
tur.

Anno prænotato, ſextâ die menſis Februarij, quæ fuit quarta feria
poſt feſtum Purificationis ſemper Intactæ Virginis Mariæ, ſimul & Mar-
tyrio ſanctæ Dorotheæ ſolemnis, in ipſa nocte circa horam undecimam,
homo quidam ſacrilegus nomine Paulus From, patriâ Pomeranus, incola
Pernaugienſis oppidi ſub ditione Joachim Marchionis Brandenburgienſis
ſacri Imperij Principis Electoris, in villa, quæ vocatur Knobloch Duce-
ceſis Brandenburgienſis, Eccleſiam furtivè intravit, Ciborium perſegit,
pyxidem deauratam cum duabus hoſtijs conſecratis, alterâ majore, mi-
nore alterâ cum ejus monſtrali cupreo ſimiliter deaurato furatus eſt, &
ſecum venalia deportavit. exiſtimans quæ abſtulerat, eſſe argentea.

Sequente die circa horam octavam, cum iter ageret verſus oppidum
Spandavv Marchionis memorati (quod duobus ferme ab Urſulo diſtat
milliaribus) ſuper lapidem unum in via, non longè à Stackor quaſi ſati-
gatus reſedit. furtum extraxit, pretium mercator truculentus ſecum aſti-
mavit. Cùmque vidiffet in pyxide ſacras Dominici corporis hoſtijs, ex-
palluit: & ignarus quid faceret, alteram deglutivit indignus: alteram verbò
in ſinum abſcondit. Confeſtim irruit in eum horror Domini, & uſque
adeò tenebræ ac mentis hebetudo miſerum inſaſerunt, quòd longam
horam ſedens ſtupidus & cæcus nuſquam progredi potuit; ſed contempſit
infelix monentem ſe miſericordiam Dei: nec intellexit, quemadmodum
Apoſtolus Paulus ita fuit illuſtratus; quia mox panituit cæcatus.

Dominici
Corporis
Sacramen-
tum Judæo
in Spandavv
venditur.

Surrexit tandem permittente Deo, & lumen corporale recipiens
miſerabilis homo corde permansit cæcus: veniènsque in Spandavv pro-
ximum ad quendam Judæum nomine Salomonem, vaſcula, quæ furatus
erat, ſacræ rei, venalia expoſuit. Cui Judæus: *Majus aliquid in his veſti-
quod ſi attuliſſes mihi, forſitan compararem.* Mox ſacrilegus alteram de ſinu
extrahens hoſtiam, dixit: *Ecce quod quaeris in promptu eſt.* Cui Judæus: *Pro
quanto, inquit, dabis mihi hunc Deum tuum?* At ille reſpondit: *Pro ſedecim
groſſis Marchionis, quorum triginta duo faciunt unum Rhenenſem florenum.*
Cui mox quinque groſſos Judæus propoſuit: quos perfidus mercator
accipere contemnens, adhuc quatuor appoſuit: & ſacroſanctum Corpus
Domini & Salvatoris noſtri pro novem groſſis monetæ jam memoratæ ab
impio comparavit.

Dominici
Sacramenti
impius ven-
ditor à ju-
dicibus ca-
ptus eſt.

Hâc ſcleratiſſimâ venditione peractâ, impius ille mercator ad
oppidum Pernaav cum vaſculis Sacramentalibus revertitur: quibus in
domo ſua latentè abſconſis, in terram Wendorum, quæ parum diſtat,
Marchiæ contiguam profectus eſt. Jam enim ſuſpicio maleficij perpetrati
de ipſo yehemens in populo fuit exorta: propterea metuens comprehen-
di, aviſatus eſt. Sed diu manere latens apud Wendos non potuit, quem ad
pœnam divina juſticia vocavit. Igitur contemptis aviſationibus & æſti-
matione populorum, quibus ſe novit ſuſpectum, ad Pernaav denuò regres-
ſus, portatile ſive monſtrale per murum nocturnis in tenebris de domo
ſua extra oppidum projecit, quod ordinatione Divinâ in arborem cadens
ſic

Hic hærendo in ramis permansit. Manè contigit à casu Burgi transire magistrum, qui viso in arbore monstratili hominem capi mandavit suspectum: qui statim ut captus fuit, sine tortura omnem rei seriem confessus est.

Impiissimus autem Judæus post discessum crudelissimi traditoris Hostiam Dominici Corporis super mensam nudam exposuit: atque pugione sæpius vibrato illam transforare magnis conatibus laboravit. Sed inter tot verbera totque punctiones Hostia Deo volente permansit integra: nec potuit eam Judaica perforare invidia. Concitatus postremò vehementer in iram Judæus, inter multa blasphemiarum verba sic dixit furens & spirans in corpus Dominicum: *Si tu Christianorum es Deus, tunc manifestare in nomine mille demoniorum, & ostende te.* Confestim in tres partes hostia divisa est, quemadmodum in altari dividi solet à celebrante: cujus fractura per circumferentiam sanguineo rutilabat colore. Quo viso Judæus infelix est territus: sed ad penitentiam minimè compunctus; induraverat enim perfidia cor ejus: unde ad miracula quidem Dei terreri citius potuit, quàm converti. Post hæc particulas ipsas panniculo involutas in marsupium seu peram deposuit, & secum per mensis spatium portavit.

Convenerant autem inter se Salomon iste Judæus & alij duo Judæi, videlicet Jacob, qui morabatur in Brandenburg, & Marcus, qui residebat in oppido Stendel, ut quicumque eorum Sacramentum Dominici Corporis quolibet modo, vel ingenio primum consequi posset, ad reliquos duos secretius transmitteret. Unde juxta conditum Salomon sæpe nominatus unam particulam inclusam pyxidi superfigillatæ per filium suum misit ad Jacob in Brandenburg: & aliam ad Marcum in Stendel: tertiam verò particulam apud se retinuit: quam denuo mensæ superpositam pugione transfixit, perfodit, & vulneravit, quousque sanguinis guttulæ visibiliter emanarunt. Cumque nimio pavore consternatus, quid faceret cum ipsa particula, dubius hæsitaret (quippe qui timebat rem prodi miraculo) tentavit eam assumere primò, sed non potuit: deinde projecit eam in aquam, sed nec deleri potuit, nec annihilari, vel corrumpi. Postea in ignem projecit: sed semper & ubique integra permansit. Quidquid fecit, quidquid tentavit, sacrosanctam Dominici Corporis Hostiam annihilare, corrumpere, vel abscondere non potuit.

Postremò cum tempus adesset, quo Judæi pro solemnitate Paschatis azymos conficere panes assolent, perfidissimus Salomon particulam sanctam farinae massæque panaceæ commiscuit: & formatam in modum azymi panis massulam in furnum calidum, ut coqueretur projecit: erat autem furnus calens, sed igne jam extracto, ut fieri solet, tenebrosus. Introspectiens verò post paululum Hebræus, furnum conspexit sine flamma lucidum, & sine lumine, vel igne luminosum. Hoc fuit jam tertium Divinæ operationis miraculum, quod Salomon impiissimus vidit: & mente nihilominus, ut prius fuerat, cæcus permansit. O Judæorum cæca semper & nimium crudelis perfidia, quæ signis & miraculis divinitus quantumlibet, vel magnis, vel insolitis dignanter ostensis, non solum ad considerationem non flectitur, sed signis & beneficijs Dei quotidie magis ingrata & contraria induratur.

Confessus est idem spurcissimus Hebræus, quod binâ vice introspi-

Oooo 3

ciens

Judæus
hostiam sa-
cræ pug-
ione trans-
verberat.

Duas ho-
stie parti-
culas Salo-
mon misit
ad alios
Hebræos.

Judæus
particulam
azymo
commix-
tam misit
in furnum.

ciens elibanum Divinitus illuſtratum, viderit ſupra panem, cui Domini- cum Corpus fuerat involutum, puerulum parvulum, decorum atque pulcherrimum, in longitudine quaſi unius palmæ in ipſa luce Divinitus accenſa ſenſibiliter coruſcantem. Sed quod cæco lumen, quod ſurdo verbum, & quod ſulto parabola, hoc & Salomoni huic Judæo ſigna fue- runt atque miracula; converti noluit, poenitentiam recuſavit. Sine tor- tura conſeſſus eſt ſe hæc viſiſſe miranda, quorum intuitu adeo fuerit per- turbatus, ut penè demens factus ſit. Venditorem Corporis Domini- ci captivum ſcierat, imminere ſibi mortem facinori debitam metuere, & tamen fugere cùm vellet, non potuit: ſed captus mente & corpore in oppido remanſit.

Secunda
hoſtiæ par-
ticula mar-
tyrizatur
in Stendel.

Secundam venerabilis Sacramenti particulam Marcus apud Stendel Judæus, ut dictum eſt, ſibi tranſmiſſam, convocatis quos potuit, Judæis, punitionibus, & varijs blaſphemijs dehoneſtavit: & poſtea Hebræis ad Brunonis Vicum tranſmiſit, vel ut alij dicunt, ad Franckfurt oppidam Cis- Moganum.

Tertiam verò particulam Jacob in Brandenburg Hebræus ſibi dona- tam ſuper menſam pugione crudeliter vulnerabat: & continuo ſangui- nis guttulæ miraculoſè de ſacroſancta particula eruperunt: quæ uſque in præſentem diem conſtant viſibiles. Nam Domino univerſorum Deo volente ad confirmationem hujus miraculi, tam tenaciter menſule ſan- guis adhaſit, quòd nullà potuit lotione deleri. Unde nimium exterritus infelix Judæus, particulam ſanctam ad Oſterburg Hebræo cuidam nomine Meyer inter Judæos non infimo ſanguinolentam tranſmiſit.

Dominici
Corporis
Sacramen-
tum in nu-
ptijs Judæ-
orum blaſ-
phematur.

Eodem tempore memoratus Judæus Meyer filio ſuo Iſaac deſponſavit uxorem: celebratiſque ex more nuptijs, Domini- ci Sacramenti particu- lam inter duas coopertam ſcutellas in lecto jacentem portavit ad ſponſam dicens: *Merito nunc gaudere debes o ſponſa, & ſuper omnes hebræorum te ſponſas honoratam cognoscere, quoniam Deum ad te ſero Chriſtianorum.* Deinde peri- diſſimi canes iterum puncturis & plagis ſanctam Hoſtiæ particulam affe- cerunt: cui & primam dare punitionem Iſaac ſponſus inſauſtus, quaſi pro ſingulari honore juſſus eſt: ferunt poſthæc etiam ipſam particulam, Judæis miſſam ad Brunonis Vicum.

Judæi per
Marchiam
omnes ca-
pti ducun-
tur ad Ber-
lin oppi-
dum.

At verò poſtquam impius ille traditor Chriſti ſupradictus ſolo no- mine Chriſtianus in carcerem fuerat conjeſtus: capti ſunt etiam ſucceſſivè Judæi plures in numero, & apud Urfulum ſive Berlin Joachim Marchio- nis oppidum vinculis publicis mancipati: qui inter multa ſcelera con- feſſi ſunt, quòd intra paucos annos tranſactos vii. Chriſtianorum pueros acubus & puncturis occiderint: exceptumque ſanguinem eorum in uſum ſuum expenderint profanum, & omnino ſuperſtitioſum. Ex his ſeptem pueris maſculis innocentibus unum, prout conſeſſi ſunt, à matre ejus pro- pria villana, & ruſtica pro viginti quatuor groſſis coemerunt: alium pro tribus florenis, atque unum pro decem florenis comparaverunt.

Judæi qua-
draginta
per ſenten-
tiam con-
demnantur
ad ignem.

Anno igitur prænotato, nonâ decimâ die menſis Julij, quæ fuit ſexta feria poſt feſtum diviſionis Apoſtolorum, Joachim Marchio Bran- denburgenſium, Pomeranorum, ac Stettinenſium Dux Rugij Caſſubia- que Princeps & dominus, Nürenbergæ Burgravius, ſacri Imperij ſimul & Germanici Regni Archicamerarius & Princeps Elector Chriſtianæ Reli- gionis

gionis cultor devotissimus, æquitatis & Justitiæ conservator & distributor incorruptibilis. Recognitis Judæorum malè commissis, eos, qui culpabiles fuerunt in præmissis, ad iudicium scabinorum Berlinesium iussit adduci: ubi relectis publicè confessatis, ad ignem sunt per sententiam iudicati, foras oppidum ad locum supplicij ducti, & incendio concremati. Fuerunt eorum, qui perierunt incendio, triginta octo in numero: inter quos principales fuerunt Salomon cum filio, & genero: Meyer similiter cum filio, & genero.

Judæi triginta octo ignibus concremati sunt apud Berlin.

Præter hos triginta octo fuerunt & alij tres, qui baptismi Sacramentum acceperunt: quorum primus Jacob de Brandenburg dictus Georgius cum alio baptizato sequenti die capite truncatus, ut Christianus mortis debitum solvit. Tertius autem quia in Sacramenti deonestatione culpam non habuit, quanquam in alijs sceleribus quibusdam reus haberetur, vitæ perceptâ indulgentiâ multorum precibus Cœnobium Fratrum minorum apud Ursulum intravit.

Traditor verò ille Christianus iniquus, qui Sacramentum Dominici Corporis Judæis vendiderat, post Corporis sui lacerationem ferramentis ignitis, rogo seorsim impositus, juxta scabinorum sententiam in cinerem resolutus est. Et sic denuo Marchia Brandenburgensium Judæis purgata est; remanserant enim in Ursulo captivi non minus sexaginta, qui de præmissis videbantur innoxij: quos omnes memoratus Princeps Joachim cum rebus eorum procul extra Marchiam præcepit abire, ne aut similia tentarent in futurum, aut necem illorum, qui pro demeritis justè fuerunt combusti, aliquo modo injustè vindicarent.

Paulus venditor Sacramenti ferro laceratus ignito, concrematur.

Eodem anno, Fratres Ordinis Beatæ Mariæ semper Virginis de monte Carmelo Capitulum Religionis suæ generale ad Festum Pentecostes in Civitate Neapolitana juxta morem celebrârunt. Post finem verò Capituli cum singuli ad sua iter direxissent, Provincialis, Priores, & Fratres de Insula Sicilia (in qua Conventus habent xxv.) navem intrantes versus Siciliam navigare cœperunt. Cùm altum Mare Mediterraneum aliquamdiu sulcassent, irruerunt in eos Saraceni de Affrica Pyratæ, simulque omnes cum navigio capientes abduxerunt. Erant autem eorum de Ordine viri numero non minus 50. Verùm quò pervenerint, nemo reliquorum de Ordine Fratrum scire potest usque in hunc diem.

Carmelitæ plures à Saracenis capti ducuntur in Affricam.

Hoc ipso anno, Fratres Militiæ Teuthonicorum, qui Prussiam & Livoniâ inhabitant, Tartaris, Ruthenis, & alijs Paganis infidelibus, & Schismaticis finitimi, & ob id continuis eorum incursionibus inquieti, pro comparando adversum illos Christianorum suffragio Cruciatam cum Indulgentijs à Julio Papa II. impetratam ab initio Quadragesimæ usque ad Festum S. Trinitatis in Herbipoli, ac per totam Diœcesim consentiente Laurentio Pontifice ubique publicè prædicârunt. Qui & antea per continuum triennium easdem Indulgentias in alijs Germaniæ Diœcesibus publicantes, non modicam pecuniarum quantitatem comportârunt.

Theutonico-
rum Ordinis
Milites Cruciatam prædicant.

MDXI.

Anno Joannis Abbatis Hirsaugiensis VIII. Indictione Romanorum xiv. in Dominica Sexagesimæ, quæ fuit 23. die mensis Februarij, Ludovicus Comes Palatinus, Baviaræ Dux & Princeps Elector, filius Philippi ante triennium, ut supra diximus, defuncti, annum ætatis agens tricesimum

Ludovicus Comes Palatinus ducit uxorem Heidelbergæ.

mum

num tertium Heidelbergæ nuptias celebravit pompâ solemnî, uxorem ducens filiam Alberti Bavariæ Ducis, qui morabatur in Monachio, ante triennium mortui.

Eodem anno, in Dominica Quinquagesimæ, quæ fuit secundâ die mensis Martij, Udalricus Dux Wirtenbergensium, annum agens ætatis xxiv. duxit uxorem alteram filiam Ducis Alberti, sororem videlicet illius, quam Ludovicus Comes Palatinus accepit. Nuptias autem in Sturgardia cum magna solemnitate celebravit: ad quas invitati convenerant Principes isti: Wilhelmus Dux Bavariæ, frater sponsæ Germanus, Fridericus Dux Saxonum Princeps Elector, Ludovicus Comes Palatinus supra dictus Princeps Elector, Fridericus frater ejus Germanus, Fridericus Marchio Brandeburgensis, Henricus Dux Mechelnburgicus, Christophorus Marchio Badensis, & filius ejus Franciscus, Andreas Comes de Sonnenberg, Nicolaus Comes de Salm, Comes unus de Bitsch, & plures alij Comites, Barones, Nobiles, & Ignobiles, equos habentes ut ferunt tam pro curribus, quàm pro suis evectionibus plus quàm septem millia.

Bellum Maximiliani Cæsaris contra Venetos continuatur.

Anno prænotato Maximilianus Germaniæ Rex, & Cæsar electus Romanorum, Ludovicus quoque Rex Galliæ XII. & Ferdinandus Rex Aragoniæ, quos confœderatos paulo jam superius diximus, inchoatum ante triennium contra Venetos bellum continuant, non sine utrarumque partium sanguine, dispendio, & detrimento: in quo jam isti vincuntur, jam illi, & nusquam stabilis victoria. Denique Rex Gallorum non satis religiosè fidem Maximiliano Cæsari servans promissam, Carolo Duci Geldriæ secretius pecunias destinavit, & viros bellatores.

Conventus fit Principum cum Rege iterum apud Augustam.

Eodem anno, Maximilianus Cæsar iterum apud Augustam Civitatem Rhatiorum Conventum Principibus Germaniæ indixit: in quo multa denuo contra rebelles Regni, & Imperij, maximè autem Venetos dictis feruntur, atque proposita, quorum nos plenam noticiam non habemus. Homo quidam natione septentrionalis Barbarus, & incompositus, statura procerus & horrendus aspectu, in eodem Conventu Cæsari fuit oblatu, qui carnibus crudis in magna quantitate vesceretur: virulum totum, aut mutonem, vel ovem unicâ refectioe crudam devoravit, & adhuc se vociferabatur esurire: quem gente Scytharum exortum esse crediderim.

Virgo est in Augusta multis annis neque manducans, neque bibens.

Hujus monstruosi hominis voracitati historiam liber infœre contrariam, mirandam quidem, & vix posteritati credibilem, sed veram tamen, & certam, & multorum testimonio comprobata sufficenter. Virgo erat his diebus in memorata Civitate Augustensi nomine (si rectè meminimus) Christina, & hodie ut puto adhuc vivit in humanis, quæ in 12. vel 13. annis continuis nihil omnino manducavit, nihil bibit, nihil egressit, urinam nullam emisit, imò neque dormivit. Quis hoc verum crediderit? quis non fabulam continuò exclamârit? si rem tot indicijs exploratam, veramque inventam nesciret. Testis est Maximilianus Cæsar, testis soror ejus vidua relicta Ducis Alberti mulier nunc Christo devotissima, testis Episcopus Augustensis, testis & Senatus, testes sunt, qui experientiam rei ceperunt.

Multorum testimonio confirmatur, quod nec comedit, nec bibit.

Non semel, sed pluries prædictorum testium jussione Virgo ipsa Camera inclusa diligentissimè sub arcta custodia observata est, ne quis cibum inferret, aut potum, non modò per diem, sed plures per menses, &

& veraciter inventum est, nihil eam penitus manducasse, vel bibisse. Denique prædicta Maximiliani Cæsaris soror, ut hujus famæ posset experiri veritatem, per medium fratris eam de Augusta in curru ad se Monachium fecit adduci, quam in Cœnobiolo suo multis secum detinuit inclusam diebus, cautissimè illam observans, & cubiculi clavem nulli confidens sororum, secum ipsa retinuit, januam clausit, & aperuit: & quòd interea nihil comederit, aut biberit, in veritate comprobavit. In Augusta simili cautelâ sæpius à multis observata, nemo unquam deprehendit prædictis contrarium.

Interrogabat eam aliquando vir doctus in Theologia, & Religiosus, quem novi, unde haberet abstinentiæ hujus inconsuetæ principium: cui illa cum summa reverentia, & humilitate respondit: *Reverende Pater, non pueris, quòd hanc abstinentiam, vel ex devotione, vel ex sanctitate, aut inchoaverim, aut consecuta fuerim; aliter se res habet, quàm plerique opinantur: cum essem adolescentula, gravissimos patiebar stomachi dolores, maxime post cibum: præceperunt Medici, ut parum cibi sumerem ac potus; feci, melius sensi, tamen ex toto non convalui. Quòd intelligens Medicus iussit, ut biduo, triduove penitus à cibo & potu abstinerem. Abstini sicut iusserat primo per biduum, postea per triduum, postea per octo dies, quatuordecim, & per mensem integrum, nec potum sumpsi, nec cibum. Interea nullos sensi stomachi dolores, qui ex cibo & potu solebant post refectiorem duntaxat oriri. Postremo cum pro debilitate removenda vellem interdum cibum sumere, deglutire non potui sine gravi dolore, & maximâ difficultate, quia ut mihi notum est, meatus ad stomachum ex consuetudine abstinentiæ diuturna clausus fuit, & omnino præstrictus. Et sic meus dolorum, ac necessitate compulsus omnem cibum ac potum abjeci usque in presentem diem. In tantam quoque nauseam panis, ac cibariorum perveni cum tempore, quòd ea nec visu tolerare sine gravamine possum, nec odoratu. Hæc ipsa de se virgo memorata confitetur interrogata.*

Corpus Domini Salvatoris nostri Jesu Christi frequenter cum devotione sumit. diebus maxime Festis, Dominicis, quòd nescio an transglutiat, vel terendo in ore species consumat. Petivit à suo Presbytero, ut sifieri posset, particulis quibus esset communicanda pro tempore, faceret aliquanto minores propter sumendi difficultatem, quia nullam, aut valde minutissimam habet in ore salivarum humiditatem. Vitam ducit honestam, & quantum licet hominibus judicare, fatis religiosam.

Varia nihilominus apud plures de ipsa fertur opinio; sunt enim nonnulli, qui non credunt eam sine cibo, vel potu vivere, sed judicant eam potius in occulto manducare, vel saltem aliquod confortativum sumere, quo vita naturæ conferretur; videtur namque impossibile hominem per tot annos sine fomento cibi, & potus posse durare. Sed non est hoc novum, sicut non solum de Nicolao apud Helvetios Eremita sumus certissimi, sed etiam per alios plures similia facta lectioe cognovimus. Et sunt nonnulli, qui eam (si vera sunt, quæ fama vulgantur, quòd nihil manducet) non esse hominem, sed Cadaver aliquod occupatum à dæmonio existiment, quòd similia etiam contigerint & novis temporibus, & antiquis, ut referam unum.

Per quam causam ad hanc pervenerit abstinentiam.

Consuetudo omnia dura alleviat.

Hæc Virgo vitam ducit honestam, & sæpe communicat.

Varia est de hac muliere opinio.

emittet cruorem. Si verò demonium est, seu cadaver aliquod diabolicè in habitatione sustentatum, non sanguinem emittet vena incisa, sed putridam sanie[m], atque fetentem. Quid plura? ad viri loquentis consilium adducitur mulier, & contra ejus voluntatem mediana incisoria aperitur: confestim putor cum sanie nimium fetens erupit: & nec una guttula sanguinis in toto corpore fuit. Clamavit dæmonium horribili voce maledicens illum, qui hoc Principibus consilium dederat, & relicto cadavere putrido, multumque fetente discedens evanuit.

Anno prænotato, Senatus Urbis Constantiæ in finibus Suevorum, cum nonnullis de communitate civium in unum conspirantes, & se, & Civitatem submittere, conjungere, ac sociare conjuratis Helvetijs voluerunt. Hinc seditio gravis orta est inter Senatum, & Cives, quibus non placuit à Regno tam perfida discessio, & se propterea constanter Senatui opposuerunt: inter quos Piscatorum societas potior fuit, qui nuntios celeres ad Maximilianum Cæsarem mittentes, cum secretò de conjuratione Senatus certiorum reddiderunt. Interea portas armati custodiunt, Senatùmque & reliquos perjuros Cives, ne quis effugiat, observant.

Cæsar autem Maximilianus mox accepto hujus perjurij nuntio, cum trecentis Equitibus venit ad Constantiam, quem Senatus recusans intrmittere, novam in Civitate seditionem concitavit. Sed Piscatores cum sibi adhaerentibus, qui erant & numero plures, & viribus fortiores, portis violenter apertis Cæsarem cum suis in urbem receperunt. Consternati præsentia Cæsaris omnes, qui erant cum Senatu, & metuentes quam demeruerant perjurij sui poenam, maximè autem qui fuerant Principes & capita factionis, fugâ salutem quæsiverunt, quorum pars major exilio suo premitur usque in præsentem diem. Alij capitibus truncati sunt, atque alij poenis alijs sublati. Jam conjurati aderant Helvetij adhuc missi, imò & vocati à Senatu, ut Juramenta Civium & urbem in suam acciperent societatem, quos in sua redire Cives compulerunt.

Eodem anno, 4. die mensis Maij, quæ fuit Sabbathum post Festum SS. Apostolorum Philippi, & Jacobi, Comes de Werdenberg Andream Comitem de Sonnenberg satis injuriosè, & fraudulentè nihil tale metuentem in venatione armatus inermem crudeliter occidit. Fuerat inter eos pro quibusdam rebus contentio, quam Udalricus Dux de Wirtemberg ut Princeps amborum sedare, & amicè componere desiderans, ad se causam & partes vocavit, querelas & responsiones audivit, pacis media proposuit. Verùm certis ex causis negotium in aliam protrahitur diartam, quæ prius quàm instaret, Comes occiditur.

Anno prænotato, cum Julius Papa II. contra Bentivolos propter Bononiam bellum gereret in Italia, omnesque Cardinales sibi adesse juberet, alijs Pontifici obedientibus, Bernardinus natione Hispanus Episcopus Sabinensis, & Cardinalis Sanctæ Crucis in Hierusalem, Wilhelmus Episcopus Prænestinus Cardinalis, Franciscus tituli SS. Nerci, & Achillei Presbyter Cardinalis, Renatus de Priett S. Sabinæ Presbyter Cardinalis, & quidam alius, cujus nomen non occurrit, sine consensu Papæ, imò contra mandatum ad urbem Pisanam abierunt. Quos cum litteris, & nuntijs paternè admoneret, ut redirent, non solum contempserunt,

Conjurati
Helvetij
Senarum
Constantiensem in
suam sententiam
traxerunt.

Andreas
Comes de
Sonnenberg ab æmulo nequitiosè interficitur.

Bernardinus cum IV. Cardinalibus à Papa Julio discessit.

perſerunt, ſed quod magis eſt, propriâ temeritate Concilium contra Papam generale indixerunt.

Concilia-
bulum Piſæ
indicitur
per IX. Car-
dinales
contra Ju-
lium teme-
ritate pro-
pria.

Anno enim prænotato, 19. die menſis Maij, quæ fuit ſecunda feria S. Potentianæ memoriâ venerabilis, coram Notarijs publicis & teſtibus ad hoc ſpecialiter convocatis Bernardinus S. Crucis Episcopus Sabinenſis, Franciſcus S. Nerei, & Achillei Cardinalis Presbyter, Prænæſtinus quoque Episcopus, & Cardinalis Wilhelmus ſupra dicti, ſuis nominibus & pro ſex alijs Cardinalibus, quorum mandatum ſufficiens exhibebant, Philippi videlicet Episcopi Tuſculani Cardinalis Cenomanenſis, Hadriani Cardinalis S. Chryſogoni. Renati Cardinalis S. Sabinæ Bainenſis, Caroli Presbyteri Cardinalis S. Viti in Macello, Friderici S. Angeli Diaconi Cardinalis, Hippolyti S. Lucie in Silice Diaconi Cardinalis, generale Concilium Piſæ ad primum diem menſis Septembris tunc proximi celebrandum indixerunt: ad quod Julium Papam II. per edictum in valvis pluriſium Eccleſiarum per Italiam citârunt, ac ipſum Conciliabulum ſuum litteris, inſtrumentis, & nuntijs ubique terrarum publicantes intimaverunt, vocantes ad illud Pontifices, Principes, Prælatos, & Doctores.

Bernardi-
nus ſe Vica-
rium Eccle-
ſiæ gerit, &
Præſiden-
tem Conci-
lij.

Verùm poſteaquam hæc ſummo innotuerunt Pontifici, litteris denuò monuit, contumaces obſecrans, & obteſtans eos, ut ab ea, quam inchoaverant, temeritate deſiſterent, & ad unitatem S. Matris Eccleſiæ redirent, alioquin ſe contra eos jure neceſſariò proceſſurum. Sed cum alijs ad monitionem Paſtoris redirent ad Ovile, Bernardinus, Wilhelmus, Franciſcus, & Renuſ in ſua pertinacia permanſerunt obſtinati, & omnes quotquot potuerunt verbis & ſcriptis in ſuam ſententiam trahere conabantur. Et primò quidem Piſanam Civitatem pro Concilio generali celebrando deputârunt: poſtea Mediolanum, ubi Bernardinum in Vicarium Eccleſiæ, & Præſidentem Concilij ſtatuerunt; convenientiſſimè quoque paucis ex Gallia, & Lombardia Episcopis ſeſſiones aliquas habuerunt. Nec diu poſtea timentes Mediolanum ſibi non fore ſatis tutum, in Galliam ſe unâ cum ſynagoga Sathanæ tranſtulerunt, & apud Lugdunum, eo quòd Rex Gallie Pontifici Romano inſenſus eſſet, conſiderunt.

Bernardi-
nus cum
tribus Car-
dinalibus
omni di-
gnitate
privatur.

Anno igitur præſignato, 24. die menſis Octobris, Julius Papa II. ubi vidit monitiones ſuas apud IV. nominatos Cardinales nihil proficere, & citatos, atque per dies 73. ſufficienter exſpectatos minimè comparere, Romæ in Conſiſtorio publico de Cardinalium ſuorum aſſenſu & conſilio utriuſque Juris peritorum complurium. eos ut Hæreticos, Schiſmaticos, contumaces, & rebelles & omni dignitate Cardinalatus privatos per ſententiam depoſuit, titulis quoque, inſignijs, voce quoque tam paſſivâ, quam activâ, Eccleſijs, Episcopatibus, Monasterijs, & cunctis beneficijs Eccleſiaſticis, quæ vel in titulum, vel commendam, ſeu quovis alio modo poſſederant, privavit. & vel ad illa vel alia quæcunque, vel alia qualiacunque in poſterum obtinenda inhabiles fore declaravit: eoſque ab omnibus Chriſti fidelibus vitari præcepit, & pro Cardinalibus deinceps non haberi, nec nominari quidem decrevit, tanquam Hæreticos, Schiſmaticos, & ut criminis læſæ Majeſtatis reos, ab omni Communione Eccleſiæ rejectit.

Et mox eodem die litteras ſcribi mandavit, quibus hanc IV. Cardinalium deſignationem & cauſam notam fecit Maximiliano Germanie Regi, Romanorum Imperatori electo ſemper Auguſto, Ludovico quoque

que Gallorum Regi XII. Ferdinando Aragoniæ, Siciliaeque Regi, Emanueli Portugalliae & Algarbiorum Regi, Henrico Regi Angliæ, Jacobo Regi Scotiæ, Uladislao Regi Ungariæ, & Bohemiæ, Joanni Regi & Catharinæ Reginae Navarræ, Sigismundo Regi Poloniæ, Joanni Regi Daniæ, Carolo Duci Sabaudiae, Leonardo Lauredano Duci Venetiæ, & multis alijs per Christianitatem Principibus, Episcopis, Prælatibus, & Communitatibus.

His per Julium Papam factis & publicatis ubique, paulatim cessavit Cardinalium privatorum tumultus, & infirmati sunt, nec potuerunt stare, licet nihilominus & pro Cardinalibus se gererent, & conciliabulum suum apud Lugdunum pro viribus continuarent. Unde & Pontifex postea Ludovicum Regem Gallorum, ut fautorem hospitem, & defensorem Hæreticorum excommunicavit, & Lugdunum omniæque & singula loca, in quibus prædicti abrogati Cardinales moram traherent, Ecclesiastico supposuit Interdicto. Manserunt nihilominus in sua obstinatione pertinaces usque ad obitum Julij Papæ II. & post Electionem Leonis X. Romam venientes gratiam & restitutionem in integrum sunt consecuti.

Causam hujus discessionis quatuor Cardinalium à Pontifice factis ex præcedentibus puto manifestam. Postea enim quàm Papa in gratiam receperat Venetos, recedens à fœdere, quod cum Cæsare Maximiliano, & Rege Gallorum Ludovico fecerat: facillè jam erat Cardinales Hispanicos & Gallicos in odium surgere Italorum. Gallicana fuit ista practica, quæ Pontificem (si deponeretur Julius) sibi optaverat complacentem. Prope fuit, & in foribus malum, quo etiam Cæsar Maximilianus pravorum consilio fuisset seductus; nam & ipse simul & Rex Ludovicus Gallorum Instrumento publico Pisanum Concilium seorsim indixerunt. Gallia Rex usque ad mortem Julij Pontificis cum pertinacibus apostatis contumax, & excommunicatus perduravit. Cæsar autem Maximilianus bonorum virorum admonitus consilio statim à principio incautè positum retraxit pedem, qui non suâ sponte, ut mihi videtur, & si dici fas est, constat, sed pravorum consilio incautè consensit in negotium, quod credidit esse sanctum. Extat inter alias Epistola ejus ad me una, ex qua mentis suæ declarat sinceritatem, quippe qui multorum in re tam ardua consilium requirit, sicut patet.

Maximilianus divinâ favente Clementiâ Electus Romanorum Imperator semper Augustus, Joanni Tribemio Abbati S. Jacobi Herbipolensi, olim Spanheimensi. Accepimus litteras tuas, quibus significas te illud singulare, & pulchrum Opus octo questionum nostrarum, de quo edendo te aliàs hortati fuimus, usque ad calcem deduxisse, & jam plene perfecisse, quod nobis jucundissimum est, eritque & nobis ad maximam satisfactionem, tibi ad perennem famam: quoniam scimus, quæ ex te viro literatissimo, & integerrimo procedunt, non nisi excellentiâ, & parâ magnitudinè tua, & quæ perpetuâ à Principibus viris edisenda sunt. Sed cum jam & bello maximo (propter quod cogimur Italiam petere) & convocandæ universalis Ecclesiæ maxime simplicissimi negotio, non possumus his jam vacare, sed in reditu nostro evocabimus te cum eodem Opere tuo ad nos, & tecum de singulis præsentibus latius disseremus. Ideo eundem librum penes te bene custoditum retinebis, & sicuti dicimus, auctoritate nostrâ, & Serenissimi Regis Franciæ Fratris nostri charissimi, ac plurimorum Reverendissimorum Dominorum Cardinalium

pppp 3

&

Ludovicus
Rex Gallo-
rum ex-
communi-
catur à Ju-
lio Papa.

Causa Con-
ciliabuli
Pisani,

Epistola
Maximilia-
ni Cæsa-
ris ad Tri-
themium
Abbatem.

Cæſar Tri-
themij
Abbatem
invitat ad
Concilium.

Et aliorum Prælatorum indictum eſt concilium univerſale (ſicuti videbis ex copijs authenticis his alligatis hujusmodi denuntiationis) cupimus ut præpares te ad ipſum, & interim quàm primum nobis ſcribas, quid de hac re ſentias, & quomodo ſit nobis procedendum, & qualiter nos gubernari debeamus, ut illud ad finem deducatur optatum. Data in oppido Octingen die 4. menſis Junij, anno Domini MDXI. Regni noſtri XXVI.

Et quis non videret, Principis tanti animum perſuaſionibus æmulo- rum Romani Pontificis nutantem, ut conſentiret in concilium mi- nus legitimè indictum ab his, quibus convocandi ejus nulla fuit auctori- tas, fuiſſe perductum? Ego autem ſciens humilitatem meam, nihil ad in- terrogata Cæſaris, quid de indicto Piſis Concilio ſentirem, reſcribere volebam, quouſque alterâ vice litteris præcepit mihi, ut quid ſentirem, quantocius reſcriberem. Itaque neceſſitate coactus hoc modo reſcripi.

Joannis
Trithemij
Abbatis
S. Jacobi
Herbipol.
reſponſiva
Epiſtola ad
Cæſarem.

Maximiliano Sereniſſimo Potentiſſimo Inviſiſſimo Principi & Domino Germanorum Regi, Electo Romanorum Cæſari, totius Orbis jure tam divino, quàm humano ſoli & unico Imperatori, Joannes Trihemus Abbas S. Jacobi Herbipolis, quondam Spanheimenſis, Deum timere, bene agere, Eccleſiam deſenſare. Quid ſentiam ego de Concilio Piſano nuper, indicto, quidque conſulam, ut res præſperum atque felicem conſequatur effectum, iteratis jam Epiſtolis Cæſar potentiſſime reſcribam mandâſti. Hucusque ſilui ratione perſuaſus, nec litteris Cæſarea Majeſtatis tua quidquam mihi videbatur eſſe reſpondendum. Verum quia denno jubes ut respondeam, breviter & paucis præſentibus quid ſentiam de indicto Piſis Concilio, Cæſtudinem tuam reddo certiorum: licet minor ſum ad conſulendum in ha- re nova & ſatis periculofa.

Concilium
indicare
quando li-
ceat Impe-
ratori, &
Cardinali-
bus.

Si cauſa indicendi generale Concilium eſt juſta, juſticiens, & legitima, ſi ne- ceſſitas Eccleſiam urget manifeſta, ſi Domini Cardinales, & vos Reges, ſi Prin- cipes, & Prælati Concilium indicentes, ſeu convocantes, ſolius Dei moventur amore, atque zelo Juſtitia, & pro Eccleſia utilitate communi, non livore, non indigna- tione, vel odio Romani Pontificis, non ducti ambitione, ſeu avaritiâ, non propriam querentes commodum, ſed commune, idque totum purâ & rectâ intentione, ſine dolo, ſine fraude Spiritu Sancto illustrante: ſi poſtremo concurrant omnia, que jure divino & humano requirit æquitatis ratio: & ſi Eccleſia naufragium patiens aliter reformari non poteſt, ſervato erga Pontificem ordine charitatis, cum debito reverentia, & honoris; ſi conveniant hec omnia, tunc res & bene cepta eſt, & proſperum ſine dubio conſequetur effectum.

Concilium
Piſanum
indicare
Cardinales
jure non
potuerunt.

Quod ſi res ipſa (ſicuti vehementer timeo) aliâ intentione præſumpta eſt: ſi in odium aut depreſſionem Pontificis agitur: ſi quiſpiam præpter Deum queritur: ſi Domini Cardinales, eorumque fautores, ſive ſint Reges, ſive Principes, ſiniſtrâ machinatione moventur (crede mihi ſapientiſſime Cæſar) nihil boni, nihil juſti, nihilque honeſti, nihil utilitatis Eccleſie communis ex hoc ſequetur Concilio: ſed ſcandalum graviffimum orietur in populo Chriſtiano, & vel pernicioſum ſchiſma, vel grandis omnium confuſio, qui Concilium ſine auctoritate Romani Pontificis indixerunt. Vereor enim (& ſi auſim dicere, ſcio) quod non omnes rectâ & ſinc- râ moventur intentione, qui ſe Piſano Concilio adſcripſerunt. Unde verò ſciam, per interjectam his ſchedulam Majeſtas tua Sereniſſima intelliget. Custodias ergo precor Cæſtudinem tuam Maximiliane Cæſar Chriſtianiffime Omnipotens Deus, ne anima tua, ne fama percelebris opinio, & ne ſanctum, & Catholicum nomen tuum

tuum Concilio impiorum, vel consortio Schismaticorum quolibet occasione vel modice polluantur.

Longè Deus avertat, & procul sit à sanctis moribus tuis Maximilianæ Caesar, ut Concilium impiorum adjuves, & qui te hæcenus Principem Christianissimum exhibuisti, nunc des maculam gloriae tuae, & malam de tua fide suspicionem posteritati relinquant. Non est tuum, non est Regis Gallorum, non istorum Cardinalium, qui se in Instrumento subscripserunt, neque aliorum, quorum allegant consensum, generale convocare Concilium, legitimis causis, ut jam hic, minime existentibus. Sed hoc munus, hoc officium & privilegium Jus concedit summo universali, & soli Romano Pontifici: quam verè dicam, norunt omnes, qui Deum timent, qui quod justum intelligunt, qui rectum sapiunt, & solam diligunt veritatem. Nec dubium mihi est, quin exitus rei meam confirmabit sententiam, & Christo JESU providente constabit, non fuisse ex Deo presens Concilium. Habes nunc Sacratissime Caesar, quid ego de indicto Concilio sentiam, salvâ tamen omnium Deum timentium, meliusque sententiarum determinatione atque sententiâ.

Caesarem monet Trithemius à Concilio prosecutione declinare.

Solius est Romani Pontificis generale Concilium indicere.

Quemadmodum verò Serenissima Celsitudini tuae in hac re sit procedendum, ut effectum consequatur optatum: meum requiris consilium; ab quis ego ut moderatori Orbis Maximiliano vias prudentia ostendam? aut quæ doctrina mea, ut erudiam caput Principum mundi? veruntamen quia præcipis ut Rex, jubes ut Caesar, imperas ut Imperator, credis, confidis, exspectas: non abscondam Celsitudini tuae consilium meum (ut credo) fidele, salubre, honestum, utile, & rectum, quod te clementi animo suscepturum, si dubitarem, non scriberem. Igitur imprimis consulo, precor, & oro, ut illum Caesar Maximilianæ sequaris: de quo scriptura dicit: Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum. Et si dixerò Pisanorum, cerè non erravi. Deinde consulo, precor, & oro, si quovis honesto medio fieri potest, ut Majestas tua Serenissima pacem, concordiam, & stabile fœdus cum Romano, & Summo Pontifice Julio inerat, contrahat & confirmet. Tertio consulo, precor & oro, cautissimus esto, ne te levitas Gallorum seducat, quæ Cardinales Obedientia desertores fovet, manu tenet, atque defendit contra Julium Pontificem, eâ intentione, quæ multis est manifesta. Quarto igitur consulo, oro, & precor, triplicem rumpe funiculum, hoc est, Gallorum cum vulturibus suis desertio, alioquin laqueum censuræ Summi Pontificis incidet cum eisdem. Quinto memineris consulo, oro, & precor, quoniam tibi soli Romanum debetur Imperium, non aliam ob causam, nisi ut Ecclesiam Romanam & Universalem, ejusque Pontificem colas, venereris, atque defendas. Nam si tuo Ecclesia non indigeret Patrocinio, susceptum à Constantino Imperium liberum sibi reservasset.

Ad secundam interrogationem ista respondet Trithemius.

Caesarem rogat Trithemius, ut reconcilietur Summo Pontifici.

Julium autem Pontificem secundum, à quo Cardinales isti recesserunt, verum Christi Vicarium, successorem Petri, & legitimum universalis Ecclesie Pastorem in annum jam octavum habuimus, tenuimus, & venerati sumus, hodieque indubitanter habemus, tenemus & veneramur: contra quem levare calcaneum bonus Christianus nec jure potest, nec debet causis legitimis adhuc non existentibus. Confido etiam, quod in hoc Schismate Galliam levem fides Germana non sequetur, etiamsi tua Majestas, quod Deus avertat, captio perseveret in proposito. Sexto super his rebus consulo, precor, & oro, Serenitas tua gloriosissima historias perscrutari faciat transacti temporis, & cerè inveniet, qui capita sua contra Romanam Ecclesiam vel ejus Pontifices legitimos erexerunt, & vitam infamiâ notatam, & sinem opprobrio, & perpetuâ confusione plenum habuerunt.

Julium II. Trithemius verum Christi conficitur Vicarium.

Septimo

ppis ad modo de- mini alo- mi- ori- l in- ere- em, i. mino u am solis, Quod pro- sime Maj- ebes Con- has si ne- rina- more, igna- riam in- qua- ritens debita et, & est: si ritur: nistrâ : sed isma, isfici sine- ciam, s ergo Deus, omen tuum

Concilia-
buli Pisani
confusio-
nem prædi-
cit Trithe-
mius.

Septimò. Consilium do, precor, & oro, quatenus Clementia tua meminerit, se unicum sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ à Deo, & ipsa Ecclesiæ protectorem esse constitutum, & non consentiat illis, qui vel scindere, vel eius Pontificem disturbare conantur. Videbit (non dubito) Serenitas tua finem hujus Conciliabuli Pisani confusione plenum, & opprobrio, nisi forsitan Romanus Pontifex inductus vel persuasus suum tandem adhibuerit consensum: quod meâ opinione difficilimè fieri posse sentio.

Concludit
Trithe-
mius
Epistolam
ad Car-
tam.

Hæc sunt gloriosissime Caesar Maximiliane, quæ mihi tuo Imperio breviter de proposita materia Pisani Concilij videbantur: in quibus ut confido, satisfeci conscientie propriæ; qui aliter sentire nec potui, nec debui, quàm quod æquitati scripturarum conforme judicavi. De octo questionum Serenitatis tuæ libello, quem te imperante conscripsi, faciam, quod jubes. Omnipotens Deus Majestatem tuam diu conservet incolumem. Data apud S. Jacobum Herbipolis vicefimâ quintâ die mensis Augusti, anno Domini MDXI.

Concilium
Lateranen-
se Romæ
inducitur à
Julio Papa
II.

Eodem anno decimâ octavâ die mensis Julij, Romanus Pontifex Julius II. de consilio & assensu unius & viginti Cardinalium, ut Conciliabulum illud Pisianum destrueret, generale Concilium Romæ apud S. Joannem Lateranensem indixit, & publicavit in annum sequentem inchoandum, celebrandum, & continuandum, die lunæ videlicet nonâ decimâ mensis Aprilis, quæ fuit secunda feria post Octavas Dominicæ Resurrectionis; quem terminum postea certis ex causis prorogavit in primum diem mensis Maij ejusdem anni, prout clarius ibi dicemus.

Nomina
xxi. Cardi-
nium, qui
Concilio
subscripse-
runt.

Hæc autem sunt nomina Cardinalium, qui unâ cum Pontifice indicto Concilio subscriperunt. Episcopus Hostiensis Raphaël Cardinalis S. Georgij Camerarius Papæ. Dominicus Episcopus Portuensis Cardinalis S. Marci. Jacobus Episcopus Albanensis Cardinalis Arborensis. Nicolaus Cardinalis Presbyter S. Priscæ. F. Presbyter Cardinalis de claro Monte. Marcus Presbyter Cardinalis S. Mariæ trans Tyberim Senogaliensis. Robertus Presbyter Cardinalis S. Anastasiæ Nannerensis. Leonardus Presbyter Cardinalis S. Sufannæ. Christophorus Presbyter Cardinalis S. Prædix. Sixtus Presbyter Cardinalis S. Petri ad Vincula Vice cancellarius. Christophorus Eboracensis Presbyter Cardinalis SS. Petri, & Marcellini. Antonius Presbyter Cardinalis S. Vitalis. Petrus Presbyter Cardinalis S. Eusebij. Achilles Presbyter Cardinalis Sixti Bononiensis. F. Presbyter Cardinalis S. Clementis. Joannes Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Dominica. De Medicis postea Pontifex Leo decimus. Alexander Diaconus Cardinalis S. Eustachij. Ludovicus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin. Marcus Diaconus Cardinalis S. Adriani, & Alphonfus Diaconus Cardinalis S. Theodori. Cæteri verò Cardinales eo tempore fuerunt absentes.

Luterani
Præmon-
stratensis
ab ordine
suo recesserunt.

Anno prænotato, Præpositus, & Fratres Præmonstratensis Ordinis in oppido Lutera Wormatiensis Diocesis sub tuitione Principis Palatini, dispensatione Romani Pontificis abjecto Religionis suæ habitu, facti sunt Canonici Sæculares, quod prius ante certos tentaverant annos: sed quàm diu vixit in humanis Philippus Comes Palatinus, Princeps Elector, ad effectum perducere nequiverunt.

Jacobus
Archiepiscopus
Trevirorum
moritur.

Eodem anno mortuus est Jacobus ex Marchionibus de Baden Archiepiscopus Trevirorum, anno Pontificatus sui octavo, in florida ætate necdum

Trithe-
mius

An Hirsaug

To II

S-V
16

necdum annorum quadraginta. Princeps Nobilis, doctus, & satis ad regimen Ecclesiasticum idoneus: de quo una spes fuit omnium, quod ipse Trevirensis Ecclesiam ex omnibus relevaturus esset oneribus debitorum. Cujus obitus quantum contristaverit Christophorum Patrem ejus Marchionem Badensem, noverunt omnes, qui ejus sunt praesentes contubernio.

Huic in Episcopatu Trevirorum electione capitulari successit Richardus familiae cognomento Griffenklavv Trevirensis Canonicus, vir & ipse prudens, expertus, & ad gubernaculum Ecclesiae multum idoneus: qui hodie praest in sollicitudine.

Cum eodem anno praefatus Marchio de Baden Christophorus Jacobo filio charissimo defuncto sicut diximus Trevirorum Archiepiscopo funeralia in Baden oppido suo celebrare instituisset: viciniore Principes ad eum complangendum defunctum, ut est consuetudo Proceribus, invitavit; ad quod officium Udalricus Wirtenbergensis invitatus per Marchionem, locosuos Joannem hujus Coenobij misit Abbatem.

Anno etiam praenotato, Joannes hujus Monasterij Abbas memoratus, de consilio, & assensu Fratrum suorum, non ex paupertate, vel inopia, sed propter alias causas rationabiles, atque legitimas, quas dicemus, villam Burbach cum omnibus juribus, censibus, redditibus, proventibus, aquis, vineis, pratis, sylvis, & incultis una cum advocatia vendidit Canonicis majoris Ecclesiae Spirensis pro quatuor millibus, atque sexcentis florenis Rhenensibus in pecunia numerata, quam in promptu solverunt. In hujus venditionis recompensam praedictus Abbas Joannes aliam comparavit villam sub Dominio Wirtenbergensium constitutam nomine Eberdringen cum omnibus utilitatibus suis pro sex millibus florenorum, quae Monasterio & vicinior est, & multum utilior quam Burbach aut fuit unquam, aut esse potuit. Et ne rebus in futurum qualibet occasione mutatis posteritas memoratam villae Burbach venditionem aut levitatis arguat, aut inconsulte factam reprehendat, operae pretium fuerit, causas moventes animos venditorum assignare.

Prima igitur venditionis causa fuit, quod Burbach villa ipsa in Principatu Comitis Palatini constituta est, & propterea villani caput aliorum inclinantes mandatis Abbatum Hirsaugiensium contrarij semper fuerunt, atque rebelles.

Secunda fuit causa, quod Abbates Hirsaugienses praeteriti temporis cum incolis villae Burbach multas lites, & contentiones etiam coram Caesare saepius habuerunt, in quibus plus quam duo florenorum millia expendisse illos constat.

Tertia causa fuit, nimia loci distantia, per quam blada, & frumenta pro vili pretio vendere necessarium erat, vel cum magnis & gravibus expensis etiam in ministerijs villanorum ad oppidum Pforzheim perducere.

Quarta causa fuit, quod villa Eberdringen in proventibus annuis melior est, & Monasterio utilior quam Burbach fuerit unquam in bladis, frumentis atque pecunijs, & omnia minoribus expensis ad Hirsaugiam perferuntur.

Quinta, quod empta in recompensam noviter villa sub dominio & protectione sita est Ducis Wirtenbergensis, propter quod si aliquando recalci-

Richardus
fit Archie-
piscopus
Treviro-
rum.

Villa Bur-
bach Cano-
nicis majoris
Ecclesiae
Spirensis
venditur.

Quae fue-
rint causa
venditionis
villae
Burbach,
Prima.

Secunda:

Tertia:

Quarta:

Q q q q

recalci-

recalcitraverint villani, metu, vel juſſione Principis ad obedientiam, Abbatis facilius poterunt compelli.

Sexta.

Sextam cauſam gravamina Palatinenſium praſtiterunt, qui praeter Juſticiam, & æquitatem alimenta violenter à ſubditis Monaſterij extorquebant, quæ ſolvere Abbas cogebatur, quarum ſumma viginti libras Hallenſium quotannis transcendebat. His moti cauſis Abbas & Fratres dictam venditionem admiferunt.

Oſwaldus
Kirmann
ſcriptor in
oppido
Calw Hir-
ſaugianus.

Fuit eo tempore ſcriba juratus oppidi Calvvenſis nomine Oſwaldus Kirmann, vir probus, prudens & integerrimæ converſationis, hujus Monaſterij Hirſaugienſis magnus fautor, ſingularis Promotor, & fidelis amicus, cujus conſilio, prudentiâ, operâ, & ſummâ diligentâ, & Burbach villæ venditio, & Eberdringen emptio factæ ſunt: qui & alia multa huic loco fecit bona, pro quibus dignum cenſemus, cujus memoria vigeat in orationibus Hirſaugienſium Fratrum apud Omnipotentem Deum amodo uſque in ſempiternum.

MDXII.

Hyems fuit
lutoſa.

Anno Joannis Abbatis nono, Indictione Romanorum quintâ decimâ, hyems fuit ſatis remiſſa, clemens, humida, & lutoſa; unde & in plerisque Germaniæ locis peſtis Epidimicæ ſæviens plures mortalium miſerabiliter conſumpſit.

Maximilianus
Cæſar
venit Her-
bipolim.

Eodem anno, viceſimâ ſecundâ die menſis Februarij, quæ fuit Dominica Quinquageſimæ, Maximilianus Cæſar venit Herbipolim, peractoque ibidem carniſprivo, ſine pompa vel ſtrepitu paucis diebus moratus eſt. Exinde recedens ad Civitatem Metenſem per Weſtraſiam, & Lotharingiam iter deſſexit, quem Metenſes cum honore magno ſuſcipientes, tributum illi annuum, quod repoſuerant, ex more ſolverunt. Singulis namque annis mille florenos Regi Germaniæ, cujus ſe recognoſcunt eſſe ſubjectos, Metenſes reponunt, quos neque per ſuos, neque per regios Nuntios, vel Oratores, ſed cum in propria perſona Metim venerit, illi perſolvunt. In quot annis Metim non venerit, tot millia florenorum, cum venerit, ei dare ſolebant.

Laurentius
Campejus
Orator
Apoſtolicus
venit
Herbipol.

Venit eodem tempore Curiam ſequens Cæſaream Herbipolim Laurentius Campejus Bononiensis utriuſque Juris Doctor, & in Rota cauſarum Auditor, qui poſtea factus eſt Episcopus Feltrienſis, cujus Genitor fuit Joannes Campejus, vir iſtâ ætate celebris, cujus memoriam fecimus in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis. Hunc Laurentium Julius Papa ſecundus Oratorem miſit ad Cæſarem, pro pace inter Eccleſiam & Regnum reformanda, quæ rebellionem Venetorum, ut ſupra diximus, haud mediocriter fuerat turbata. Manſit in Herbipoli apud S. Stephanum hoſpicio receptus, diebus quatuordecim, inde Cæſarem ſecutus eſt ad Trevirim.

Apud Tre-
verim Con-
ventus fit
Principum.

Principum
nomina,
qui inter-
fuerunt.

Anno prænotato, ad Feſtum Dominicæ Reſurrectionis, quod fuit undecimâ die menſis Aprilis, Maximiliano Cæſare præcipiente, factus eſt conventus Principum in Civitate Trevirorum, qui duravit in menſem tertium. In quo Conventu ſubnotati Principes comparuerunt proprijs in perſonis. Maximilianus Rex Germaniæ, & Cæſar Romanorum. Uriel Archiepiſcopus Moguntinus. Philippus Archiepiſcopus Colonienſis. Richardus Archiepiſcopus Trevirorum. Ludovicus Comes Palatinus Princeps Elector. Georgius Episcopus Bambergienſis. Wilhelmus Episcopus

PPPD

pus Argentinensis. Matthæus Langius Episcopus Gurcensis. Episcopus Tullensis. Fridericus, Comes Palatinus, Bavariæque Dux, Frater Ludovici Electoris. Joannes Comes Palatinus, Bavariæ Dux, & Comes in Spanheim, qui moratur apud Cynonotos in Simmeren. Fridericus Marchio Brandenburgensis, & Casimirus filius ejus. Udalricus Dux Wirtenbergensis. Ericus Dux Brunsvicensis. Joannes Marchio Brandenburgensis, frater Casimiri. Christophorus Marchio de Baden, & Ernestus filius ejus, & Philippus filius.

Eitelfridericus Comes in Zolra. Wilhelmus Comes de Fürstenberg. Felix Comes de Werdenberg. Carolus Comes in Oettingen. Joannes Comes de Isenburg in Badingen. Ludovicus Comes de Nassavv & Saarbrucken. Wilhelmus Comes de Nassavv, & Dietz. Philippus Comes de Nassavv in Wisbaden. Joannes Comes de Seyn. Bernardus Comes de Solms. Joannes Comes de Witgenstein. Hermannus Comes de Wiede. Joannes Comes de Wiede. Theodoricus Comes de Blanckenstein & Dominus in Manderfcheidt & Joannes Frater ejus. Georgius Comes de Königstein & Eberhardus Frater ejus. Joannes Comes Rheni de Lapide & Philippus Frater. Emicho Comes de Liningen. Joannes Comes de Hardeck. Philippus Comes de Virnburg. Jacobus Comes de Mœrs & Saaryverden. Gerlacus Palatinus, & Wilhelmus Comites de Isenburg inferiori. Philippus de Liningen, & Westerbürg. Wiricus de Dune Comes de Limpurg, & Dominus de superiore Lapide. Hartmannus de superiore Lapide. Jacobus Burggravius de Rineck, & alij plures Comites, atque Barones.

Comitum aliquorum nomina, qui Principum interfuerunt Conventui,

Aderant etiam Principum absentium Oratores plurimorum, videlicet. Julij Papæ secundi Orator Laurentius Campeius, de quo diximus. Ludovici Regis Gallorum Orator Claudius Episcopus Marsiliensis. Henrici Regis Angliæ Orator Rupertus Eques auratus. Joannis Regis Navarræ Orator. Friderici Saxonum Ducis, Principis Electoris Orator. Joachim Marchionis Brandenburgensium Principis Electoris Orator. Sigismundi Regis Poloniæ Orator. Laurentij Episcopi Herbiopolensis Orator Petrus Aufffals Canonicus majoris Ecclesiæ atque Custos. Reinhardi Wormatiensis Episcopi Orator. Philippi Episcopi Spirensis Orator quidam Canonicus. Episcopi Monasteriensis Orator Theodoricus Ketteler Officialis Frisiæ. Magistri Ordinis Teuthonicorum in Prussia Orator. Comes de Isenburg Marschalcus. Wilhelmi Ducis Bavariæ Oratores. Ducis Lotharingiæ Oratores. Alexandri Comitis Palatini Bavariæque Ducis in Geminio Ponte & Veldencia Comitis Oratores. Wilhelmi Ducis Juliensis Oratores. Wilhelmi Landtgravij Hassiorum Orator Cancellarius: multorumque Civium Regni Oratores huic Principum convocacioni interfuerunt.

Oratores Papæ, Regum, Principum, & Civitatum in Conventu presentium.

Anno prænotato, durante apud Treviros dicto Conventu Principum, Maximilianus Cæsar piâ devotione motus altare majoris Ecclesiæ sancti Petri Apostoli Principale jussit aperiri. ad experiendum, si vera esset historia Trevirorum, in qua legitur, quòd Archiepiscopus Trevirorum anno Dominicæ Nativitatis millesimo, ducentesimo, decimo octavo, indictione Romanorum sextâ, temporibus Friderici Imperatoris secundi, & Honorij Papæ tertij tunicam inconsutilem Domini & Salvatoris nostri

Maximilianus Cæsar Tunicam Domini jubet inquiri apud Treviros.

nostri Jesu Christi, cum reliquijs Sanctorum multis intra concavitatem ipsius aræ certis ex causis repositis. Nec fuit ista repositio Dominicæ vestis occulta, quamvis etiam postea nostris temporibus multi dubitent, sed & litteris commendata fuit. & in opinione Trevirensium, & Mosellanorum vulgatissima, quod eo melius novi, quoniam & ego Mosellanus Patriam hanc famam à puero semper audivi, & pro majori certitudine in annalibus Trevirensium Ecclesiæ scriptam sæpius legi.

Tunica Domini inconfutis in summo altari Treviris reperitur.

Ad mandatum igitur Cæsaris Maximiliani adeuntes altare Canonici cum reverentia, in diebus Paschalibus, aperuerunt secretius ipso cum paucis adstante, in quodres cistulas cum reliquijs subscriptis invenerunt. In prima capsula reperta fuit ipsa Salvatoris nostri tunica inconfutis cum inscriptione tali: *Hæc est inconfutis Domini & Salvatoris nostri JESU Christi.* Est autem tunica ipsa sine manicis mirandæ compositionis, & peregrini coloris: super Tunicam invenerunt unum taxillum maiusculum, in quo sortem miserunt stratiotæ super ipsam Dominicam vestem: cum taxillo jacuit cultellus rubiginosus, quo in ultima Cæna Salvator noster usus fuisse creditur. De ligno S. Crucis plures invenere particulas. Hæc omnia S. Helena quondam Imperatrix Mater Constantini magni de Hierosolymis in urbem Trevirorum transtulerat.

Sanctorum Reliquiæ.

In alia capsula sunt inventæ Reliquiæ Sanctorum subscriptorum. De veste Beatæ Mariæ semper Virginis. De panniculo in præsepio. De SS. Daria & Chrysantho. De Smaragdo, & Largo. De S. Irmina prima Abbatissa in Horreo Trevirensi. De digito S. Sylvestri. De S. Paulo Apostolo. De sepulchro Domini. De S. Laurentio. De S. Cyriaco, & complura busta Sanctorum alia.

Corpus S. Materni Episcopi fuit inventum.

In capsula tertia fuit repertum corpus S. Materni, qui fuit Discipulus S. Petri Apostoli, & tertius Archiepiscopus Trevirorum, cujus sepulchrum apud Monasterium Divi Apostoli Matthiæ nostri Ordinis prope Trevirim ostenditur. Inventus etiam cum ejus corpore denarius unus argenteus fuit, talem in circumferentia habens superscriptionem: *Sanctus Maternus.* In una bursula similiter invenerunt, de veste Beatissimæ Mariæ semper Virginis: de præsepio Domini: de sepulchro Domini: de Columna Domini, ad quam fuerat flagellatus: de S. Luca: de S. Georgio. In una capsula argentea inventum est cranium de capite S. Cornelij Martyris. Sunt & aliæ reliquiæ Sanctorum præciosæ in memorata Trevirorum Ecclesia plures, quas à multis annis sæpe vidimus, inter quas memoriæ occurrunt consignandæ caput S. Helenæ Imperatricis. Caput S. Matthiæ Apostoli, vel sicut alij dicunt, Patriarchæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ. Caput S. Getulij Martyris. De catena S. Petri Apostoli. Superior pars baculi ejusdem S. Petri Apostoli, cum quo S. Maternus supra dictus post quadraginta dies obitus sui à morte fuerat resuscitatus. Inferior hujus baculi pars habetur in Ecclesia Coloniensi.

Præscriptæ Reliquiæ eorum omnium multitudine fuerunt ostensæ.

Post hæc eodem anno, tertiâ die mensis Maij, quæ fuit inventio S. Crucis festiva, Reliquiæ Sanctorum omnes præscriptæ tam noviter inventæ, quam prius in manifesto habitæ, unâ cum clavo Dominicæ Crucifixionis (cujus penè fueram oblitus) super novum altare ligneum ad hoc in Choro præparatum collocatæ sunt, & per unum Fratrem Ordinis Prædicatorum Capellanum Archiepiscopi Trevirensis singillatim per Ordinem

Ordinem ostensa tam Cæsari quàm cæteris, qui convenerant, Principibus, in frequentia & multitudine maxima populorum.

Est etiam inter alias Sanctorum in memorata Ecclesia Trevirensi reliquias una particula Mannæ, quo Deus olim Israel in deserto pavit, coloris albi, dispositionis formalis, non rotunda, longitudine ferme unius digiti, latitudinis semissis atque duorum, formâ oblongâ, & spissitudinis non plenè unius articuli. Hoc Manhu per sanctam Helenam ferunt ab Hierosolymis Trevirorum allatum Ecclesie. Perhibent enim Treviri palatium Constantini Cæsaris in eo extitisse loco, in quo nunc major S. Petri Apostoli constat Ecclesia. Urbem verò constructam asserunt Abraham Judæorum Patriarchæ anno ætatis tertio decimo, à Trebeta quondam Nini Regis Assyriorum filio profugo à facie Semiramidis.

Manna est
Treviris.

Anno prænotato, secundâ die mensis Maij, quæ fuit Dominica tertia post Pascha, celebratum in monte Monachorum prope Bambergam fuit Capitulum Ordinis nostri Provinciale tricesimum quartum: in quo præfederunt, Joannes S. Petri in Erphurdia, Joannes S. Udalrici in Augusta, Wolfgangus S. Ægidij in Nürenberga, & Joannes SS. Petri & Pauli Apostolorum in Hirsaugia.

Capitulum
Ord. nostri
Provincia-
le xxxiv.
Bambergæ
celebratur.

Eodem anno Maximilianus Cæsar soluto apud Treverim conventu Principum descendit ad Coloniam, & inde ad Brabantiam. Rursus compositis in Brabantia rebus maximè contra Ducem Geldriæ ascendit ad Coloniam, à Colonia verò in Alsaciam, & apud Landavv, Hagenavv, & Weissenburg quasi totâ hyeme permansit: nuntios, & legatos Principum audit, pacem populis indixit. Fuerunt his diebus nonnulli Equestris Ordinis, qui cum hostes essent Episcopi Bambergensis, rapinas in ejus salvo conductu exercebant, currus mercimonij Nürenbergenfium oneratos exciderunt, spolia rapuerunt, & quidquid secum non poterant portare, ignibus concremabant. Ad instantiam memorati Præsulis Maximilianus Cæsar Gangolphum Comitem de Gerolzeck Capitaneum regni constituit: cui adjungens triginta, vel quadraginta Equites à Principibus, & Regni Civibus deputatos ad Bambergam transmisit: ut incurfiones latronum auctoritate Regali & Imperiali compesceret. Sed Comes ipse parum aut nihil in eo officio profecit, & annum non permansit.

Maximilia-
nus Cæsar
descendit
Brabantiam.

Anno prænotato, magna seditio Spiræ inter Senatum, & Cives penultimâ die mensis Junij fuit exorta: cujus tumultus causâ fuit pecuniarum onerosa exactio, quàm vulgariter Umgelt nuncupant: sub cujus impositione Cives nimium se conquerebantur omni tempore gravari, scire volentes, quò & in quem usum tot pecuniæ fuerint quotannis expositæ. Concurrentes itaque Cives armatij die præscriptâ in magno furore, clavis arreptis omnes portas urbis clausurunt, neminem vel intrare, vel exire permittentem. Senatum ab eorum ministracione deponunt, novum ex plebeis instituunt, & furentes per plures dies armati portas muniunt, abrogatorum Consulium domos perfringunt, eòsque ad incarcerandum ubique inquirunt. Verùm illi ad majorem Ecclesiam confugerant, quam Cives temerare non audebant. Postremò Cæsaris Maximiliani præcepto seditionis fervor extinguitur, & unitas reformatur.

Spiræ inter
Senatum
& Cives
periculosa
exorta fuit
seditio.

Eodem anno, Julius Papa II. Romæ apud S. Joannem Lateranensem generale Concilium præcedenti anno indictum, circa principium mensis

Lateranense
Conciliū
Romæ ce-
lebratur.

Q9993

Maij,

Maij celebrare cepit, in quo ſeſſiones aliquot per intervalla dierum habuit, ſed morte prævencus, ut ſequenti anno dicemus, conſummare inchoatum non potuit, quod utrum ſucceſſor eius continuat, necdum ſumus certiores.

Maximilianus Cæſar Gallorum deteſtatur perfidiam.

Anno etiam prænotato, poſteaquam Cæſar Maximilianus perfidiam, fraudes, & dolos Ludovici Regis Gallorum multipliciter jam fuit expertus, ab eius fœdere, quod fuit ſine fide, rationabili occaſione diſceſſit, cum ille prior pacta violâſſet. Nam & Ducem Geldriæ Carolum, quod in ſuperioribus dictum eſt, contra Cæſarem pecuniâ, milite, armisque confortavit, occultè ſimul & manifèſtè, quod facere omnino non debuiffet, violator & fidei, & juramentorum. Denique in bello, quod ambobus commune fuerat contra Venetos, Rex Gallus ſua duntaxat quærens commoda non Cæſaris, pacti conditiones multipliciter fuit tranſgreſſus. Jure itaque deſertorem Cæſar deſeruit, & fœdus cum Romano Pontifice Julio contraxit, de quo latius poſt hæc erit dicendum. Interdixit etiam Cæſar Maximilianus certis ſub pœnis omnibus Regni Germanici Principibus, Comitibus, & Incolis, ne Regi Gallorum ſubſidia ferant, mittant, aut in aliquo ſuffragia miniſtrent. Hoc editum Cæſaris Emicho Comes de Liningen (de quo ſupra diximus ante octennium, ubi Monasterij Limpurgienſis deſcripſimus incendium) parvi pendens cum aliquot Stratiotis Galliam intravit, militiam Regi Ludovico contra Cæſarem ſpõndit; qui tamen brevi poſtea neſcio quam ob cauſam à Gallo repudiatus eſt, & in ſua quæ habet apud Lotharienſes, retrocedere non ſine pudore compulſus; redire namque ad Duroburgum non potuit, propterea quòd jam pœnas læſæ Majæſtatis incurrerat. Nam Cæſar Maximilianus conſeſtim, ut cum intellexit declinâſſe ad Gallos, reum læſæ Majæſtatis declaravit, mandans Ludovico Palatino Comiti, ut omnes profugi Comitis villas, oppida, caſtella, & munitiones in ſuam reciperet poteſtatem, quod & factum eſt, præter caſtellum Duroburgum, quod cum ſit foriter munitum, obtinere non potuit. Erant in ipſo caſtello uxor Comitis Emichonis cum liberis ſuis, & quidam ſtratiotæ ad loci cuſtodiam deputati, quorum deſenſione primo incurſu non facilè poterat obtineri. Nihilominus timens mulier, quòd arcem contra vim Palatini diutius præſervare non poſſet, decem vel duodecim dierum ſpatium ad deliberandum ab eo poſtulans impetravit. Interea nuntios ad Udalricum Ducem Wirtenbergenſem deſtinavit occultos, rogans ut ſuorum aliquot milites mitteret ſecretius, & Caſtrum acceptaret, majorem de eo ſpẽ habens reſtitutionis, quàm de Palatino, cujus animum non ſine cauſa, marito ſuo graviter noverat indignatum. Miſit ergo ſuos Dux Udalricus, & Duroburgum ſicuti mulier petierat, decepto Palatino præoccupavit. Poſt menſes paucos audiens Emicho Comes adhuc in Gallia conſtitutus, quòd mandato Cæſaris Palatinus omnem Comitatum ſuum præoccupâſſet, mox ad Caſtellum ſui juris, quod Aprimons nuncupatur, in Lotharingia ſitum redijt, & litteras excuſatorias ad Cæſarem deſtinavit, in quibus ſe paſſum conquerebatur injuriam, poſtulavitque tutum pro ſui deſenſione acceſſum, & pollicebatur ſe innocentem probaturum. Annuit Cæſar, ſalvum itineris conductum poſtulantem dedit, verba excuſantis patienter audivit. Sed erant ſine fundamento ſermones, quos protulit omnes, cum

Emicho Comes de Liningen læſæ Majæſtatis condemnatur reus.

Emicho Comes coram Cæſare comparens reatum diluere non potuit.

Triffling

An Hirſaug

To II

SV
16

cum testimonia plura in contrarium haberentur ad manum, quibus convincebatur Regi Gallorum adduxisse suffragia, licet ipse negaret, asserens se non in Gallia fuisse, sed in Aprimonte Castello suo memorato. Iratus Cæsar jussit eum quantocius abire. Qui supervixerit exitum negotij, litteris commendare poterit sequentia, si tamen voluerit.

Anno item prænotato, Udalricus Dux Wirtenbergenſium Abbatem Monasterij Constantienſis Diocæſis, quod Zvvifalten ſive duplicis aquæ nuncupatur, cepit, & de Cœnobio abductum in Castello ſuo Nyphen cuſtodia mancipavit. Quæ res cum in notitiam Episcopi Constantienſis deveniſſet, Ducem pro violenta injectione manuum in Prælatum denunciavit excommunicatum. Dux autem hæc denunciatione receptâ nuntios miſiſſe ad Julium Romanum Pontificem, & informatum de cauſa, abſolutionis beneficium ab eo petivit, & impetravit; quod ei memoratus Præſul Constantienſis ex commiſſione Apoſtolica impendit. Abbatem verò captivum Episcopo ut ordinario & ſpiritali ſpiritualem Dux tradidit, quem ille in Castello ſuo Morsburg nuncupato cuſtodia mancipavit, ubi & detinetur captivus uſque in præſentem diem.

Eodem die quo Ducem abſolvit Episcopus, fecit & Monachum quendam prædicti Monasterij Abbati conſentaneum in carcerem detrudi. Cauſam hujus detentionis veram necdum ſcire potui. licet varias opiniones audierim à diverſis. Sunt enim qui dicant occultam conſpirationem feciſſe cum Suitenſibus conjuratis, & tam ſe cum Monasterio ſuo, quam villanos quosdam in circuitu à dominio & tuitione memorati Ducis Wirtenbergenſium Udalrici voluiſſe ſubtrahere, & in conſortium eorum, quos diximus, Suitenſium tranſire. Adjiciunt nihilominus, qui hujus ſunt opinionis, quòd Duce apud Treviros in Conventu Principum exiſtente, nuntius ad eum celer venerit, ſecretè annuntians, quòd Abbas de Zvvifalten fugam cum theſauris, & pecunijs Monasterij pararet ad Sui-zeros. Erat autem dives valdè in frumentis, in auro quoque & argento, quæ longo tempore multâ tenacitate non ſine injuria Fratrum ſuorum & inedia congregârat.

Alij cauſam aſſerunt aliam, dicentes, quòd olim Dux Eberhardus Wirtenbergenſium primus (qui poſt ſe duodecim Regentes conſtituerat, quorum unus fuit prædictus Abbas) moriturus notabilem ſummam pecuniarum certis ex Regentibus ſub bona fide ſecretius commendaverit, & in uſum quem vertere deberent, mandaverit, ſicque deceſſerit. Inter hos quatuor ſeu tres Comes fuit unus: cujus nomen conſultò tranſimus, & memoratus Abbas Zvvifaltenſis; Duce autem mortuo averſi in reprobum ſenſum executores pecuniarum, inter ſe diviſiſſe & retinuiſſe à pluribus æſtimati ſunt. Contigit interea Conventu Principum apud Treviros durante, Comitem unum, & forſitan principalem deſuncti Principis Comiſſarium ibidem ægrotare ad mortem, qui cernens, quòd ſupervivere non poſſet, rem geſtam Duci Udalrico, qui tum præſens fuit, aperuit: & ubi pecuniam malæ fidei eorum commiſſam à Duce Eberhardo, invenire poſſet, revelavit.

Has duos opiniones cauſarum detentionis ſape dicti Abbatis à pluribus audivimus: ſed veræ ſint an falſæ, nos determinare non poſſumus. Conſtat enim, quòd Dux Udalricus acceptâ licentiâ abeundi à Maximi-liano

Abbas in
Zwifalten
à Duce Wir-
tenbergen-
ſium incar-
ceratur.

Cauſa de-
tentionis
Abbatis
variâ opi-
nionem fa-
maturita.

Alij cauſam
aſſerunt
aliam, ſed
adhuc non-
dum mihi
conſtat
veritas.

Ducem non
credimus
Abbatem
ſine magna
cauſa ca-
pitivâſſe.

liano Cæſarē, cui & cauſam haud dubium aperuit, diſcedens à Treviri in Sueviam tantā velocitate pervenit, ut omnes verteret in ſtuporem; nec dubium mihi eſt, quin res omnino fuerit ardua: propter quam tanta feſtinatio Ducis cum ſerio fuit adhibita. Credo etiam tantum hunc Principem Juſtitiaē, & æquitatis indefeſſum cultorem ſine magna, & graviffima cauſa non feciſſe, quod fecit, quamvis me lateat. Denique adjiciunt iſta referentes, quòd Abbatem Dux invenit paratum ad fugam.

Equeſtris
Ordinis
Homo Knoringer
Episcopum
Constantienſem
vexat.

Eodem anno, homo quidam Equeſtris Ordinis familiā Knoringer dictus, Episcopum, & Clerum Conſtantienſis Eccleſiæ hoſtili machinatione biennio vexavit. Propter quod Udalricus Wirtenbergenſium Dux convocatis ad ſe apud Tubingen partibus coram magna procerum ſuorum multitudine, ad pacem & concordiam illos revocare laborabat: in cujus ſententiam ambæ partes adunatæ ſunt, & adſtipulatâ manu ejus iudicio ſtare promiſerunt. Verùm ubi Dux auditis hinc inde allegatis & reſponſis dirimere & pacem formare, conſilio doctorum, Comitum atque Nobilium ſuorum, qui aderant, jam jam cæpiſſet, eſſentque arbitrij capita, ſimul & concordiaē litteris demandata, Knoringer à propoſito reſiliit, & neque concluſa per Principem capitula pacis admittere voluit, neque ab impetitione Pontificis & Cleri deſiſtere conſenſit, non advertens, nec curans, quòd, ſicut diximus, adſtipulatâ manu promiſerat ſe ratum & gratum penitus habiturum, quidquid per Ducem fuerit decretum; unde commotus Princeps ſubſtomachando dixit ad eum: *Knoringer, Knoringer ſciens ſcito, quòd nos neque Pontificem, neque Clerum ejus Conſtantienſes tuis iniquis machinationibus infeſtari permittemus, ſed exponemus pro eorum deſenſione contra inſolentiam tuam & complicum tuorum, quicquid ſumus, poſſumus, & habemus, qui pacis & concordiaē juſtas, & æquas conditiones, quemadmodum promiſiſti, ſuſcipere contemnis.* Et quia ſub tuti itineris privilegio venerat, juſtus eſt abire quantocius.

Pacem ac-
ceptare
contemnit
Knoringer.

Chriſtiani
Ungari bel-
lantes cum
Turcis ob-
tinuere vi-
ctoriam.

Anno item prænotato, treugis inter Ungaros Chriſtianos, & Turcos infideles jam finitis, bellum atrox committitur: & miſerante Deo multa Turcarum millia per noſtros trucidantur. Fuerunt enim his temporibus magni tumultus in Oriente inter duos Fratres, filios Conſtantinopolitani Imperatoris, qui patre adhuc vivente de Imperio contendebant: quorum junior nomine Selemlach uxorem habens magni Regis Tartarorum filiam, patrem ſuum jam ſenio laborantem, & morbo, viribus foceri tentabat opprimere, & ejus Imperium ſeniori Fratri nomine Achmat Sultan jure debitum ſibi violenter uſurpare. Propter quod fugatus à Patre ſeceſſit in Tartariam, ubi cum focero aliquanto tempore permanſit.

Selemlach
Patri ſuo
Imperatori
Turcarum
reconcilia-
tur.

Interea Sophi Rex Perſarum, qui ſe magnum Prophetam voluit æſtimari; de quo & ſupra diximus, anno Domini milleſimo, quingenteſimo primo, contra Imperatorem Conſtantinopolitanum veniens in maxima multitudine pugnatorum, Regnum ejus, & præcipuè Turciam hoſtiliter devaſtavit, & multa prælia conſtituit: quod audiens minor filius Turci memoratus Selemlach, & cupiens reconciliari Genitori ſuo, quem injurioſè offenderat, exercitum Tartarorum ingentem contraxit: & ſubitò in Perſas nihil tale metuentes irruens, multa eorum millia interemit, & reliquos cum Ducibus eorum in fugam turpiſſimam convertit.

Hac

Hac victoriâ pro genitore obtentâ, litteras & nuntios ad eum Constantinopolim misit, veniam commissorum petijt, beneficium quod Patri contra Persas victor impenderat, allegavit. Placatus eâ fide Pater, ut veniret securè, mandavit, veniam concessit, Regnum promisit. Eâ securitate acceptâ Selemlach à Patre, confestim exercitum per loca tutiora disponens duo duntaxat millia virorum electissimorum secum assumpsit, & iter versus Constantinopolim festinus direxit. Habebat Selemlach occultam intelligentiam cum militibus Prætorianis, quos Janizeros vocant, qui cum Bassalarijs & ingenti procerum multitudine venienti ad duo millia passuum extra urbem occurrerunt.

Anno igitur prænotato, septimâ decimâ die mensis Aprilis, Selemlach intravit Constantinopolim, & ab omnibus tam aulicis quàm popularibus magno cum honore, pompa, & reverentia susceptus, Patris gratiam mox impetravit. Promiserat autem Pater feniori filio Achmat Sultan Imperium, & propterea Juniolem multis sermonibus laborabat retrahere, ut ab ejus usurpatione desisteret, & jus fraternum temerè non violaret. Sed omnia frustra, & incassum fluebant. Die namque vicesimâ tertîâ mensis Aprilis, quæ fuit sexta Turcis festiva feria, nobis autem martyrio S. Georgij solemnis, instantibus Prætorianis militibus Janizeris, & Aulicis, frementibus undique armis Selemlach à Patre Imperator constituitur, licet cum magna displicentia, & lachrimis fluentibus multis. Sequenti die novus Imperator declaratus Selemlach cum magna Procerum comitiva palatium introgressus impetravit à Patre sedem, ensẽ, & reliqua insignia Imperatoria: quibus insignitus totâ die sedit, novus Imperator declaratus à Principibus, Aulicis, & omni Populo, reverenter osculatis manibus salutat, acclamatus, & veneratus; & sic Imperium Orientis sine strepitu armorum, quod apud eos est rarum, obtinuit fratre nesciente, Patrèque invito.

Selemlach
ad Patrem
Constanti-
nopolim
revertitur.

Selemlach
Imperator
à Patre con-
stituitur.

Eodem quoque anno, in mense Septembri, Fridericus Marchio Brandenburgensis, qui morabatur in Anolzbach, filium suum nomine Albertum anno præcedente post mortem Friderici ex Ducibus Saxonie magistri ordinis militum Teuthonicorum in Prussia, in ejus locum electum, cum quadringentis equitibus in Prussiam mittit, ubi hodie Princeps Juvenis super Ordinem dominatur.

Hoc ipso anno, inter Pontificem Romanum Julium II. & Maximilianum Cæsarem concordia facta est Romæ coram Papa, Matthæo Gurcensi Episcopo cum alijs præsentibus ex parte ipsius Cæsaris: quæ vicesimâ quintâ die mensis Novembris in Ecclesia sanctæ Mariæ de populo solemniter fuit publicata, sub multis clausulis, & conditionibus, quas breviter causâ omittimus.

Inter Ju-
lium Pa-
pam &
Maximilia-
num Cæsa-
rem fœdus
componi-
tur.

Anno prænotato, vicesimâ nonâ die mensis Decembris, quæ fuit quarta Feria post Festum Dominicæ Nativitatis. Maximilianus Dux Mediolani Ludovici Sfortia quondam Ducis apud Gallos in carcere mortui filius, Gallis per Maximilianum Cæsarem à Lombardia pulsus, Mediolanum in multitudine pugnatorum exercitus Cæsariani victor intravit, & magno fuit honore susceptus, præsentem Matthæo Gurcensi Episcopo cum alijs multis ex parte Cæsaris.

Maximilia-
nus Dux
Mediola-
num & ep-
tam Lom-
bardiam
recuperat.

Joannes
Abbas hu-
jus loci ab
Epifcopo
Argenti-
nenſi voca-
tur ad re-
forman-
dum.

Maurimo-
naſterium
inopiâ op-
rimitur.

Inter Se-
natum &
Cives
Colonienſ.
graviſſima
ſeditio fuit.

Senatorum
plures ca-
pti à popu-
lo & in vin-
cula retru-
duntur.

Anno memorato, Wilhelmus Epifcopus Argentinenſis, miſſis ad Hirſaugiam nuntijs, & litteris, Joannem Abbatem ad ſe venire petivit, qui petitionibus ejus acquieſcens iter aſſumpſit, & ad eum pervenit. Cui Præful intentionem ſuam aperiens, & cauſam, propter quam illum vocaverit, Monafterium Ordinis noſtri, quod Maurimonafterium latinè, vulgari-ter autem *Moſhrs* *Münſter* nuncupatur, in medium protulit, & ut per Hirſaugienſes reformaretur, Abbatem iſtantius rogavit. Eſt autem Maurimonafterium de fundatione antiqua, quod olim Hirſaugienſes, ut longè ſupra diximus, ſemel reformaverunt, ſed malitiâ temporum, & negli-gentiâ Prælatorum ſucceſſivè in tantam miſeriam & deſolationem per-venit, quòd neque hodie Abbatem habet, neque Monachum ullum, ſed per hominem poſſidetur & regitur ſacularem: are gravatur alieno, pluſquam in ſex millibus florenorum: cuncta ædificia ſunt ruinoſa, & jam magna ex parte collapſa. His viſis & auditis Joannes Abbas oblatum ſibi Monafterium tantis debitis involutum ſuſcipere timuit, quod reformare ſine detrimento Monafterij proprii ſe haud poſſe perſpexit, unde Pontifici, ut aliunde loco provideret, conſuluit, & honeſto excuſationis ob-jecto velamine diſceſſit.

MD XIII.

Anno Joannis Abbatis Hirſaugienſis X. Indictione Romanorum, primâ, menſis Januarij die 5. Cives communicatis urbis Colonienſis in-ſeditionem verſi unanimiter omnes contra Senatum conſpirârunt. Qui die præſcriptâ cum lanceis bombardis & fuſtibus armati, Prætorium, in quo Senatus erat, magno cum furore obſederunt, vociferantes & cla-mantes: Ubi nunc ſunt nequiſſimi homines illi, qui nos injuſtis & incon-ſuetis exactiõibus gravant, & in ultimam redigere paupertatem conat-ur? ubi ſunt? exeant, veniant, forâſque procedant; nõs volumus ratio-nem & calculum habere pecuniarum omnium perceptarum, & expoſita-rum per eos ararij publici, & quòd omnes nova & inconſuetâ præſtatio-nes & exactiõnes penitus deponantur.

Audientes, qui erant in Senatu, has voces populi furentis, videntèſque Cives armatos imminere capitibus ſuis, maximè qui ſe noverant peccâſſe in Rempublicam, valdè timuerunt. Ordinaverunt ergo duos vel tres è numero, quos communitati gratos noverant & acceptos, ut multitudini perſuaderent ceſſare à tumultu, qui per feneftras loquebantur ad populum ſermones optimos, cum lachrimis deprecantes, ut à ſeditione pernicioſa deſiſterent, promittentes operam ſe daturus, ut omnia quacumque vellent, conſequerentur. Vix tandem obtinuerunt cum magna difficultate, ut ob-ſidionem Prætorij multitudo ſolveret, & in propria rediret. Et quia grati fuerant populo, qui rogabant, nec reatum habebant in malè commiſſis, acquievit tandem multitudo, & à Prætorio reſceſſit.

Sequenti die, quæ fuit ſolemmitate Dominicæ Apparitionis feſtiva, cum Senatus conveniſſet denuò in Prætorium ad conſultandum de oc-currentibus cauſis atque negotijs, plures tumultum populi metuentes ſe timidè abſentârunt, per quod vehementem de ſe mali ſuſpicionem in plebe peius habitam auxerunt. Unde Cives armis iterum induti per ur-berem diſcurrebant, & quotquot eorum invenire poterant, in vincula conje-cerunt.

cerunt, & in ipsa nocte hortulos quosdam Senatorum super communitatis fundo per violentiam constructos iterum destruxerunt.

Post hæc 10. die mensis Januarij, quæ fuit secunda FERIA post Festum Epiphaniæ Domini, capite truncatus est in foro fœni Theodoricus cognomine Spitz, vir Senatoriæ dignitatis, dives & potens. Deinde feriâ IV. in eodem foro capite truncatus fuit Joannes de Perclam & ipse Senator in urbe potens & dives. Sequenti die in eodem loco capite truncatus est Joannes de Reidt Burgimagister cum alio quodam de Senatu socio suo Burgimagistro; sequente Sabbato proximo capitibus fuere truncati Petrus Rott, Franco von der Linden & Bernardus Epfj viri Senatorij Ordinis in Civitate, multum divites & potentes. Truncati fuerunt & alij capitibus tam ex Senatu, quam eorum iniquitatis ministri plures, nonnulli etiam extra Coloniam proscripsi, quorum nomina ignoramus.

Truncantur capitibus Senatorij Ordinis potentiores.

Eodem anno in mense Januarij, mortua est Sophia filia Regis Poloniae & uxor Friderici Marchionis Brandenburgensis, de qua genuit hos Principes, Casimirum primogenitum, Georgium hodie principantem in Ungaria, Albertum Ordinis Theutonicorum magistrum in Prussia, Joannem, Fridericum Herbipolensis Ecclesiæ Præpositum, Wilhelmum, Albertum, Gumbertum, Margaretham, Sophiam, Elisabetcham, quæ nupta est filio Christophori Marchionis Badensis, Annam, Barbaram: reliqui tres obierunt.

Nomina Liberatorum Friderici Marchionis Brandenburgensis.

Anno etiam prænotato, in mense Januarij, mortuus est Philippus de Rosenbergh Episcopus Spirensis, anno Pontificatus sui VIII. qui nullum aut paucos in Episcopatu dies vixerat sanus, sed claudus, debilis, & continuis laborans infirmitatibus. Ipse Ecclesiam Collegiatam ex Monasterio nostri Ordinis sub Antecessore suo factam, ut supra diximus, de Odenheim, transtulit in oppidum Bruchsal. Sub eo Cives oppidi Landavv ab obedientia & subjectione Ecclesiæ Spirensis, cui fuerunt à Regno impignorati, oblatore redemptionis pretio & se & oppidum in libertatem vindicârunt.

Philippus Episcopus Spirensis moritur.

Post hunc in Episcopatum Spirensis Canonorum sive Capitularium postulatione assumptus est Georgius frater Ludovici Comitis Palatini Rheni, Bavariæque Ducis, ac Principis Electoris, sextogenitus Philippi Comitis Palatini, anno ætatis suæ XXVII. Princeps nobilis, mansuetus, prudens, amator Cleri, pauperumque defensor, de quo spem bonam concipiunt omnes, quod utilis sit Pastor futurus.

Hoc ipso anno, 21. die mensis Februarij, Romæ moritur Julius Papa ejus nominis II. anno Pontificatus sui X. durante Concilio Lateranensi, & necdum firmiter radicato, multò verò minus finico. Iste Pontifex, postquam arma contra Venetos assumpta deposuit, reversus ad urbem structuras multas pretiosas, & sumptuosissimas incepit, quas tamen morte præventus non omnes consummavit. Ecclesiam S. Petri Apostoli de novo pretiosissimo tabulato lapideo, latiore & ampliore multo quam antè fuerat, ædificare cepit. Palatium Apostolicum in toto quasi ampliavit, renovavit, & mirum in modum decoravit. Castellum quoque S. Angeli novis atque profundis amplissimis circumdedit fossatis, quæ Tyberis media influit, ita quod Castellum in medio quasi fluminis positum appareat. Alia quoque tam multa & magna cepit construere, quod frequenter

Julius Papa II. Romæ mortuus.

simul & semel in diversis structuris suis impensis quatuor millia Operariorum habuisse manifestum fuit.

Leo fit eius
nominis
Papa X.

Post Julium Papam mortuum atque sepultum vacavit Sedes Apostolica diebus 16. quartâ verò die mensis Martij, Cardinales xxxix. numero Conclave intrantes juxta consuetudinem inclusi sunt. Decimâ autem die mensis ejusdem. Joannes de Medicis Florentinus S. Mariæ in dominica Diaconus in Papam electus est, & Leo X. nuncupatus, cujus electio sequenti die publicata fuit, qui & in Missâ populum benedixit.

Solis defectio fit.

Eodem quoque anno. 7. die mensis Martij, horâ primâ post meridiem solis defectio facta est, quam Græci Eclypsim nuncupant, cujus dimidia duratio fuit minorum fermè quinquaginta. Quid verò significet, post annos sex, septem, & octo qui vixerint, observent, quia tunc ejus apparebunt effectus.

Puer fuit
Augustæ
sex annos
habens æta-
tis, mirabi-
lis.

Fuit his diebus puer unus in Civitate Augusta, sextum habens ætatis annum, de parentibus natus honestis, licet pauperibus, & adhuc omnino mutus, qui mirabiles præ se ferebat gestus, hominum frequentiam quantum potuit fugiens declinabat, sermones loquentium audiebat & intelligebat, sed verbum penitus nullum respondebat. Recluserunt eum parentes in caveam ligneam, seu parvum tugurium, ne aut fugeret, aut casu læderetur. Quociens à cavea solatij causâ dimittitur, tunc saltat & currit, & jam se post fornacem, jam supra, vel sub sedibus & scamnis tantâ agilitate abscondit, ut murilegus potius quàm homo esse videatur; nam motu velocissimus est, & quasi imperceptibiliter jam supra jam retrò fornacem est. Neminem offendit, neminem lædit, sed mansuetum se ostendit ad omnes; cujus agilitatem cuncti mirantur, quem plerique dæmonio putaverunt obsessum, & ob id consilium Doëtorum virorum in diversis locis conquisitum fuit, quid cum eo sit agendum, ut veritatis capiatur experimentum; quam quidem novitatem ex eo verius novi, quòd & ipse pro dando consilio sui requisitus.

Anno prænotato, Joannes Rex Daniæ, Norvvegiæ, & Suediæ moritur, qui multis annis gravissima bella mari terræque gessit, cum ipsis Suedis, qui eum Regem recognoscere vel admittere contempserunt. Cum Lubecensibus & finitimis suis plures contentiones habuit, sed postremò pacem cum eis fecit. Huic mox successit in Regno Christianus filius ejus unicus, qui hodie regnat.

Palatinus
& Dux Wir-
tembergensium
confederantur per-
petuò.

Eodem anno Ludovicus Princeps Elector & Fridericus frater ejus Comites Palatini Baviaræque Duces cum Udalrico Duce Wirtembergensium foedus perpetuum, & ut litteræ in vulgari sonant impressæ, hæditarium sub certis capitulis pro se & cunctis hæredibus, successoribusque contraxerunt, quod Maximilianus Cæsar auctoritate regali confirmat. Hac autem novi & perpetui sanctio foederis tam in Palatinatu, quàm in Ducatu Wirtembergensium ubique per parentes & vidimatas seu authenticas litteras impressas publicata fuit & denunciata populo Territoriorum, non solum in oppidis, sed etiam in villulis commoranti.

Monasteriũ
Prioratus
in Kniebis
nostri Ord.
incendio
perijt.

Anno quoque prænotato, tertiâ die mensis Aprilis, quæ fuit in Octava Dominicæ Resurrectionis, Monasteriolum Kniebis Constantiensis Dialectis Ordinis nostri, quod Abbati & Monasterio in Alberispach sine medio dignoscitur subjectum, & distat à Richenbach Prioratu Hirsaugiensium duobus

Triffling

An. Hirsau

To II

S.V
16

duobus ferè milliaribus, fortuito casu incensum, incineratum & combustum est cum Ecclesia, & domibus cunctis, præter unam domunculam solam, quæ ab incendio mansit illæsa. Calices tamen, libri, clinodia, privilegia, ornamenta Ecclesiastica, lectisternia quoque, & major pars utensilium domus, fratrum & familia industriâ ab incendio erepta sunt. Hoc autem Cœnobium etiam prius ante 60. annos similiter fuit exustum.

Hoc ipso quoque anno, 27. die mensis Octobris, quæ fuit in Vigilia SS. Apostolorum Simonis & Judæ, Monasterium Ordinis nostri in Deckingen Augustensis Diœcesis, simili fuit incendio mirabiliter concrematum, non sine maximis damnis & detrimentis inhabitantium Abbatis & Monachorum.

Ante sexennium (quod in ordine debito signare negleximus) combustum fuit etiam nostri Ordinis insigne Monasterium Pantz nuncupatum Herbipolensis Diœcesis, sed in dominio temporali subiectum Episcopo Bambergensi, cum Ecclesia, domibus, stabulis, & cunctis habitaculis Monachorum.

Anno præsignato Maximilianus Cæsar contracto fœdere, ut supra dictum est, cum Regibus Angliæ, Hispaniæ, Aragoniæ, Venetos graviter impugnat; Gallos de Lombardia (quam in annum jam decimum quintum occupaverant) exterminat, & victor gloriôsè triumphat; septimâ namque die mensis Octobris, quæ fuit sexta feria post festum S. Francisci, commissum est prælium atrox & magnum inter Cæsarianos & Venetos haud procul à Vincentia, in quo ex parte Venetorum non minus quàm novem millia cecidisse ferebantur, inter quos nobiliores & potentiores eorum plures fuerunt interempti. Multi etiam Comites, Nobiles & potentes ex eis à Cæsarianis in captivitatem fuerunt abducti. Magnam in hoc bello Veneti stragem susceperunt, & meliorem civium suorum partem simul & exercitus robur ac fortitudinem amiserunt.

Eodem anno Maximilianus Cæsar unâ cum Rege Anglorum Henrico contractis copijs Picardiam in manu valida contra Ludovicum Gallorum Regem intrârunt, & Civitatem Tervanensem fortissimâ obsidione cinxerunt, in qua præsidium Gallus posuerat quatuor millia virorum. Cùmque obsidio diuturna graviter affligeret eos, qui erant in urbe, jamque alimenta deficerent, missis ad Gallum nuntijs victualia & milicium subsidia postulârunt.

At verò Rex Gallus suorum inopiâ ac necessitati subvenire cupiens, misit eis auxilium Lanceariorum 1800. Equitum verò septem millia, & currus alimentis oneratos complures. Cùmque venissent haud procul à Civitate Tervana, per Cæsarianos & Anglicos intercepti sunt, & in fugam compulsi. Quos infecuti Cæsar & Anglicus Rex cum parte exercitus, plures eorum occiderunt, & non minus quàm trecentos quinquaginta ceperunt, inter quos nobiliores & potentiores Regni Gallorum fuisse memorantur. Habebant in exercitu suo Galli Banneria tredecim, quorum Cæsariani novem obtinuerunt: Currus quoque onerarios centum quinquaginta intercipientes acquisiverunt. Ad spatium trium ferè miliarium Cæsariani milites persecuti sunt Gallos, cædentes & perimentes eorum multa millia. Cæsar autem cum Rege Anglorum cum peditatu infecutus est fugientes ad milliare dimidium. Multi etiam fugientium,

Rrrr 3

qui

Monasterium Abbatiale in Deckingen Ordinis nostri comburitur.

Venetorum novem millia cæduntur à Cæsarianis in prælio.

Galli superantur à Cæsarianis & Anglicis in Picardia.

Maximilianus Cæsar cum Anglo Tervanam urbem obsedit.

qui abjectis armis in dumetis latentes se absconderunt, à rusticis atque villanis inventi sunt, & sine misericordia occisi. Quo factum est, ut numerus eorum, qui ceciderunt ex Gallis illo die, certus haberi non possit. Facta sunt hæc anno Domini prænotato, 16. die mensis Augusti.

Civitas
Tervana in
deditionem
Cæsaris
Maximilia-
ni venit.

Deinde Maximilianus Cæsar cum suis ab una parte, & Henricus Rex Angliæ ab alia parte cum suis muros Civitatis bombardis & machinis concutientes dejecerunt, & cum jam se ad expugnationem urbis ordinarerent, qui erant introclusi, videntes se viribus impares, pacem à Cæsare postulabant. At ille malens populum salvum esse quàm perire, pacem orantibus dedit, eà videlicet conditione, ut rebus & corporibus salvi discederent. Quo facto Cæsar victor intravit urbem, quam Regi Henrico assignavit. Obtulerunt & alia per circuitum oppida & castella nonnulla, quæ consensu Cæsaris in deditionem memorati Regis Angliæ concesserunt. Est autem Civitas Tervanna in terra Morinorum, à Calesiano portu fermè 12. distans milliariis theutonicis, cujus Episcopus & Morinensis dicitur simul & Tervanensis, quamquam sit unus Præsul. sicut & Cizenis & Neuenburgensis in Thuringia.

Scoti deva-
stant extre-
ma Regni
Angliæ
igne & ra-
pinâ.

Interea dum hæc agerentur in provincia Morinorum, & circa urbem Tervanensem contra Ludovicum Regem Gallorum, Jacobus Rex Scottorum missis exercitibus suis extrema Angliæ cæpit hostili incurfione vastare. Gallus enim prius tam ipsum, quam Joannem Daniæ Regem, dum viveret, datis non paucis pecunijs in suam contraxit partem. Veniens itaque in Angliam Scottorum exercitus Dux cum decem millibus pugnatorum, antequam arma caperent Albiones, decem oppidula & villas quasdam incendio desolaverunt, Rege Henrico & Cæsare Maximiliano, sicut diximus, apud Morinos existente. Verùm Albiones nil morati confestim arma corripunt, adversum Scotos procedunt, bellum atrox committunt, & hostes in fugam convertunt. In eo prælio multi Scottorum ab Anglis cæsi sunt, & plures in captivitatem abducti. Namque Angli Scotos ipsos usque in Scotiam fugientes persecuti duo eorum castella. 20. Oppida & villas incendio concremârunt, & non solum recuperârunt ablata, sed magna Scottorum spolia consecuti in Angliam sunt reversi.

Scoti ab
Anglis cæ-
duntur.

Cæsar Ma-
ximilianus
exercitum
in Burgun-
diam misit.

Eodem anno Maximilianus Cæsar conductos multâ pecuniâ Helvetios, quos & confederatos vulgò nuncupamus Suitenses, cum quibusdam Ducibus, Comitibus, nobilibus, equitibus atque peditibus in manu valida pro recuperatione Ducatus misit in Burgundiam, contra Ludovicum Regem Gallorum, qui Burgundiam à tempore mortis ultimi Ducis Caroli, cujus unicam filiam Maximilianus habuit uxorem per annos 9. violenter occupavit, ipse videlicet cum duobus antecessoribus suis. Cùmque Cæsarianus exercitus in Burgundiam pervenisset, Urbem quandam & magnam & opulentissimam, quæ Divion vocatur, & distat à Civitate Virdunensi 10. vel 12. milliariis nostris, quam vulgus Digion nuncupat, obsidione cinxerunt, & machinis agentes fortiter muros quassaverunt.

Divion
urbs à Cæ-
sarianis ob-
sidentur, à
perfidis
venditur.

Interea Galli Principes cùm viderent urbem expugnandam, pacem pecuniâ emere à Cæsarianis tentaverunt, quam Udalricus Wirtenbergensium Dux & alij Principes vendere in præjudicium Maximiliani Cæsaris sine consensu, imò & scitu ejus turpissimum arbitratî. urbem potius expugnandam judicabant; quam si obtinuissent, sicut dubium non fuit, brevi

Tervana

An. Hirsang

To II

S.V
16

brevi totam Burgundiam ad Cæsaris deditiōem reduxissent. Sed Helvetiani Suitenses more suo factiosi, contempto Principum consilio, sine scitu, sine voluntate, sine consensu Maximiliani Cæsaris pacem, imò Ducatum totamque Burgundiam Gallis vendunt, ex pugnatoribus mercatores facti, & quia pecuniam à Cæsare non modicam, ut Gallum à Burgundia pellerent, jam prius acceperant, pro Gallis contra Cæsarem pro missis muneribus consultabant. O mercatio perfidorum, quos & avaritia cæcos, & contumacia facit elatos. Et ne meis verbis rem videar taxasse, pactum, quod fecerunt cum Rege Gallorum, in grave detrimentum & contumeliam Cæsaris, eorum sermone complectar.

Cùm urbis Divionensis mania & muri, sicut dictum est, bombardis & machinis ad expugnationem jam essent dejecti, & Principes cum nobilibus non solum parati, sed & avidissimi essent ad expugnandum, soli Suitenses (paucis Capitaneis Basileensium videlicet & Schaffhusensium exceptis) seorsim conspirantes, tale cum Gallis pactum inierunt, Cæsarianis interesse omnino recusantibus.

Anno Domini prænotato, 13. die mensis Septembris, inter Ludovicum Regem Gallorum XII. & conjuratos Suitenses sub his conditionibus pax est firmata in papilionibus ante urbem Divionem, Udalrico Duce Wirtenbergensi, & alijs Comitibus & Regni fidelibus interesse recusantibus.

Prima Conditiō: Quòd Rex Gallus cum Romano Pontifice quantocius in concordiam redire promittat & debeat, & si quid possidet Ecclesia Romana proprium, sive Civitates sive Castella, vel aliud, quod sine mora restituat.

Secunda Conditiō fuit: Quòd Suitenses in ea concordia omnes & singulas confederationes prius cum quibuscumque pactas voluerunt permanere sanas integras & inviolatas, sibi que adhaerentes per totam Galliam esse securos.

Tertia Conditiō: Quòd Rex Gallus Ducatum Mediolani cum Civitatibus Cremona & Asta cum omnibus ad eas pertinentibus, in manus Conjuratorum Suitensium tradere debeat & consignare. Verum dixit Propheta: Superbia eorum ascendi semper.

Quarta Conditiō fuit: Quòd Rex Gallorum deinceps nullum ex conjuratis Suitensibus ad bellicam expeditionem contra quemcumque assumat sine consensu & voluntate conjuratorum eorundem omnium, vel saltem majoris partis.

Quinta Conditiō fuit: Quòd Rex Gallorum conjuratis Suitensibus dare & solvere teneatur & debeat quater centum millia coronarum, quae faciunt quinquecentum millia florenorum Rhenensium, cujus medietatem in promptu solvere promissit, aliam verò medietatem ad Festum S. Martini.

Sexta Conditiō: Quòd Rex Gallorum Udalrico Duci Wirtenbergensium pro habitis expensis decem millia, & Udalrico Comiti de Abberg duo millia coronarum solvere in continenti teneatur. Verum Dux & Comes memorati Maximiliano Cæsari fideles, perfidiam Suitensium sequi contempserunt.

Septima Conditiō fuit: Quòd in ista concordia stratiota Suitensium, qui eam adversus Regem saepe dictum Gallorum in jure habebant pendentem, ratione debitorum nihil detrimenti sentiant, quo minus eum persequi possint.

Octava Conditiō fuit: Quòd conjurati Suitenses in hac ipsa concordia nihil volum esse derogatum pactis, & fœderibus suis cum Romano Pontifice & Regno Germania, cæterisque quibuscumque antè contractis, quod idem vult & Rex.

His

Urbs Divion expugnanda relinquatur.

Concordia fit inter Gallos & Suitenses.

Conditio pacis I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

Maximilianus
no Cæsari
fideles
Suitensibus
consentire
noluerunt.

His octo Conditionibus præsumptuosâ temeritate propositis, & à Rege Gallorum per vicarios suos admissis, obsidio urbis Divionæ solvitur, & Burgundia sine voluntate Regis Maximiliani à tumultu liberatur. Discedunt ergo fideles Cæsariani non sine ratione animis commoti; perseverant aliquandiu in papilionibus conjurati, promissam expectantes pecuniam, à Gallis meritò decipiendi. Verùm enim verò non existente in promptu pecuniâ, quæ penderetur, Gallus rem suspendi astutiâ, datisque obsidibus à conjuratis dilationem certum ad terminum impetravit. At Suitenses cum acceptis obsidibus ad sua redeuntes, pecuniam sibi pollicitam usque in hunc diem præstolantur, & forsân inviti diutius expectabunt.

Gallus dat
obsides
conjuratis
inopes sub
forma opu-
lentorum.

Sunt qui dicant, Suitenses Gallorum astutiâ tali modo fuisse circumventos: viros inopes fortunâ humiles, & qui vitam pro stipe portabant venalem, Rex Gallus sericis & pretiosis indui vestimentis præcepit, annulis aureis decoravit, mutatisque nominibus pro magnis divitiis atque potentibus eos nominari mandavit, quos conjurati Suitenses sibi præsentatos tales fore putantes, quales dicebantur, in obsides acceperunt, & ad sua reversi sunt, digni profectò decipi, qui fidem & Cæsari promissam, & debitam servare contempserunt. Verùm quomodo post hæc scidifragi à Gallis fuerint dignâ mercede soluti, derisi, & contempti, anno sequenti latius erit dicendum.

Ernestus
Magdebur-
genis
Archiepisc.
& Primas
moritur.

Anno item prænotato .i. die mensis Augusti, mortuus est Ernestus ex Ducibus Saxonie Archiepiscopus Magdeburgensis Germanicæ primas & Halberstatensis Ecclesiæ Administrator, Germanus Friderici Ducis Saxonum Principis, anno Pontificatus sui xxxviii. vir bonus & mansuetissimus Princeps, amator Cleri, devotissimus cultor Dei, pius in subditos, & in pauperes misericors, qui neque ex vana gloria, neque ex ambitione, seu avaricia, sed propter necessitatem & inopiam Ecclesiæ Halberstatensis administrationem gessit; nam in tantam paupertatem eadem devenit Ecclesiæ, ut proprium nec hodie queat habere Episcopum.

Albertus
Marchio
Branden-
burgen-
sium sit
Archiepisc.
Magdebur-
genis.

Eodem anno ultimâ die mensis Augusti, successit Ernesto postulatione Canonicâ (quia juvenis erat) Albertus ex Marchionibus Brandenburgensibus, filius Joannis & frater Joachim Marchionum Principum Electorum, Canonicus Trevirensis & Moguntinensis Ecclesiarum, quem Leo Papa X. in Archiepiscopum Primatem Ecclesiæ Magdeburgensis, & Administratorem Ecclesiæ Halberstatensis eodem anno confirmavit. Hic Princeps Albertus magno fervens desiderio ad Ordinem Clericatus, Joachim Germano fratre consentiente hoc ipso anno Presbyter ordinatus, Missam in Octavis Paschæ cantaverat, cui Frater apud Coloniam Ursulanam in arce sua Capellam edificavit propriam, in qua Divinum Officium singulis diebus septies cum 8. Sacerdotibus ipse nonus devotissimè peragere consuevit.

Joannes
Marchio
Branden-
burgensis
filius Joa-
chim nasci-
tmt.

Hoc ipso anno, 2. die mensis Augusti, quæ fuit feria tertia, natus est Joannes Marchio Brandenburgensis secundus in ordine filius Joachim Principis Electoris, in Castro Tangermundano, circa Albim horâ tertiâ mane ante meridiem, quem Albertus Patruus ejus Presbyter jam dictus Magdeburgensis postulatus Archiepiscopus tertiâ decimâ mensis Septembris cum magna pompa baptizavit.

Anno

Triffling

An Hirsau

To II

S-V
16

Anno prænotato inter Cives & Senatum Wormatienses exorta fuit periculosa seditio. Cives enim de Senatu malam suspensionem habentes propter gravamina & insolitas contributionum exactiones, quibus dictim se gemebant oppressos, calculum perceptorum & expositorum instantius sibi fieri urgebant. Verùm ubi Senatus vidit, quòd civium contra se nimis invalesceret furor atque tumultus, fugâ quæsire salutem, reliquæque civitate ad Weissenburg, & alia loca se transtulit tutiora. Deinde Senatus causam egit adversum cives apud Judicium Camerae Imperialis, quod tunc erat in Wormatia, & juris integritate prævaluit. Judices autem furori civium non fore credendum arbitrati, consistorium ad Spiram transtulerunt, ubi sententiam pro consulatu adversum Urbanos fulminârunt. Veruntamen pax firma differtur, & necdum plene reformata est inter dissidentes eos usque in præsentem diem.

Inter Senatum & Cives Wormatienses orta seditio magna.

In pluribus denique urbibus Germaniæ anno tam præsentis, quàm præterito cives contra suos Rectores insurgentes gravissimas dissensiones suscitârunt. Coloniae videlicet, Aquisgrani, Daventriæ, in Andernach, in Spira, in Hallis, in Lübeck, in Ratisbona, in Schveinfurt, & in alijs, quarum vocabula memoriæ non occurrunt. In quibus quidem seditionibus nonnulli regentium furore communitatum suarum in judicium tracti, & ad mortem judicati miserabiliter perierunt.

Seditiones in multis Germaniæ urbibus hoc anno fuerunt.

Anno Dominicæ Nativitatis prænotato, Volpertus Abbas Regalis Monasterij Hirsfeldensis exempti, nostri Ordinis in Diocesi Moguntina, quod S. Lullus Archiepiscopus Ecclesiæ Moguntinæ secundus, Beati Bonifacij Martyris successor olim fundavit tempore Caroli Magni, paupertate, & inopiâ pressus, simul & indignatione oppidanorum Hirsfeldia motus, Abbatiam in manus Romani Pontificis Leonis X. resignavit; ut ferunt de Fratrum suorum consensu, & forsitan ad persuasionem quorundam, qui Ordinis profectum non quærebant. Nec dubium est mihi, jam ferio pænituit, qui cessione suâ in tristitiam alios mittere cogitavit. Quidquid enim DEUS non plantaverit, in fine benedictionis fructu carebit.

Hirsfeldensis Monasterij Regalis Abbatia titulus extinguitur.

Hartmannus ex Burggravijs de Kirckberg Abbas Monasterij Fuldenfis mediante Cæsare Maximiliano, ut ferunt, à Papa litteras obtinuit, quòd titulum Abbatialem dicti Monasterij Hirsfeldensis extinguendum consensit, & ipsum locum Cœnobio Fuldenfi conjunxit, univit & incorporavit. Unde idem Abbas Fuldenfis nonâ die mensis Septembris, anno præsignato Decanum suum, præpositum quoque montis S. Joannis, & Cancellarium suum certis cum alijs Monachis, & equitibus misit ad Monasterium Hirsfeldense, oppidanis quid ageretur nescientibus. Cùmque missi venissent ad Cœnobium, Monachos in unum convocant. Decanum antiquum deponunt, novum ex conventu Fuldenfi constituunt, qui vice Domini sui Abbatis & Monasterium in possessionem, & Monachos ad obedientiam suscepit; quibus peractis ad Fuldam redierunt.

Monasterium Regale Hirsfeldense, Fuldenfi Monasterio incorporatur.

Decimâ verò diem mensis Septembris anno præscripto, Fuldenfis Abbas sæpe dictus, cum aliquot equitibus per se venit ad Castellum extra Hirsfeldiam, quod Quercum nuncupant, in quo Abbas Hirsfeldensis residentiam

Hartmannus Abbas Fuldenfis possessionem Hirsfeldia occupat.

S f f f

fidentiam

fidenciam ſuam habere conſuevit; quo in poſſeſſionem ſuſcepto, familia & quosdam in circuiu villanos in ſuam jurare fidem perſuaſit. Deinde nuntium miſit in oppidum, requirens ab incolis ſimile fidelitatis juramentum. At illi nuntium ſine reſponſo reijcientes, portas oppidi poſt eum clauserunt, apponentes cuſtodiam, ne cui Fuldenſium de caetero pateret ingreſſus. Per multos dies & noctes oppidani muros cuſtodierunt & portas, & nullâ poterant ratione perſuaderi, ut qui Abbatem & Dominum eatenus ſemper habuerunt proprium, nunc Fuldenſem ſuſciperent alienum. Laborat contra eos apud Cæſarem Abbas Fuldenſis, ſed quid obtinuerit in negotio, necdum ſcire potuimus.

Hanc Hirſfeldiæ calamitatem deformatio Monachorum induxit.

Pro pudor, quod nobilis illa Regalis Abbatia per inutilem, ne dicam inſipientiſſimum Abbatem, quæ tot annis cum principatu floruit in gloria, datur in opprobrium, & in deſolationem perpetuam. Eſſet meo iudicio dignus, qui & ipſe perpetuo in carcere cum ſuis Monachis puniretur. Cauſam breuiter ſubjiciam.

Bibliothecam præcioſam Monachi turpiter deſtruxerunt.

Prima conſiderationis eſt ratio, quod Regularis vitæ tranſgreſſores tam petulanter, tam improbè, & malè vixerunt à multis annis, quod Monasterium quondam ditiffimum in ultimam paupertatem perduxerunt. Deinde ut ſciat poſteritas, quàm juſtè omnis vir bonus talium Abbatum & Monachorum deteſtetur veſaniam. Quando Abbas Fuldenſis Caſtellum Eich, ut diximus, in poſſeſſionem accepit, privilegiorum Monasterij litteras quam plures reperit, in ſtraminibus ante canes projectas, quas partim integras, partim laceratas à canibus juſſit recolligi, & ciſtam plenam deportari in Fuldam. Triginta ſunt tranſacti temporis anni, quando Hirſfeldenſis Monasterij Bibliotheca & multis & præcioſis adhuc erat voluminibus decorata, ſicuti ex mihi tunc exhibitò indice cognovi, quorum hodie pauciſſima dicuntur inveniri. Omnium poſtremo malorum peſſimum eſt, quod Monachi cum Abbate deformatiſſimo tanto laborant odio diſciplinæ, obſervantiæque regularis, ut Monasterium funditus perire maluerint, quàm reformari. Sed cum nulla in mentibus reproborum proficiant verba bonorum, Divino relinquamus iudicio, quos ſermonibus piæ admonitionis nullâ perſuaſione poterimus emendare.

Nuptiæ duarum ſororum Palatinarum.

Anno prænotato, Henricus Dux Megaloburgenſis mortuâ primâ uxore ſuâ Urſulâ, quæ ſoror fuit Joachim Marchionis Brandenburgenuſum Principis Electoris, duxit ſecundam Helenam videlicet Philippi Comitis Palatini quondam filiam, ſororem Ludovici Principis Electoris annorum viginti.

Eodem tempore Georgius Dux Pomeranorum & Stettinenſium uxorem duxit Amaliã memorati Comitis Palatini filiam alteram, annos habentem tres atque viginti, nuptijs ambarum ſororum pompâ principali celebratis.

Hyems diuturna fuit & æſperima.

Hyems hoc anno fuit duriffima, quæ mortales graviter afflixit; cæperunt etenim frigora circa principium menſis Novembris intenſa, & duraverunt uſque ad converſionem S. Pauli: cuncta flumina Germaniæ erant congelata, & in multis locis aquarum penuria magna, quo factum eſt.

est, ut aquâ deficiente homines nec molere possent, nec pinsere, propter quod inopia panis subsecuta pauperes inediâ consumpsit. Apud Francos nostros Orientales circa Peapolim & in alijs locis multis, antequam vindemia adhuc plenè esset collecta, frigus tantum inhorruit, quòd neque statumina extrahere, neque vites humo cooperire vini cultores juxta morem potuerint, unde vineta plurima perierunt.

Eodem anno Joannes hujus Monasterij Hirsaugiensis vigilantissimus Pastor & Abbas Capellam Beatissimæ Virginis semper immaculatæ Dei Genitricis Mariæ, quam retro Capitolium sumptuosissimo tabulatu lapideo ante biennium inchoavit, unâ cum Bibliotheca desuper preciosissima non sine magnis impensis ad Laudem Dei omnipotentis & Fratrum suorum utilitatem continuavit.

Capella B. Mariæ semper Virginis cum Bibliotheca constructur.

Huc usque ego Joannes Trithemius Abbas Monasterij S. Jacobi Apostoli majoris in Suburbanis civitatis Francorum Orientalium Herbipolensis, quondam verò Spanheimensis Ordinis Divi Patris Benedicti unionis & observantiæ Bursfeldensium, Chronicon Monasterij Hirsaugiensis vestri, O Joannes insignis Abba & Fratres in Christo Charissimi, per annos ferme sexcentos octoginta tres non sine magno labore compilando perduxi. Utinam rem vobis & posteritati vestræ tam gratam fecerim, quàm mihi laboriosam, ut animam illi meam precibus Deo commendent carne solutam, qui post mea fata, in hoc opere foundationem, progressum, & successione Abbatum suorum sunt lecturi historiam. Ab hinc jam deinceps vestrum sic Hirsaugiani Paradisi cultores eo modo, quo accepistis à nobis, continuare historiam, & successione Abbatum vestrorum res proprias, & quidquid gestorum per Germaniam occurrerit memoratu dignum, annectere, ut Chronicon hoc non modò vobis, sed cunctis lectoribus etiam Theutonicis valeat prodesse.

In hunc annum Domini MDXIII, Joannes Trithemius Chronicon Hirsaugiæ perduxit.

Hæc sunt nomina Fratrum hodie sub Magisterio Joannis Abbatis in Hirsaugia viventium: Conradus de Leonberg, Prior Clausstralis regularis disciplinæ custos, & cultor strenuus. Joannes de Wangen Præpositus in Rott, vir prudens, sincerus, & Monasterij sibi commissi tam in spiritualibus, quàm in temporalibus provisor utilis. Henricus de Stamheim Prior localis in Richenbach, vir bonus & integer. Caspar de Rottenburgo ad Neccarum, Prior in Schonrein localis Peapolitanæ Diocesis, homo placidæ conversationis, sine dolo, sine fraude, coram Deo & hominibus, rectus & nulli molestus. Wandelinus de Heidelberg homo singulari industriâ præditus, & jam senio non minus, quàm moribus venerandus. Joannes Rott quondam Prior in Schonrein, vir consilio prudentiâ, & vitæ maturitatè meritò laudandus. Conradus de Calva homo tranquillæ conversationis. Leonardus de Magstatt, vir magnæ charitatis & boni consilij, cujus patientiam Omnipotens per annos jam plures multis infirmitatibus probatam copiosius remunerabit. Joannes Tegen de Biblingen, homo circa infirmos fratres singulari charitate obsequiosus. Anastasius de Oningen, aliquando Prior localis in Schonrein, vir devotus, custòsque regularis disciplinæ studiosus, & in observatione sancta continuus. Jacobus de Gertringen, homo & ipse religiosæ conversationis.

Nomina Fratrum hodie in Hirsaugia Deo & Abbati subjectorum.

SSSS 2

Conradus

Conradus de Ruttlingen Symphonides Chriſti, prudentiâ conſilio & integritate converſationis nulli confratrum ſuorum inferior. Clemens de Simezheim, ſacræ Theologiæ Profeſſor, homo doctus, humilis, & ſine cujuſcunque injuria, bonæ & tranquillæ converſationis, nulli moleſtus. Henricus de Conſtantia, amator diſciplinæ, vir bonus, & librorum Bibliothecæ decorator fidelis. Andreas de Tagersheim, major Cellerarius, homo pacificus, & pro communi Fratrum utilitate laborioſus. Conradus de Bulach vice-Prior clauſtralis, vir manſuetus, charitativus, bonus & reſtus. Albertus de Tagersheim, cujus noticiam non habeo ſingularem. Nicolaus Baſelius ex Durckheim, vir in omni varietate ſcripturarum ſtudioſus, eruditus, quem non erubeſco habuiſſe diſcipulum. Michael Heumaden, cujus cum ſequentibus ſola teneo nomina. Joannes de Tagersheim. Bartholomæus de Wila. Albertus de Calvva. Joannes de Tubingen. Nicolaus Stamler. Joannes de Pforzheim. Auguſtinus de Spira. Joannes de Kanſtatt. Joannes de Oettlingen. Joannes de Wila. Fridericus de Wangen. Thomas de Tagersheim. Bartholomæus de Calvva. Michael de Urach. Franciſcus de Leonberg. Joannes Reminger. Georgius de Tagersheim. Jacobus de Alberspach. Simon de Landsberg. Joannes Gertringer. Michael de Darmsheim. Rudolphus de Herrenberg. Albertus de Saltzſtetten. Joannes de Wila. Novitorium, & qui intra unius anni ſpatium ad Ordinem ſuſcepti ſunt, non recenſuimus nomina.

Joannis
Trithemij
Abbatis
S. Jacobi
Peapolitani
opuſcula.

Lucubra-
tiones
Joannis
Trithemij.

In calce hujus voluminis placuit mihi lucubrationum mearum indicem ſubnotare breviter, ex cauſa rationabiliter animum movente, quam ſi Deus voluerit, rebus aliquando Hirfaugianis Fratribus intendo facere manifeſtam, ut, qui teſtamentum condere nec poſſum, quia Monachus, nec debeo: quanto Hirfaugianos amore diligam omnes, ſaltem laboribus meis communicatis ad loci honorem oſtendam. Scripſi ergo imprimis juxta ordinem temporis & ætatis, de viſitatione Monachorum. *Librum unum.* De modo celebrandi capitulum provinciale. *lib. 2.* Super Regulam S. Benediſti. *libb. 2.* Exhortationum ad Monachos. *libb. 2.* De tentationibus Clauſtralium. *libb. 2.* De Inſtitutione vitæ Sacerdotalis. *lib. 1.* De vitio proprietatis Monachorum. *lib. 1.* De Miſeria & brevitate hujus vitæ. *lib. 1.* De ruina Ordinis noſtri Penticum opus ad Blaſium Hirfaugienſem. *lib. 1.* De Illuſtribus viris Ordinis noſtri. *libb. 4.* Laudes Ordinis Carmelitarum. *libb. 2.* Ad Gerlacum Abbatem Tuitienſem de Laude ſcriptorum manualium. *lib. 1.* Ad Joannem Dalburgium, Wormaticenſem Epiſcopum, de ſcriptoribus Eccleſiaſticis. *lib. 1.* De Laudibus S. Annæ Chriſti Avia. *lib. 1.* Ad Rugerum Sicambrum quaſtionum ſolutarum. *lib. 1.* Chronicon Monafterij quondam mei Spanheimenſis. *lib. 1.* Ad Philippum Comitem Palatinum Chronicon breve Ducum Bavaria. *lib. 1.* Vitam S. Irminæ Virginis filia Regis Dagoberti, primæ Abbatiffæ in Horreo Trevirenſi, cujus caput habetur in Spanheim. De miſeria Prælatorum Clauſtralium. *libb. 2.* Laudes S. Andrea Apoſtoli. *lib. 1.* Laudes S. Joſeph nutritij Domini. *lib. 1.* Laudes S. Benediſti Abbatis. *lib. 1.* Laudes vitæ Monaftericæ. *lib. 1.* Laudes veræ Patientiæ. *lib. 1.* Monologion hominis devoti ad animam ſuam. *lib. 1.* Laudes & utilitates ſtudij & lectionis Scripturæ ſacræ. *lib. 1.* De miraculis S. Annæ. *lib.*

Trithemij

An Hirfaug

To II

S-V
16

lib. 1. Ad Nicolaum Kridvvis Canonicum Ecclesie Colonienſis de Quæſtionibus in Evangelium S. Joannis. lib. 1. Ad eundem de Quæſtionibus in Pfalmos. lib. 1. De Triplici regione Clauſtraliſium. lib. 3. Exercitium Monachorum. lib. 1. Breviarium ejuſdem exercitij. lib. 1. Ad Joachim Marchionem Brandenburgenſium Principem Electorem Opus varium & myſticum, quod prænotavi Steganographiam, id eſt, occultam ſcripturam. lib. 2. Ad Maximilianum Cæſarem opus, quod prænotavi Polygraphiam & multiplicem ſcripturam. lib. 6. Ad eundem Polygraphiæ clavem ſeu enucleatorium. lib. 1. Ad eundem de Dominio ſeptem Intelligentiæ, quo videlicet ordine præſint Orbi. lib. 1. Ad eundem reſponſiones octo Quæſtionum, quas mihi ſolvendas propoſuit. lib. 1. Ad Joachim Marchionem Brandenburgenſem contra maleficos & omnes artes vanas, ſuperſtitioſas, & Chriſtianæ Religionis contrarias. lib. 5. Ad eundem de cauſis, & cura maleficiorum & morbi caduci. lib. 3. Ad eundem Naturalium quæſtionum. lib. 20. Itinerarium vitæ meæ. lib. 2. Ad Burckhardum de Horneck Phyſicum contra peculium monialium pronepre ſua. lib. 1. Statuta utriuſque capituli Ordinis noſtri mandato Præſidentium elimatius in Ordinem digeſſi. lib. 1. De Computo Eccleſiaſtico. lib. 1. Chronicon hoc præſens Monafterij Hirſaugienſis in duobus ſcripſi voluminibus, ut cernitur, non parvæ quantitatæ. Epistoſularum mearum in Spanheim ſcripſi. lib. 4. Epistoſularum mearum in Abbacia S. Jacobi Herbipoli ſcripſi. lib. 6. De miraculis oſtenſis ad memoriam Beatiffimæ Virginis Mariæ prope Dittelbach Herbipolenſis Diocceſis poſtulate ſenatu. lib. 1. De miraculis ejuſdem Domine noſtræ prope Heilbronn in Urticeo divinitus oſtenſis. lib. 2. De Luminariſibus ſive Illuſtribus viris & ſcriptoribus Germaniæ. lib. 1. Diverſarum orationum, quas in capitulis tam provinciali, quàm annali, vel extraxi, aut ſcripſi. lib. 1. Orationum quoque ſupplicatoriæ ad Deum & Sanctos completurium. lib. 2. Roſaria, Officia, Collectas, Orationes & Proſas ſine certo numero compoſui: inter quas prima incipit: *Exultent in hac die*. Et canitur ſub melodia: *Congaudet Angelorum chori*. Secundam ſcripſi ad instantiam Joannis quondam Archiepiſcopi Trevirorum, quæ ſic incipit: *IESU cælorum Regis ſanctam laudemus Aviam*. Et canitur ſub melodia: *Ave præclara*: cujus litteræ verſuum capitales nomen meum repræſentant. Tertiam ſcripſi ad petitionem Joannis Fortis Carmelitarum Provincialis, & incipit: *Jubilemus in honore*. Caniturque ſub melodia: *Lauda Sion Salvatorem*. Cujus capita verſuum nomen indicant poſtulantis. Curſum, Roſarium, & plures Orationes de S. Anna compoſui, quæ Raymundus Cardinalis Legatus datis Indulgentijs dudum confirmavit. Scripſi etiam officium Miſſæ de Compaſſione Beatæ Mariæ Virginis. De nutritio quoque Domini S. Joſeph, Miſſam & Roſarium. De Angelo proprio Miſſam & Roſarium. De S. Martha Miſſam & Roſarium. De S. Maria Magdalena Roſarium. De S. Petro Apoſtolo Roſarium. De Beata Virgine Roſarium. De S. Joanne Evangelifta Roſarium. De S. Andrea Orationem & Roſarium. Exercitium totius vitæ actionis & Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, per modum orationis & gratiarum actionis. Contra Carolum Bovillum, qui me falſo magum & necromanticum, in quadam Epistoſta ad Germanum Ganaij calum-

Opuscula
Trithemij
Abbatis.

Opuscula
Joannis
Trithemij
Abbatis.

Lucubra-
tuncula
Joannis
Trithemij.

Synthemata
Joannis
Trithemij
Abbatis.

niatus eſt, libros duos, in quorum primo reſpondens ejus Epiſtolæ, ipſum falſum oſtendi atque mendacem : in ſecundo ſatiſfeci hiſ, ſi qui ſunt forſitan, qui mendacijs ejus fidem præſtiterunt. Hæc ſunt Lucubratorum mearum capita, tituli, & nomina: quas me hæcenus ſcripiſſe memini, Anno Dominicæ Natiuitatis prænotato milleſimo quingentefimo tertio decimo. ætatis meæ quinquageſimo primo, ultimâ die menſis Decembris.

Et hic ego Joannes Tritheimius Abbas S. Jacobi Herbipolenſis, quondam verò Spanheimenſis, præſens opus Chronicorum ſive Annalium inſignis Monafterij noſtri Hirſaugienſis, O Abba Joannes & Fratres memorati jam incole ejus, complevi, abſolvi & conſummavi, atque fatigatus quintum in annum calamum depoſui. Anno ſalutis MDXIV. Anno Joannis Abbatis hujus Monafterij Hirſaugienſis undecimo, Indictione Romanorum ſecundâ.

FINIS.



INDEX